

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

ŠIUOLAIKINĖS POLITIKOS MAGISTRO PROGRAMA

DOVYDAS VENCKUS
II kurso studentas

**BALTARUSIJOS MIGRACIJOS INSTRUMENTALIZACIJA
PRIEŠ LIETUVĄ IR LENKIJĄ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. Liutauras Gudžinskas

Vilnius, 2022

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Venckus, D. Baltarusijos migracijos instrumentalizacija prieš Lietuvą ir Lenkiją: Politikos mokslų specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. L. Gudžinskas. – V., 2022. – 74 p.

Reikšminiai žodžiai: lyginamoji politika, migracijos politika, normos, tarptautinių konfliktų politika, pokomunistinė transformacija, Europos Sąjungos politika, valstybės teorijos, visuomenė ir konfliktai.

Šiame darbe akcentuojama migracijos instrumentalizacija ir jos poveikis normų priėmimui ir skleidimui, valstybės sociopolitiniam, teisiniam-teritoriniam, tarptautiniam aspektams. Teoriškai, darbas prisideda prie migracijos instrumentalizacijos teorijos išplėsdamas ten dėstomą veikėjų sąveikų dinamiką, veidmainiškumo kaštų taikymą. Argumentuojama, kad endogeninių ir egzogeninių normų laikymasis ne tik priklauso nuo politinio režimo tipo, bet gali būti eksternalizuotas arba paprasčiausiai perkeltas kitam veikėjui, taip sumažinant veidmainiškumo kaštus. Be to, teigiama, kad susidūrus su tokio tipo krize, didesnis konfliktas visuomenėje nebūtinai priklauso nuo teorijoje dėstomo valstybės decentralizacijos ar pliuralizmo lygmens, bet gali priklausyti ir nuo istoriškai susiformavusio režimo santykio su tam tikromis visuomeninėmis grupėmis.

Empiriškai, darbas pademonstruoja procesą, kaip Baltarusija šia konflikto forma paveikė Europos Sąjungos, Lietuvos, Lenkijos migracijos politiką ir visuomenes. Pateikiamas migracijos instrumentalizacijos poveikio mechanizmas ir išryškunami probleminiai tvarkymosi su konfliktu ir krize aspektai.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas *Baltarusijos migracijos instrumentalizacija prieš Lietuvą ir Lenkiją* yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Dovydas Venckus

Turinys

1. Įvadas. Modernios valstybės dinamika ir migracija	1
2. Migracijos instrumentalizacijos teorija	7
2.1 Teorijos adaptacija	10
3. Baltarusijos autoritarinė konsolidacija.....	12
3.1 Dirbtinai sukurtas migracijos kelias iš Rytų.....	13
4. Hipotezių generavimas	16
4.1 Spaudimo formos.....	19
5. Metodologija.....	21
6. Lenkijos ir Lietuvos politinio režimo dinamika.....	23
7. Teisinis - valstybės suverenumo aspektas. Lietuvos ir Lenkijos atvejai, konceptualizavimas.	27
7.1 Rezultato aiškinimas	34
8. Sociopolitinis aspektas. Lietuvos ir Lenkijos atvejai, konceptualizavimas.....	36
8.1 Rezultato aiškinimas	39
9. Normatyvinis - tarptautinis aspektas. Lietuvos ir Lenkijos atvejai, konceptualizavimas.....	42
9.1 Rezultato aiškinimas	44
10. Pagrindinės išvados: hipotezių tikrinimai	47
10.1 Diskusija, pasiūlymai tolesniems tyrimams	50
Literatūros sąrašas:	52

1. Įvadas. Modernios valstybės dinamika ir migracija

Sienos – esminis valstybės galios elementas. Valstybės „apsibrėžia“ savo teritoriją ir tai ne tik modernios valstybės bruožas, o istoriškai susiformavusi jų funkcija. 1892 m. JAV Aukščiausiasis Teismas priėmė gerai žinomą sprendimą: „*kad kiekviena suvereni valstybė turi suverenitetui būdingą ir jos savisaugai būtiną teisę uždrausti į šalį atvykti užsieniečiams arba įsileisti juos į savo valdas tik tokiais atvejais ir tokiomis sąlygomis kaip jai atrodo tinkama*“. 2004 m. Jungtinės Karalystės Lordų rūmai patvirtino, kad „*teisė priimti, neįleisti ir išsiųsti užsieniečius buvo viena iš pirmųjų ir plačiausiai pripažintų suverenios valstybės galių*“¹. Modernią valstybę galima vadinti nacionaline, nes ji pagal pilietybės įstatymus pasilieka sau teisę nuspręsti, kas patenka į jos teritoriją². Šioji teritorija tapatinama su tautos pilietinėmis teisėmis ir legitimios jėgos monopolium. Vis dėlto svarbu suprasti, kaip šiame darbe pripažįstamo Vėberiškojo valstybės modelio kategorijos keitėsi sulig istorijos tėkmėje pasikeitusia kapitalistinių demokratijų režimų dinamika. Rašant apie migracijos santykį su šiuolaikine valstybe, kuri viena vertus išlaiko institucinius Vėberio teorijos pagrindus, svarbu įtraukti ir tai, ką Philipp Lottholz ir Nicolas Lemay-Hébert vadina valstybės hibridizaciją. Tai – postvėberiška tradicija, kai dėmesys telkiamas į tai, kaip dėl valdymo ir legitimųjų pretenzijų kontroliuoti derasi skirtingi veikėjai³. Kitaip tariant, ši valstybės teorija yra konstruktyvi, neapsiribojanti tik valstybės apibrėžta teritorija ir galios monopolium. Teorijoje išlieka neatsakytas klausimas, ar veikėjai - socialinės grupės valstybės viduje - priešinasi suverenumo, teritorijos ir smurto apibrėžimui - ar kaip tik pasireiškia kaip valstybės autonomijos išraiška specifiniuose socialiniuose laukuose su savomis praktikomis ir taisyklėmis, ką Bourdieu pavadintų „habitus“⁴ ir „doxa“⁵. Ši diskusija vėliau bus svarbi ieškant atsakymų į klausimą, kokios yra valstybės ribos kontroliuojant migraciją, ypač nelegalius bandymus patekti į valstybes.

¹ Vincent Chetail, , The Transnational Movement of Persons Under General International Law - Mapping the Customary Law Foundations of International Migration Law (June 26, 2014). Research Handbook on International Law and Migration, p. 1-72,.

² Bryan. Mabee, 2009. The Globalization of Security : State Power, Security Provision and Legitimacy. Basingstoke: Palgrave Macmillan, p 138

³ Philipp Lottholz, , Nicolas Lemay-Hébert. 2016. “Re-Reading Weber, Re-Conceptualizing State-Building: From Neo-Weberian to Post-Weberian Approaches to State, Legitimacy and State-Building.” Cambridge Review of International Affairs 29 (4): 1467–85. <https://doi.org/10.1080/09557571.2016.1230588>, p 1479.

⁴ Pierre Bourdieu,. 1977. Outline of a Theory of Practice. Cambridge: Cambridge University Press.

⁵ Greg Anderson, , John L Brooke, and Julia C Strauss. 2018. State Formations : Global Histories and Cultures of Statehood. Cambridge ; New York, Ny, Usa: Cambridge University Press, p 9.

Bendrai pažvelgus į šiuolaikinės valstybės santykį su migracija matyti, kad Veberio tradicijoje pristatomas⁶ valstybės autonomiškumas ir legitimi jėga apibrėžtoje teritorijoje neišnyksta – valstybė ne tik toliau geba pritaikyti teritoriškai organizuotą despotinę ir infrastruktūrinę galią⁷, bet ją perkelia ir už savo teritorijos ribų. David Scott FitzGerald naudoja sąvoką hiperteritorizacija. Šiame darbe nagrinėjama migracijos kontrolė čia pasireiškia, kai už valstybės teritorijos sienų steigiami migracijos kontrolės punktai, kuriuose sprendžiama dėl prieglobsčio suteikimo. Kai migrantai ar prieglobsčio prašytojai perkeliama į jos „agentų“ – t.y. valstybės partnerių teritoriją – vyriausybės politinė atskaitomybė sumažėja⁸. Pavyzdžiui, pagal 2022 m. Jungtinės Karalystės ir Ruandos sutartį, į Jungtinę Karalystę neteisėtai atvykusiems vienišiams vyrams siūloma apsigyventi Ruandoje, kol bus nagrinėjami jų prieglobsčio prašymai⁹. Valstybės sienos lakumas pasireiškia ir kituose atvejuose. Per Sirijos pabėgėlių krizę 2015 m. Vengrijos vyriausybė ne tik pastatė stipriai saugomą tvorą, kad sulaukytų pabėgėlius. Patekimo į Vengrijos teritoriją jiems teko laukti „barbakane“ – prieš tranzitinėse zonose Serbijos pusėje. 2007 metais Izraelio kariuomenė sugebėjo atstumti prieglobsčio prašytojus į Egipto teritorijos gilumą – net 50 kilometrų nuo faktinės Izraelio sienos¹⁰.

Dažnai sustiprinti kontrolės mechanizmai perkeliama į pasienio zonas – vietose, kur ribojamos žmogaus teisės ir įtvirtinama didesnė stebėseną, ir nepaprastoji padėtis. Rašydamas apie Graikijos ir Turkijos migracijos konfliktą Topak naudoja Foucault biopolitikos apibrėžimą: „*tai yra istorinis perėjimas nuo suverenios galios, kuri kontroliuoja teritoriją ir naudoja mirties praktikas, prie šiuolaikinės biopolitikos, kuri valdo populiaciją daugiausia ganykliniais, gamybiniais ir delokalizuotiems metodais*“. Tyrime aiškinama, kaip biopolitika įgyvendinama per pažangią ir sustiprintą stebėseną¹¹. Jei taikysime Schmitto nepaprastosios padėties koncepciją – galima eiti

⁶ Max Weber, A M Henderson, and Talcott Parsons. (1947) 2012. Max Weber : The Theory of Social and Economic Organization. Mansfield Centre, Ct: Martino Publishing.

⁷ Pavyzdžiui Michael Mann rašo, kad kapitalistinės demokratijos yra despotiškai silpnesnės, nes gali silpnai įtakoti pilietinės bendruomenės galią, tačiau infrastruktūriškai stiprios. Daugiau žiūrėti: Mann, Michael. 1988. States, War and Capitalism : Studies in Political Sociology. Oxford: Blackwell.

⁸ David Scott FitzGerald, 2019. “Remote Control of Migration: Theorising Territoriality, Shared Coercion, and Deterrence.” Journal of Ethnic and Migration Studies 46 (1): 1–19. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2020.1680115>.

⁹ LRT. “Ruanda Ir JK Pasirašė Susitarimą Dėl Prieglobsčio Prašytojų Priėmimo.”, žiūrėta 2022-05-15 <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1674098/ruanda-ir-jk-pasirase-susitarima-del-prieglobscio-prasytoju-priemimo.>>

¹⁰ FitzGerald, David Scott.

¹¹ Özgün E Topak, 2014. “The Biopolitical Border in Practice: Surveillance and Death at the Greece-Turkey Borderzones.” Environment and Planning D: Society and Space 32 (5): 815–33. <https://doi.org/10.1068/d13031p>. p 830,

dar toliau ir teigti, kad santykiyje su migracija modernios suverenios valstybės galia, ypač įstatyminė, esmingai nutolsta nuo liberalizmo doktrinos. Schmittas argumentuoja, kad suverenios galios matas yra ne tai, kiek valstybę riboja paktas su jos piliečiais, o suvereno gebėjimas skelbti neparastą padėtį: sustabdyti jį ribojančius formalius konstitucinius principus¹². Kaip pažymi Agambenas veikale „Homo Sacer“, Schmitto nepaprastosios padėties tezė rezonuoja su tam tikra biopolitikos forma, kurioje suverenas gali kontroliuoti visus gyvenimo aspektus¹³. Negatyviųjų ir pozityviųjų teisių rūšys, kurios yra esminis tradicinės liberalios piliečių ir suvereno sutarties sampratos pagrindas, „buvo iliuzinis“ ir iš tikro susiejo piliečio teises su jo, kaip asmens, egzistavimu prigimtinė, bet ne politinė prasme. Ir jei net kalbėtume ne apie valstybės pilietį, jis, nors ir būdamas žmogumi, neišlaiko pilietiškumo testo, būtino politinėms teisėms, ir yra paveikus suverenios galios gudrybėms. Dėl to reikėtų rimtai apsvarstyti ir Hannos Arendt teiginį, kad *„žmogaus teisių ir nacionalinės valstybės likimai yra susiję taip, kad vienos iš jų nuosmukis ir krizė būtinai reiškia kitos pabaigą“*¹⁴. Modernios valstybės raidos ir jos santykio su „svetimšaliu“ arba apskritai „bešaliu“ kontekste galima įžvelgti nemažai paradoksų, vieną jų pabrėžia ir minėtoji Arendt – jog pilietines teises gali suteikti tik nacionalinė vyriausybė, todėl be valstybės likę – t.y. iš jos pabėgę žmonės tampa beteisiais, savotiškoje pereinamoje erdvėje – ir tai gali paaiškinti, kodėl susikūrus modernių valstybių santvarkai pabėgėlių masiškai išaugo¹⁵.

Šiame darbe atidžiau nagrinėsiu Lietuvos ir Lenkijos santykį su migracija, tiksliau – instrumentine migracija, siekdamas be kitą ko išsiaiškinti, ar Vakarų demokratijoms būdingas žmogaus teisių diskursas jį remiančios normos pirmiausiai gali būti pritaikomos analizuojant šiuos pokomunistinių demokratijų režimus.

TEMA: Lenkijos ir Lietuvos atsako į Baltarusijos inicijuotą migracijos instrumentalizaciją lyginimas.

Migracija – vienas politiškai jautriausių klausimų pastarųjų metų Europos politikoje. Tiek praktikos, tiek diskurso lygmenyse pastebima, kad šis terminas vis garsiau siejamas su saugumu.

¹² Carl Schmitt., 2005. Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty. Chicago: University Of Chicago Press.

¹³ Giorgio Agamben. 1995. Homo Sacer : Sovereign Power and Bare Life. Stanford, Calif.: Stanford University Press.,p 130.

¹⁴ Agamben, 134

¹⁵ Hannah Arendt, Totalitarizmo ištakos. Vilnius: Tyto alba, 2001, p. 270 – 302.

Pavyzdžiui, Vengrijos ministras pirmininkas Viktoras Orbánas. migraciją apibūdino kaip „mediniu Trojos arkliu terorizmui“¹⁶.

Nekontroliuojamos migracijos akivaizdoje skelbti nepaprastą padėti Europoje tapo įprasta, bet ir kontroliuojamos įprastus migracijos srautus valstybės gali imtis „kūrybiškesnių“ sprendimų. Pavyzdžiui, Jungtinių Valstijų pasienio pareigūnai per pandemiją gali neįleisti migrantų motyvuodami 42 skirsniu, jog šalyje tęsiasi visuomenės sveikatos krizė¹⁷. Kodėl valstybės renkasi tvarkytis su dokumentų neturinčiais žmonėmis kuo toliau už savo sienos ribų ir kuo platesniais, tačiau nepolitiniiais mechanizmais? Puikioje antropologinėje studijoje šalia Meksikos ir Jungtinių Valstijų sienos mokslininkė Ieva Jusionytė rašo, kad į JAV keliaujančius žmones jau Meksikos dykumose pasitinka tiksliai suprojektuota JAV sienos kontrolės architektūra: „*sąvoka „techninė infrastruktūra“, kurią JAV vyriausybė naudoja apibūdindama technologijų ir struktūrų visumą, iliustruoja depolitizuotus ir teisėtus valstybės metodus prieš neteisėtai šalį norinčius patekti migrantus. Šią saugumo paletę sudaro po visą kraštovaizdį išsibarsčiusios gamtinės ir žmogaus sukurtos dalys, ką Jasonas de Leonas įvardija kaip „hibridinę visumą“. Sonorano dykumoje svarbios visos keturios žemės materijos – žemė, vanduo, oras ir ugnis – kurios atlieka pagrindinę funkciją kuriant „atsitiktines“ žmonių mirtis ir sužeidimus“¹⁸. Bandydamas atsakyti į pastarąjį klausimą šiame darbe aš mėginsiu pabrėžti normų, kaip valstybes jungiančios ir varžančios struktūros, problemą.*

Egzistuoja ryškus kontrastas tarp minėtų valstybės migracijos politikos praktikų ir skelbtinų bei pasirašytų įsipareigojimų gerbti žmogaus orumą ir esmines žmogaus teises. Pavyzdžiui, žvelgiant į daugiausiai iš liberalių demokratijų sudarytą Europos Sąjungą – jos išorinės sienos per pastaruosius dešimtmečius tapo griežčiau saugomos ir pavojingesnės. Sąjungos varomoji normatyvinė jėga – žmogaus teisių normos ir humanistinės vertybės dažnai net nėra materializuojamos, nes valstybės linkusios išplėsti migracijos kontrolės mechanizmą taip, kad joms nereikėtų tvarkytis su normatyviniais tos politikos padariniais. Šiandieninius bloko

¹⁶ Jim Brunsten, 2017. “Europe Refugee Policy Is ‘Trojan Horse of Terrorism’, Says Orban.” Financial Times, Kovo 30, 2017., žiūrėta 05 13 2022 <<https://www.ft.com/content/538b2a0a-154e-11e7-80f4-13e067d5072c>.>

¹⁷ CNN, Priscilla Alvarez. “Federal Judge Temporarily Blocks Biden Administration from Ending Title 42.” CNN. Žiūrėta 05 13 2022. <<https://edition.cnn.com/2022/04/25/politics/title-42-blocked/index.html>>

¹⁸ Ieva Jusionyte (2018), Called to “Ankle Alley”: Tactical Infrastructure, Migrant Injuries, and Emergency Medical Services on the US–Mexico Border. American Anthropologist, 120: 89-101. <https://doi.org/10.1111/aman.12967>, p 91.

migracijos politikos mechanizmus apibūdinantys Bueno Lacey ir Van Houtum rašo: „ES sienų režimą išskaidome į tris tarpusavyje susijusius reguliavimo mechanizmus: išankstinės sienos, kurias sudaro popieriniai dokumentai, iš tolo reguliuojantys asmenų iš vizų reikalingų šalių judumą; faktinės sausumos sienos, kurias dažnai sudaro geležiniai vartai ir tvoros, reguliuojančios judumą vietoje; ir pasienio sienos, kurias sudaro laukimo ir sulaikymo stovyklos, atskiriančios ir uždarančios dokumentų neturinčius migrantus po atvykimo. Aiškiai parodome, kaip dėl šios diskriminacinės tvarkos ir kitokio režimo nuolat brėžiamos vis mažiau pralaidžios, nežmoniškos ir mirtinos sienos“¹⁹.

Europos kova prieš nelegalią migraciją sukūrė sunkiai sukontroliuojamą mechanizmą. Pavyzdžiui, didesnė apsauga ir stebėseną Šiaurės Afrikos – Pietų Europos migracijos kelyje verčia ieškoti rizikingesnių kelių, kai šie keliai užveriami pasienio tarnybų – atrandamos dar pavojingesnės patekimo į ES „skylės“, ir tai lemia dar nuožmesnį sienų apsaugos stiprinimą. Net jei ir sienų kontrolė pasirodo esanti neveiksni, sukurti socialiniai santykiai tarp ES pasienio tarnybų ir gynybos sektoriaus rangovų iš esmės neleidžia pakeisti politikos kurso ir sukuria institucinę priklausomybę nuo kelio. Be to, platus sąveikų lygmuo – nuo Europos šalių, trečiųjų valstybių, FRONTEX agentūros iki gynybos rangovų reiškia kontrolės grandinių nykimą²⁰.

Viena pagrindinių ES problemų yra bendros migracijos politikos vakuumas ir jį užpildantys techniniai ir sunkiai atsekami kontrolės mechanizmai, tačiau net jei atsakomybė laikytis žmogaus teisių normų tenka atskiroms narėms, jos gali pasirinkti – laikytis jų dėl instrumentinių priežasčių – politikos cikle pasiekto visuomenės konsensuso, bent iš dalies atsispindinčio įstatymų leidyboje, ar dėl to, kad šalys ideologiškai įsipareigojusios laikytis konkrečiuose dokumentuose įtvirtintų principų. Galų gale, sprendimas laikytis konkrečiai socialinei grupei būdingos normatyvinės struktūros yra moralinis. Esant neinstrumentinių, endogeninių priežasčių valstybei laikytis tam tikrų taisyklių – jos vis tiek gali jas pažeisti. Pavyzdžiui, ES narė Graikija vykdė atstūmimo praktiką, kai Turkija pasienyje su Graikija instrumentalizavo migraciją²¹, nors tai pažeidžia

¹⁹ Henk van Houtum, , and Rodrigo Bueno Lacy. 2020. “The Autoimmunity of the EU’s Deadly B/Ordering Regime; Overcoming Its Paradoxical Paper, Iron and Camp Borders.” *Geopolitics* 25 (3): 706–33. <https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1728743>, p 2.

²⁰ Ruben. Andersson, 2016. “Europe’s Failed ‘Fight’ against Irregular Migration: Ethnographic Notes on a Counterproductive Industry.” *Journal of Ethnic and Migration Studies* 42 (7): 1055–75. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2016.1139446>.

²¹ Human Rights Watch. 2019. “Human Rights Watch Submission to the Special Rapporteur’s Report on Pushback Practices and Their Impact on the Human Rights of

normatyvinę Europos Žmogaus teisių konvencijos koncepciją²², taip sukurdama įtampą tarp išpažįstamų žmogaus teisių taisyklių ir jų pažeidimų. Tokiais atvejais išryškėja tai, ką būdų galima vadinti veidmainiškumo kaina – kaštai, kuriuos patiria valstybė, kai jos vieši pareiškimai apie endogenines ir egzogenines priežastis, dėl kurių grindžiama jos tam tikra normomis paremta politika, neatitinka praktikos. Darbo eigoje taip pat bandysiu atsakyti į klausimą, kaip ir ar valstybės ir viršvalstybinės organizacijos bando išvengti šių veidmainiškumo kaštų, kai valstybė – provokatorė naudojami migrantais taikydamosi į demokratinės sistemos normatyvinį pagrindą.

Taip pat matyti, kad ekonominės integracijos akivaizdoje konfliktas ryškėja tarp nacionalinės valstybės ir globalizacijos. Bryan Mabee teigia, kad valstybių atsakas į šias įtampas – saugumizacija ir tai gali paaiškinti, kodėl migracija per pastaruosius kelis dešimtmečius įgavo grėsmės valstybės saugumui formą²³. Klausimas, ar tariamos grėsmės iškėlimo lygis priklauso nuo valstybės politinės sistemos – atviras irgi diskusijai, tačiau Europos Sąjungos šalių nacionalinio saugumo ir gynybos strategijas (2010-2016) išanalizavęs João Estevens pastebi, kad Europos demokratijos į migraciją žiūri ne per žmogaus apsaugos, o per valstybės saugumo prizmę akcentuodamos nacionalinę valstybę²⁴. Autorių galima kritikuoti dėl pernelyg siauro tyrimo lauko (nacionalinių saugumo ir gynybos strategijų tikslas – valstybės apsauga ir grėsmių vertinimas) ir teigti, kad tarptautiniai valstybių įsipareigojimai ginti pamatines žmogaus teises ir orumą deklaruojami kituose svarbiuose dokumentuose, pavyzdžiui Jungtinių Tautų Ženevos konvencijoje. Kaip išryškės kituose skyriuose, būtent šie įsipareigojimai ir normos tampa manipuliacijos ir pažeidžiamumo ašimi.

Weiner pateikė 5 būdus, kaip dokumentų neturintys migrantai gali būti traktuojami kaip grėsmė priimančios valstybės saugumui: (1) kai valstybėje yra politinis (ar smurtinis) pasipriešinimas; (2)

Migrants“, žiūrėta 05-13-2022 < <https://www.hrw.org/news/2021/02/01/human-rights-watch-submission-specialrapporteurs-report-pushback-practices-and>>

²² ECCHR. 2021. Push-back, 07-26-2001 , žiūrėta 05-13-2022 <<https://www.ecchr.eu/en/glossary/push-back/>>

²³ Bryan Mabee,. 2009. The Globalization of Security : State Power, Security Provision and Legitimacy. Basingstoke: Palgrave Macmillan..p 139

²⁴ João Estevens,. 2018. “Migration Crisis in the EU: Developing a Framework for Analysis of National Security and Defence Strategies.” Comparative Migration Studies 6 (1). <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0093-3>.

kai valstybė patiria ekonominį sunkmetį; (3) kai pastebimi kultūriniai iššūkiai; (4) kai migrantai blogina juos siunčiančios ir priimančios valstybės santykius; (5) kai jie instrumentalizuojami.²⁵

Kaip ir minėta, migracijos instrumentalizacija ir normatyviniai jos padariniai yra šios darbo pagrindinė ašis, kurią pirmiausiai sieksiu apibrėžti.

Šis spaudimo įrankis fiksuotas beveik visuose žemynuose: Europoje spaudimu kitoms valstybėms pasinaudodama didele pabėgėlių populiacija naudojo ir Turkija – nuo 1974 metų fiksuoti mažiausiai 3 atvejai, kai Turkijos vyriausybė atvėrė savo sienas žmonėms į Kiprą ar Graikiją, siekdama įvairių nuolaidų derybose ar finansinės paramos²⁶. Karinio konflikto kontekste kitos tautybės ar etninės mažumos žmonės gali būti išnaudojami invazijai į suverenią valstybę pateisinti ar skaldyti jos visuomenę, kaip tai darė Rusija, išdalindama Rusijos Federacijos pasus Donbaso gyventojams nuo 2014 metų²⁷. Šiame darbe nagrinėjamas 2021 metais pradėtas Baltarusijos spaudimas prieš Lietuvą ir Lenkiją išnaudojant migrantus iš Artimųjų Rytų ir Afrikos.

2. Migracijos instrumentalizacijos teorija

Rašant apie instrumentinę migraciją, dar kitaip vadinamą prievartine migracija (angl. coercive migration) svarbu termino negretinti su priverstine migracija (angl. forced migration). Pastarąją Europos Komisija (EK) sieja su savo namus ar gyvenvietę dėl negandų, karo ar stichijų savo priverstais palikti žmonėmis²⁸. Migracijos instrumentalizacijos terminą akademinės diskusijos erdvėje pristatė Kelly M. Greenhill. Migracijos instrumentalizacija – prieglobsčio prašytojų, pabėgėlių ir migrantų plačiąją prasme panaudojimas spaudžiant kitą valstybę ar tarptautinį veikėją. Šių žmonių grupę viena valstybė ar nevyriausybiniai veikėjai nukreipia prieš kitą veikėją siekdami

²⁵ Myron.Weiner, 1992. Security, Stability, and International Migration. *International Security* 17 (3): 91–126, p 105.

²⁶ Sascha-Dominik, Oliver Bachmann, Vladimir and Paphiti, Anthony, Mass Migration as a Hybrid Threat? – A Legal Perspective (June 30, 2021). *Polish Political Science Yearbook*, vol. 50(1), 2021, pp. 119–145 , <https://ssrn.com/abstract=3897464>, p 125.

²⁷ AP, „Russia has issued 720,000 fast-track passports in separatist-held areas of eastern Ukraine“, žiūrėta 2022-02-17, < <https://www.euronews.com/2022/02/17/russia-has-issued-720-000-fast-track-passports-in-separatist-held-areas-of-eastern-ukraine> >

²⁸ Europos Komisija, „Priversitė migracija“ <https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/forced-migrant_en> [žiūrėta 2022-02-01]

išsiderėti didesnę paramą, sau naudingų politinių sprendimų ar daryti įtaką jų taikiklyje atsidūrusių valstybių veikimui²⁹.

Politikos mokslininkas ir migracijos specialistas Myronas Weineris³⁰ pastebėjo, kad migracijos instrumentalizacija pradėjo intensyvėti 1970 metų pradžioje, kai kūrėsi pirmosios neoliberalios valstybės. Tuo pat metu išibėgėjo ir tarptautinių žmogaus teisių normų plėtra, kurių varomoji jėga turėtų būti liberalios demokratijos. Grenhill, kuri pristato racionalistinį darbą ir savo strateginėje analizėje taiko ir lošimų teoriją, įvardija daugiau kaip 81 migracijos instrumentalizacijos atvejų nuo 1951 metų, kai buvo pasirašyta Jungtinių Tautų konvencija dėl pabėgėlių. Konvencija garantavo teisę prašyti prieglobsčio ją pasirašiusiose valstybėse. Skirtingų tikslų vedamos valstybės ar net nevyriausybinės organizacijos viena ar kita forma išnaudojo geresnio gyvenimo kitur ieškančius žmones saviems interesams žinodamos, koks deklaruojamų normų ir sienos suverenumo konfliktas liberalioms šalims gresia. Vis dėlto dažniausiai to imasi silpnos valstybės ar nevalstybiniai veikėjai, kurie nebeturi išteklių taikyti tradicinius spaudimo įrankius. Jų „kovos lauku“ dažniausiai pasirenkamos liberalių demokratijų sienos (nors neliberalūs režimai kaip Kinija irgi nebuvo visiškai apsaugoti) ir daugiau nei du trečdaliai atvejų pagal autorės išskirtus veiksmingumo kriterijus buvo sėkmingi. Šios sėkmės formulė – politinis liberalių demokratijų heterogeniškumas bei iš to kylantys politiniai konfliktai dėl migracijos, valstybės (įvairių konvencijų forma) išpareigojimas priglausti pažeidžiamiausius, taip pat skirtumas tarp tarptautinių žmogaus teisių normų deklaravimo ir realių veiksmų krizės akivaizdoje. Autorės teorijoje problemizuojami du svarbūs šiuolaikinės valstybės aspektai³¹:

- 1) Politinis heterogeniškumas bei visuomenių skaidrumas: migracijos krizės sukelia daugialypę ir kartais net skaldančią visuomenių reakciją, didžiausios stovyklos išlieka dvi - prieš migrantų priėmimą ir už jų teisių apsaugą pasisakančios grupės. Valdančiųjų nesugebėjimas patenkinti abiejų (dažnai labai mobilizuotų ir politiškai įtakingų) grupių skatina dar didesnę poliarizaciją – tokiu atveju net patenkinus vienos iš šių grupių interesus politinis elitas praranda dalies

²⁹ Kelly M. Greenhill, *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement, Coercion and Foreign Policy*. Ithaca, NY: Cornell Studies in Security Affairs, Cornell University Press, 2010. p 10,11.

³⁰ Ten pat, p 269. Cituoja iš Margaret Keck, Kathryn Sikkink, *Activists beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1998), chap. 4; Sanjeev Khagram, James V. Riker, and Kathryn Sikkink, eds., *Restructuring World Politics: Transnational Social Movements, Networks, and Norms* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2002).

³¹ Kelly M. Greenhill p. 2 – 266.

visuomenės paramą. Vyriausybė tampa „įstrigusi“ tarp konkuruojančių visuomenės segmentų ir vietoje politinių ir visuomeninių kaštų sumokėjimo renkasi vienu ar kitu lygmeniu patenkinti „agresorės“ reikalavimus ar bent jau sėstis prie derybų stalo.

- 2) Moraliniai ir etiniai žmogaus teisių įsipareigojimai: krizę inicijavę veikėjai siekia, kad realūs migrantus paimančiosios šalies veiksmai skirtųsi nuo deklaruojamų liberalių demokratijos vertybių (instrumentinis normų išnaudojimas). Liberalios demokratijos skelbia normatyvinę poziciją, tačiau susidūrusios su migrantų krize jos gali nepaisyti prieš tai skelbtų įsitikinimų. Kai retoriniai pareiškimai, juridiniai ir normatyviniai įsipareigojimai iš esmės nesutampa ir net konfliktuoja su pastebimu elgesiu, išryškėja veidmainiškumo kaštai.

Veikėjas: provokatorius (dažniausiai silpnesni, kitų išteklių neturintys veikėjai, dažniausiai nedemokratiški).

Tikslai:

- 1) Galios pagrindo naikinimas – mėginimas kirsti per režimo santykį su jo rėmėjais;
- 2) Sukilimo skatinimas – mėginimas įžiebtį visuotinį nepasitenkinimą visuomenėje;
- 3) Silpninimas – bandymas destabilizuoti valstybę.

Strategijos:

- 1) Pajėgumų arba gebėjimų užpildymas (angl. capacity swamping) – tikimasi paveikti gebėjimą priimti/apgyvendinti/asimiliuoti migrantų grupę. Strategija pastebima daugiausiai besivystančiose valstybėse;
- 2) Politinis spaudimas: bandoma paveikti norą ir valią migrantus priimti. Besivaržančių politinių interesų išnaudojimas. Normų instrumentalizacija. Strategija pastebima daugiausiai išsivysčiusiose valstybėse.

Abi strategijos lošimų teorijoje apibūdinamos kaip dviejų lygių žaidimas, kai spaudimą patiriančio veikėjo veiksmai valstybių viduje daro įtaką jo veiksmams tarptautinėje erdvėje.

Kate M Greenhill teigia, kaip migracijos instrumentalizacija siekiama:

„Kad valstybė, į kurią nusitaikyta, nepajėgs susitvarkyti su atvykusių žmonių antplūdžiu, [arba] vykdyti normomis grįstą politinį šantažą, naudojant teisinius ir normatyvinius įsipareigojimus

prieš bėgančius nuo smurto ir persekiojimo, ar nepriteklių. Kitaip tariant, užtvindžiusios šalį pabėgėliais, kaimyninės valstybės gali pasiekti pranašumą „taikant prievartą“ kitai valstybei, ir tai paprastai bando įgyventi jau susilpnėjusi valstybė prieš (įprastai) liberalią demokratiją. Kaip matėme pastaraisiais mėnesiais su Sirija, Vokietija ir kitomis ES valstybėmis, iš pažiūros mažai tikėtinas ginklas gali būti vėl panaudotas“³².

2.1 Teorijos adaptacija

Autorė aiškina, kad demokratijų pagrindas – konsensuso paieška, visuomenės grupių įtraukimas bei pažiūrų skirtumai ne tik nepadėjo priimti su išpuoliu susidūrusioms valstybėms sprendimų, bet ir padidino tikimybę, kad jos nusileis agresorei. Tačiau variacijos liberaliose demokratijose skiriasi, ypač matuojant, kiek vykdomoji valdžia turi politikos autonomijos ir apskritai jų demokratinį politinį režimą. Pavyzdžiui, itin decentralizuotos JAV buvo populiariausias taikinyis ir daugeliu atveju politinis elitas numato, kad įsižiebus migracijos krizei žiniasklaidos, tarptautinių, vidaus nevyriausybinų organizacijų bei socialinių grupių spaudimas jų trumpalaikiams vadovavimo ciklams bus pernelyg nepopuliarus ir prieš įsižiebiančiam spaudimui renkasi bent jau išklaudyti ar sutikti su provokatorių reikalavimais³³. Prasidėjus migracijos instrumentalizacijos krizei galima manyti, kad žmogaus teisių normos, įsipareigojimai dėl teisės į prieglobstį, nediskriminacijos principas savotiškai įgalina visuomenines grupes kontroliuoti ir vyriausybes ir užtikrinti, kad jų veiksmai praktiškai atitiktų dokumentuose ir retorikoje dėstomus normatyvinius įsipareigojimus (jų indėlių verta išanalizuoti). Kita vertus, tarptautinėje praktikoje, ypač jei laikysimės knygoje dėstomos lošimų teorijos, spaudimą patirianti valstybė yra suvaržoma. Žinoma, liberalios demokratijos irgi turi savų priemonių atsakyti į tokią migraciją – pavyzdžiui politiškai skaudžios pasekmės perduodamos kitiems veikėjams, krizė perkeliama kalbant, kad atakuojama ne konkreči valstybė, bet valstybių grupė ir organizacija, net normų sistema³⁴. Bandoma leisti įvairias kampanijas keičiant visuomenės požiūrį į valstybės veiksmus. Kitais atvejais įgalinama ir kariuomenė³⁵. Knyga suteikia pagrindo atidžiau pažvelgti į nustatytas pažeidžiamiausias valstybes – demokratijas ir tokio tipo migracijos atvejuje ištirti, kaip skirtinga

³² Kelly M. Greenhill, p 26

³³ Kelly M. Greenhill. p 193-226.

³⁴ Lietuvos respublikos vidaus reikalų ministerija, „A. Bilotaitė: Baltijos šalys koordinuoja veiksmus hibridinės atakos akivaizdoje“, žiūrėta 05-13-2022 < <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/a-bilotaite-baltijos-salys-koordinuoja-veiksmus-hibridines-atakos-akivaizdoje>>

³⁵ Kelly M. Greenhill, p 59.

jų politinio režimo dinamika pirmiausiai sąveikauja su normų instrumentalizacija, valstybės suvereniteto pažeidžiamumu, visuomenės ir tarptautiniais veikėjais. Verta pabrėžti, kad nacionalinį, visuomeninį ir tarptautinį laukus dengia tarptautinės normos.

Tiesa, kad prievartinės migracijos pobūdis remiasi galios bei smurto monopoliumi, instrumentalizacija, valstybės suverenumo (sienų) pažeidžiamumu, bet kaip minėta įvade, dėl pasikeitusios kapitalistinių režimų dinamikos norint pilnavertiškai ištrinti kintamuosius būtina įtraukti ir kitus veikėjus. Müller-Funk Lea, Fröhlich Christiane, Bank André papildo, kad konstruktyvizmo prieiga leidžia ištirti interesus – idėjas – institucijas (reglamentus) – pilną politikos ciklą. Žiūrima, kokie veikėjai yra įsitraukę, kaip jie traktuoja migraciją kaip politikos problemą, kokios sprendimų jie trokšta – ir kiek tie veikėjai turi įtakos sprendimų priėmime³⁶. Atskirti veikėjus migracijos atvejuose nėra lengva dėl to, kad migracija dengia tiek vietos, tiek nacionalinį, tiek transnacionalinį lauką. Aibė politikos veikimo arenų ir valstybės daugiapusiškumas, tarptautinės ir nevyriausybinės organizacijos perpildo instrumentinės migracijos tyrimų spektrą. Jos valdyme, visai kaip ir kitų migracijos antplūdžių atvejuose, deramasi ir dėl papildomų lėšų vyriausybei, ir šantažo įrankiu tapusių žmonių apsaugos, ir dėl visuomeninių įtampų nuraminimo, ir dėl pačio režimo legitimumo. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos ir Turkijos susitarimas iliustruoja, kad skirtingi derybų procesai nėra visiškai atskirti ir įtraukia skirtingus tikslus skirtingose vietose – veikėjai veikia lokaliai, nacionaliniu mastu, regioniniu mastu ir tarptautiniu mastu vienu metu³⁷.

Jacobsen nurodo, kad migracijos (plačiaja prasme) politiką formuoja vyriausybė - jos biurokratiniai pasirinkimai (jie įgauna priklausomybę nuo kelio), tarptautiniai santykiai, pagalbos poreikis, politiniai santykiai su siunčiančiąja migrantus šalimi, vietos bendruomenės galimybės priimti migrantus, įskaitant nusistatymus dėl migrantų kultūros, istorinė patirtis, ekonominiai valstybės pajėgumai ir kaip migrantai/pabėgėliai atrodo grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimo kontekste³⁸.

³⁶ Lea Müller-Funk, Fröhlich, Christian, Bank, André. (2020). State(s) of Negotiation: Drivers of Forced Migration Governance in Most of the World. GIGA Working Paper 323. Hamburg., p 1.

³⁷ Aras Gokalp, N.E. (2019), Coercive Engineered Syrian Mass Migration in the EU-Turkey Relations: A Case Analysis for Future Reference. *Int Migr*, 57: p. 186-199. <https://doi.org/10.1111/imig.12566>.

³⁸ Karen Jacobsen., 1996. "Factors Influencing the Policy Responses of Host Governments to Mass Refugee Influxes." *International Migration Review* 30 (3): 655. <https://doi.org/10.2307/2547631>.p.655–78.

Prieš pradėdant formuoti hipotezes pirmiausiai aprašomas teorijoje įreminamas atvejis.

3. Baltarusijos autoritarinė konsolidacija

Lukašenkos autoritarinė galios konsolidacija tapo įmanoma dėl struktūrinių priežasčių – žlugus Sovietų Sąjungai Baltarusijos ryšis su Vakarų Europa ir Jungtinėmis Valstijomis buvo silpnėjęs, todėl ir spaudimas demokratizuotis. Autoritariniam stabilumui Baltarusijoje pasipriešinimo nekėlė ir silpna opozicija bei pilietinė bendruomenė³⁹. Kitaip nei Baltijos šalyse, išsisknijusios vėlyvojo sovietmečio autoritarizmo normos iš pagrindų nebuvo keičiamos, nes dėl silpnos opozicijos Baltarusijos komunistų partija taip ir liko be rimtos už reformas pasisakančios partijos konkurencijos. Šių struktūrinių aplinkybių nebūtų pakakę be netikėtai 1994 m. rinkimus laimėjusio buvusio Baltarusijos antikorupcijos komisijos vadovo asmeninių pastangų. Būtent Lukašenkos paskyrimas 1993 m. liepos 4 dieną minėtos komisijos vadovu laikomas pirmuoju jo pasirodymu nacionalinės politikos scenoje⁴⁰. Iš ten – paneigdamas nustovėjusias nomenklatūros hierarchinės politikos normas – Lukašenka prieš tuometinį premjerą Viačeslavą Kebičių 1994 m. rinkimus laimėjo triuškinama persvara, surinkęs 80 procentų balsų. Iš žemo rango pareigūno prezidentu tapęs Lukašenka nekartojo savo pirmtako klaidų, privedusių prie Kebičiaus nesėkmės – konsolidavo autoritarinį valdymą panaikindamas laisvos žiniasklaidos likučius, spausdamas opoziciją, sumažindamas parlamento galią ar įtvirtindamas lojalistus aukštuose politiniuose postuose⁴¹. Baltarusija tapo centralizuota ir personaline autoritarine šalimi. Lukašenka kontroliavo kritines valstybės institucijas, pavyzdžiui sukūrė griežtai kontroliuojamą rinkimų sistemą. Visi regionuose suprato, kaip elgtis paliepus centrui, todėl nuoseklūs gebėjimai sukčiauti pasireiškė visuose Baltarusijos prezidento rinkimuose.

Tyrėjai pastarųjų kelių dešimtmečių ES santykių su Baltarusija apibūdina kaip dilemą tarp ribotos partnerystės išlaikant erdvę demokratizacijai bei sankcijų autoritariniam režimui⁴². Bloko partnerystė su Minsku dažniausiai pasireiškėdavo technokratinio ir sektorinio - ekonominiu

³⁹ Milada Anna Vachudova. 2006. *Europe Undivided : Democracy, Leverage, and Integration after Communism*. Oxford: Oxford University Press. 5 skyrius.

⁴⁰ Lucan A. Way. (2012). *Deer in Headlights: Incompetence and Weak Authoritarianism after the Cold War*. *Slavic Review*, 71(3), 619–646. <https://doi.org/10.5612/slavicreview.71.3.0619>, 639

⁴¹ Lucan A. Way, p 643 iš Savchenko, Andrew, and Inc Ebrary. 2009. *Belarus : A Perpetual Borderland*. Leiden Netherlands ; Boston: Brill. 279.

⁴² Portela, Clara. 2011. "The European Union and Belarus: Sanctions and Partnership?" *Comparative European Politics* 9 (4-5): 486–505. <https://doi.org/10.1057/cep.2011.13>.

įtraukimu, režimas buvo baudžiamas dėl demokratiškos normų nesilaikymo, pavyzdžiui suklastotų rinkimų⁴³. Paraleliai Minskas plėtė gilesnę ekonominę ir karinę sanglaudą su Rusija. Netrukus po Lukašenkos inauguracijos - 1995 m. vasario mėn. Rusijos ir Baltarusijos šalių gynybos ministrai pasirašė susitarimą, pagal kurį Baltarusijos ir Rusijos pasienio pareigūnai atsidūrė po vienos vadovybės stogu⁴⁴. Anot tuometinio Lenkijos spaudos pranešimo, tai reiškė, kad ne tik pasienyje su Rusija, bet ir su Lenkija, Lietuva ir Latvija besiribojančiame pasienio plote Baltarusijos pasieniečiai *de facto* kontrolę perdavė Rusijai⁴⁵. Lukašenka šį susitarimą pristatė kaip esminę Baltarusijos saugumo garantiją nuo karinio užpuolimo iš Vakarų. 2001 m. gegužės 8 d., Pergalės dieną, per televiziją sakydamas kalbą karo veteranams, Lukašenka teigė: "*Šiandien bandoma [Baltarusijai] primesti Jugoslavijos tipo karą. Tam skiriami didžiuliai pinigai <...> Šiems tikslams pasiekti šalies viduje pasirinkti penki Baltarusijos išdavikai*"⁴⁶. Vadinamieji „išdavikai“ buvo pagrindiniai Lukašenkos konkurentai tais pačiais metais vykusiuose prezidento rinkimuose.

Po metų, artėjant NATO 2002 m. NATO susitikimui Prahoje, kur nuspręsta dėl NATO plėtros Baltijos šalyse, Lukašenka pagrasino „užtvindyti Europos Sąjunga narkotikais ir nelegaliais migrantais“, jei jam nebus leista atvykti į NATO susitikimą. „*Europiečiai neis, o tiesiog atsiklaupę ropos į Baltarusiją. Prašys mūsų bendradarbiavimo dėl nelegalios migracijos ir narkotikų kontrabandos. Jei europiečiai nesumokės, mes nesaugosime Europos nuo šių srautų. <<...>> Mes kovojame su nelegalia migracija labai aktyviai, tačiau to padaryti negalime be išlaidų.*"⁴⁷.

ES ir taip skyrė Baltarusijai lėšų pasienio apsaugai ir Lukašenka nedrįso „atidaryti vartų“ į Europą tą kartą.

3.1 Dirbtinai sukurtas migracijos kelias iš Rytų

⁴³ Elena A. Korosteleva (2016) The European Union and Belarus: democracy promotion by technocratic means?, Democratization, 23:4, 678-698, DOI: 10.1080/13510347.2015.1005009

⁴⁴ KAARE DAHL MARTINSEN (2002) The Russian Takeover of Belarus, Comparative Strategy, 21:5, 401-416, DOI: 10.1080/01495930290043119, p 405

⁴⁵ Pavel Koslowski, "Bialorus, Biedny bufor", Polska Zbrojna, no. 49. 12 1999, p 32-33.

⁴⁶ DAHL MARTINSEN, KAARE. 2002. "The Russian Takeover of Belarus." Comparative Strategy 21 (5): 401-16. <https://doi.org/10.1080/01495930290043119>. Iš RFE/RL Poland, Belarus, and Ukraine Report, May 15, 2001

⁴⁷ Robin Shepherd. "Belarus Issues Threat to EU over Summit." Žiūrėta 05-13-2022, <
<https://www.thetimes.co.uk/article/belarus-issues-threat-to-eu-over-summit-z3r3xj2sbvp.>>

„Mes stabdėme narkotikus ir migrantus – dabar jūs patys juos valgsite ir gaudysite“, pareiškė Lukašenka 2021 m. pavasarį⁴⁸. Šį kartą Baltarusija ypač karine prasme buvo labiau susaistyta su Rusija, kuri ruošė Baltarusijos žemę kaip karinį poligoną invazijai į Ukrainą. Ekonominėje ir politinėje srityje – saitai su Europos Sąjunga pradėjo silpnėti iš karto po suklastotų Baltarusijos prezidento rinkimų 2020 m. Įtampa su Baltarusija ir Vakariniemis jos kaimynėmis reikšmingai pradėjo augti, kai neskaidrūs prezidento rinkimai, užtikrinę Lukašenkai pergalę, įžiebė didžiausius protestus per nepriklausomos Baltarusijos istoriją⁴⁹. Režimas pilietinį balsą išreikšti susirinkusius baltarusius dažnai apibūdino kaip „ekstremistus“⁵⁰. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija nustatė, kad prieš prezidento rinkimus ir po jų vykdyti „masiniai ir sisteminiai“ žmogaus teisių pažeidimai. Baltarusijos pareigūnai nuo protestų pradžios sulaukė per 25 tūkst. žmonių „šimtus kankino, laikė juos nežmoniškomis ir žeminančiomis sąlygomis ir žiauriai su jais elgėsi“⁵¹.

ES nepripažino tariamų rinkimų rezultatų, pavadinusi rinkimus nelaisvais ir nesąžiningais, kartu su kitomis Vakarų valstybėmis įvedė sankcijas Baltarusijos pareigūnams, dalyvavusiems po rinkimų vykusiuose susidorojimuose⁵², aktyviau rėmė Baltarusijos opoziciją. Priverstinis „Ryanair“ skrydžio Atėnai – Vilnius nutupdymas Minsko oro uoste 2021 metų kovo 24 d. dar labiau sustiprino nuogąstavimus dėl pablogėjusios saugumo situacijos Lietuvos ir Lenkijos kaimynystėje. Lietuvoje priverstinis keleivinio lėktuvo nutupdymas ir ten sėdėjusių opozicionieriaus Romano Pratasevičiaus bei jo draugės suėmimas apibūdintas kaip „valstybės remiamas terorizmas“⁵³. Besiplėtojančios eskalacijos kontekste Baltarusija sulaukė žvalgybinės,

⁴⁸ Delfi, „Landsbergis: Lukašenka Atvirai Grasina Siųsti Narkotikus Ir Nelegalius Migrantus Mūsų Link.“ žiūrėta 2022-13-05. < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/landsbergis-lukasenka-atvirai-grasina-siusti-narkotikus-ir-nelegalius-migrantus-musu-link.d?id=87297357>.>

⁴⁹ Shaun Walker, „The Guardian“, „Tens of thousands gather in Minsk for biggest protest in Belarus history“, žiūrėta 2022-05-13 < <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/16/belarus-prepares-for-biggest-protest-yet-after-week-of-anger>>

⁵⁰ Euronews „Belarus Toughens Laws against Protesters and ‘Extremism.’“ Žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.euronews.com/2021/06/08/belarus-toughens-laws-against-protesters-and-extremism>.>

⁵¹ Human Rights Watch, World Report 2021, < https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2021/01/2021_hrw_world_report.pdf> p, 84-92

⁵² Europos Komisija, „Chronologija. ES ribojamosios priemonės Baltarusijai“ < <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/sanctions/restrictive-measures-against-belarus/belarus-timeline/>>

⁵³ Stasys Gudavičius „Verslo žinios“, „Vyriausybė uždraudė į ir iš Lietuvos skrendantiems lėktuvams skristi virš Baltarusijos, ES iškvietė Baltarusijos ambasadorių“, žiūrėta 2022-05-13 < <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2021/05/24/es-lyderiai-rinksis-spresti-atsako-baltarusijos-rezimui-jav-smerkia-a-lukasenkos-veiksmus> >

logistinės, ekonominės ir propagandinės Rusijos paramos⁵⁴. Po kelių mėnesių, birželio 28 d., Baltarusija paskelbė apie savo pasitraukimą iš Rytų partnerystės programos⁵⁵. Vyriausybė išsiuntė iš šalies ES delegacijos atstovą Baltarusijoje, o savo atstovą ES atšaukė į atgal į Minską konsultacijoms⁵⁶.

Tai buvo savotiškas pasiruošimas 2021 m. liepos įvykiams, kai į Vakarų sankcijas reaguodamas režimas pradėjo aktyviai kviesti migrantus iš Artimųjų Rytų (daugiausiai Irako ir Afganistano) ir kitų šalių, siūlydamas jiems turistines Baltarusijos visas ir gabendamas pirmiausiai šalia sienos su Lietuva, vėliau šalia sienos su Latvija ir Lenkija⁵⁷. ES pasienio agentūros FRONTEX duomenimis, per pastaruosius dešimt metų neteisėtai visą rytinę ES sieną su Baltarusiją kertančių žmonių per mėnesį sudarė ne daugiau kaip 280 asmenų. 2020 m. Baltarusijos ir Lietuvos sieną nelegaliai kirto 74 žmonų, 2021 m. liepos viduryje šis skaičius siekė 2400. Iš viso 2021 m. Lietuvos sieną nelegaliai bandė kirsti apie 8000 nelegalių migrantų. Lietuva priėmė 4338 asmenis. Netrukus Lenkijos siena tapo pagrindiniu spaudimo objektu. 2020 m. rugpjūčio mėn. užfiksuota 33 000 bandymų kirsti Baltarusijos ir Lenkijos sieną. Vėliau šis skaičius išaugo – iš viso 2021 m. užfiksuota 39 700 bandymų nelegaliai kirsti Lenkijos sieną⁵⁸. Žinant, kad 2020 m. vien į Lietuvą nelegaliai bandė patekti 74 žmonės, skaičius dramatiškai išaugo⁵⁹.

Baltarusijos veiksmai Lenkijoje ir Lietuvoje traktuoti kaip šantažas prieš ES; bandymas priversti ES sumokėti režimui, kad jis sustabdytų migracijos srautą arba panaikinti dėl oro piratavimo ir protestų susidorojimų priimtas sankcijas; ir kaip bausmė atskiroms už tas sankcijas garsiausiai Briuselyje pasisakiusioms valstybėms. Plačiaja prasme, bandyta atakuoti esmines demokratines

⁵⁴ Alla Leukavets, „Crisis in Belarus: Main Phases and the Role of Russia, the European Union, and the United States“, KENNAN CABLE, No. 74. 2022-01. < https://diplomacy21-adelphi.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/KI_220125%20Crisis%20in%20Belarus_Cable%2074-V1r1.pdf >

⁵⁵ Euractiv. „Belarus Quits EU’s Eastern Partnership Initiative.“ Žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/belarus-quits-eu-s-eastern-partnership-initiative/>.>

⁵⁶ Euractiv „Bulgaria, Czechia, Slovakia Recall Ambassadors from Belarus.“ Žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/bulgaria-czechia-slovakia-recall-ambassadors-from-belarus/>.

>

⁵⁷ BBC „Belarus Border Crisis: How Are Migrants Getting There?“ žiūrėta 2022-05-16. < <https://www.bbc.com/news/59233244>.>

⁵⁸ „Frontex“, Migratory Routes: Eastern Borders Route. < <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-borders-route/> >

⁵⁹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, „FREQUENTLY ASKED QUESTIONS ABOUT IRREGULAR MIGRANTS DETAINED AT THE BORDER WITH BELARUS.“ Žiūrėta 2022-05-16 < <https://vrm.lrv.lt/en/information-on-irregular-migration>.>

vertybes, kurių stoka ir privedė prie masių protestų Baltarusijoje: tai pagarba žmogaus teisėms, teisės viršenybei, neteisingumui.

Įrodyti, kad prie migrantų gabenimo operaciją iniciavo Minską kontroliuojanti Maskva, nepakanka duomenų, tačiau iš turimos informacijos neabejotina, kad Rusijai krizė buvo dar viena naudinga galimybė praplėsti įtaką strategiškai karui Ukrainoje svarbioje Baltarusijoje: Maskva pasiuntė karinius lėktuvus į Baltarusijos dangų, Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas paragino Europą sumokėti Lukašenkai už migrantų išlaikymą⁶⁰ ir kaltino Vakarų sukėlus krizę, nuo kurios bėga pabėgėliai⁶¹.

Europos Komisija pradėjo „techninį dialogą“ su Jungtinėmis Tautomis ir Baltarusijos puse, kad iš Baltarusijos būtų repatrijuoti migrantai. Vis dėlto, ilguoju laikotarpiu neaišku, koks bus migrantų, kurie atsisakys keliauti į savo kilmės šalį, likimas. Šio darbo įteikimo metu (2022 05 16) vis dar fiksuojami, nors ir reikšmingai retesni, migrantų bandymai patekti ir apgręžimai. Lietuvos ir Lenkijos pasienyje pasieniečiams talkina kariuomenės, tačiau darbe bus akcentuojamas „karštasis“ laikotarpis (2021 m. vasara – žiema), kuomet migrantų srautai buvo didžiausi ir į juos reaguodamos Lenkijos ir Lietuvos vyriausybės priėmė atitinkamus sprendimus. Latvijos atveju šiame darbe atsisakyta dėl potencialaus nepakankamų duomenų pavojaus inferencinei vertei pasiekti.

4. Hipotezių generavimas

Teoriškai, matydamas pirmuosius (ypač retorinius) ženklus, kad Minskas ruošiasi didesnio pobūdžio eskalacijai pasienyje, ES blokas galėjo sustabdyti krizę dar prieš jai prasidedant. Efektyviausios strategijos K. Greenhill teigimu yra pastebėti pirmuosius ženklus, kad kita valstybė imsis šios priemonės, ir įsitraukti į aktyvią diplomatiją. Antroji strategija – priimti migrantus ir juos asimiliuoti. „*Nors ir buvo vaizduojama kaip didelio masto grėsmė, Baltarusijos krizė apėmė*

⁶⁰Andrew Osborn, Dmitry Antonov. 2021. “Russia Floats Idea of EU Paying Belarus to Stop Migrant Flows.” Reuters, žiūrėta 2022-05-13, <https://www.reuters.com/world/europe/russia-floats-idea-eu-paying-belarus-stop-migrant-flows-2021-11-09/>.

⁶¹ Andrew Higgins, , and Anton Troianovski. 2021. “Live Updates: A Crisis the West Says Belarus Engineered Turns Dire for Migrants.” The New York Times, žiūrėta 2022-05-12 < <https://www.nytimes.com/live/2021/11/11/world/belarus-poland-border-migrants.>>

*ne daugiau kaip kelis tūkstančius žmonių ir tai nedidelis skaičius ES prieglobsčio politikos kontekste*⁶².

Kaip minėta teorijos skyriuje - atveju, kai valstybės, numatydamos arba jau susidūrusios instrumentinės migracijos grėsme, nusileidžia šį šantažo įrankį pritaikiusioms valstybėms provokatorėms (bandydamos eiti į derybas, teikdamos finansinę paramą ar kitas nuolaidas) yra dauguma. Pastangos sustabdyti politiškai skaldantį nelegaliai sieną kertančių migrantų antplūdį ypač pastebimos tarp liberalių demokratijų. Kaip pavyzdys teorijoje dažnai minimos Jungtinės Amerikos Valstijos, kurios dėl pliuralistinio valstybės pobūdžio ne kartą įvairiomis nuolaidomis provokatoriams mėgindavo išvengti to, kas teorijoje įvardijama kaip koncentruoti kaštai ir koncentruota nauda: grupės, kurios jaučia grėsmę dėl potencialios migrantų/pabėgėlių bangos mano, jog dėl to jie patirs koncentruotus kaštus - tiek socioekonominius (darbų vietų praradimas), kultūrinius (tapatybės). Dėl šios priežasties grupės motyvacija išreikšti stiprų pasipriešinimą jų priėmimui, asimiliacijai ar tiesiog parėmimui yra stipri⁶³. Kitoje pusėje – už migrantų apsaugą pasisakanti grupė. Ši stovykla įprastai būna mažesnė nei prieš migrantus pasisakanti, bet jai dažnai atstovauja įtakingi ir retoriškai įgudę veikėjai, pavyzdžiui, teisininkai arba aktyvistai. Grupė apibrėžiama kaip koncentruotos naudos (manoma, kad migrantai papildys visuomenę) grupė. Valstybės tampa pažeidžiamiausios, kai prieštaraujančios grupės mobilizuotos – krizė sukelia ir koncentruotus kaštus (angl. concentrated costs) (CC), ir koncentruotą naudą (angl. concentrated benefits) (CB)). Taip pat yra atveju, kuriuose krizė sukelia mažą arba išskaidytus kainą (DC) (angl. diffuse costs) ir tik išskaidytą naudą (DB) (angl. diffuse benefits) ir dėl to nei viena iš stovyklų nėra mobilizuota ir nuomonės ne tokios poliarizuojančios – valstybės bus mažiau pažeidžiamos ir tikimybė, kad spaudimas pasitvirtins – mažesnė. Agresorės taip išnaudoja valstybėse esamą heterogeniškumą: bando padidinti jų socialinę mobilizaciją, skatina grupių poliarizaciją ir taip iš esmės susiaurina politinių pasirinkimų spektrą politikoje. Lošimų teorijoje tai vadinama laimėjimų plotu. Kuo mažesnis plotas *laimėti* - patenkinti visų socialinių grupių interesus – tuo patrauklesnis pasirinkimas vyriausybėms tampa provokatorių reikalavimų pateisinimas⁶⁴.

⁶² Kelly Greenhill, Foreign Affairs. 2022. “When Migrants Become Weapons,” žiūrėta 2022-05-13. <
<https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2022-02-22/when-migrants-become-weapons.>>

⁶³ Greenhill, p 45 cituoja iš Mancur Olson, The Logic of Collective Action: Public Good and the Theory of Groups, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1971.

⁶⁴ Greenhill, 50.

Galima pažvelgti į geografiškai ir politiškai Lietuvai artimesnį atvejį, kai 2020 m. ši spaudimo įrankį pritaikiusi Turkija⁶⁵ sugebėjo iš ES išsiderėti solidesnę finansinę paramą⁶⁶.

Taigi, pagrindinės teorinės įžvalgos aprašytam Baltarusijos atvejui atitinka tik iš dalies. Galima teigti, kad sankcijos ir pilietinės visuomenės spaudimas nusilpnino šią autoritarinę valstybę, teorijoje minima, kad dažnai tokios šalys naudoja migracijos instrumentalizaciją, konvencinėms spaudimo priemonėms nebeturint išteklių.

Ieškant atsakymų, kodėl taikiniu tapusios demokratijos Lietuva, Latvija ir Lenkija ir ES, Baltarusijai pritaikius beveik identišką Turkijai ar Libijai spaudimo metodą pasuko teorijai prieštaraujančiu keliu – nenusileido provokatorei: paskelbė nepaprastą padėtį, ribojo žmogaus teises ir net atsakė tuo pačiu metodu - migrantų „sukarinimu“ – naudodamos jėgą atstumdavo juos atgal į Baltarusijos teoriją, galima vadovautis keliais paaiškinimais: pirmiausiai kliautis logika, kad nuo pat rinkimų Baltarusijoje suklastojimo ES įgavo politikos priklausomybę nuo kelio ir dėl pritaikytų sankcijų, „peržengtų raudonų linijų“ nutupdžius ES valstybėje registruotą keleivinį lėktuvą, derybos su režimu tapo neįmanomos. Tam įtakos turėjo ir bandymai nepripažinti režimo legitimumo ir tai, kad Baltarusijos geopolitinė svarba nublanksta ją lyginant su Turkija. Antroji loginė galimybė - vadovautis prielaida, kad ES valstybės yra normatyviškai ir instituciškai susaistytos, tačiau turi sąlyginį autonomiškumo laipsnį plėtojant nacionalinę užsienio ir migracijos politiką, bei dėl jų politinio režimo dinamikų, susiskaldymui migracijos klausimu ypač išryškėjus po 2015 m. Sirijos pabėgėlių krizės, atsakas į instrumentalizaciją gali skirtis.

Teorijoje ypač pabrėžiami veiksniai, leidžiantys provokatoriams pasiekti savo tikslų – demokratijos decentralizacija, turinti itin daug politikos veikėjų, pasirinkimų ir pliuralistinės valstybės funkcijų pažeidžiamumas. Krizėje išnaudojamos trys pagrindinės demokratijos vertybės/stiprumai: 1) jų normatyviniai įsipareigojimai; 2) jų visuomeninis skaidrumas; 3) jų vidaus politikos poliarizacija.

⁶⁵ Amnesty International, „What’s Happening at the Greek Borders?“ 2020. Žiūrėta 2022-05-13 <
<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/03/greece-turkey-refugees-explainer/>>

⁶⁶ „Infomigrants „EU Concludes €6 Billion Contract for Refugees in Turkey“. Žiūrėta 2022-05-13 <
<https://www.infomigrants.net/en/post/29205/eu-concludes-%E2%82%AC6-billion-contract-for-refugees-in-turkey>.>

Hipotezių kūrimui pasitelkta pastaroji logika, aiškinanti valstybes kaip susaistytas su ES, tačiau didelį analitinį dėmesį skirianti ir teoriniams pagrindams – tai yra politinio režimo dinamikai ir jo instituciniam ir normatyviniam santykiui su ES.

H1 Lenkijos ir Lietuvos atveju – politinio režimo tipas – nepriklausomas kintamasis. Nuo jo gali priklausyti priklausomų kintamųjų vertė – tai yra endogeninių ir egzogeninių normų (pabėgėlių teisių, Ženevos konvencijos ir t.t.) laikymasis. Keliama hipotezė, kad nuo politinio režimo tipo gali priklausyti iš minėtų normų kylančių veidmainiškumo kaštų svarba, tuo pačiu ir reakcija į krizę.

H2 Keliama hipotezė, kad tarptautinių normų ir idėjų deklaravimas (nepriklausomas kintamasis) turi įtakos atsakui į migracijos instrumentalaciją (priklausomas kintamasis), bet tai automatiškai neapsprendžia instrumentinės migracijos valdymo priemonių.

H3 Darbe įtraukiamas įsiterpiantis kintamas – santykis su ES. Abi šalys priklauso blokui, tačiau pastebimos skirtingos bendradarbiavimo trajektorijos. Keliama hipotezė, kad nuo režimo santykio su ES priklausys, ar tokio tipo migracijos paveiktos valstybės laikysis neendogeninių normų (priklausomas kintamasis).

H4 Keliama hipotezė, kad Lietuvos atveju krizė (nepriklausomas kintamasis) sukėlė mažus arba išskaidytus kaštus ir išskaidytą naudą - dėl to nei viena iš stovyklų (priklausomas kintamasis – stovyklų mobilizacijos lygmuo) nėra mobilizuota ir poliarizacijos lygis mažesnis.

4.1 Spaudimo formos

Remdamasis prielaida, kad vyriausybė turi galimybę pasirinkti veiksmų kryptį, prieštaraujančią pilietinių grupių ar tarptautinių organizacijų rekomendacijoms, ir kad ji išlaiko savo sienų kontrolę, Betts nagrinėja prieglobsčio vyriausybių politines reakcijas pagal keturis veiksniai: 1) biurokratiniai valstybės institucijų pasirinkimai; 2) tarptautiniai santykiai; 3) vietos bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų gebėjimas priimti; 4) nacionalinis saugumas⁶⁷. Kiekvieno iš jų poveikis kompleksiškas ir persidengia, o šiame darbe veiksniai adaptuoti atsižvelgiant į apžvelgtų Lietuvos ir Lenkijos atvejų charakteristikas ir tai, kad migracijos instrumentalizacija, skirtingai nei

⁶⁷ Alexander Betts., 2009. *Forced Migration and Global Politics*. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell ; Malden, Ma. p. 60.

kitos įvairiuose darbuose nagrinėtos migracijos rūšys, yra hibridinės grėsmės pobūdžio ir taikoma tarptautiniam spaudimui pasiekti. Prie tarptautinių santykių pridedamas normatyvinis matmuo, o biurokratiniai institucijų pasirinkimai sujungiami su nacionaliniu saugumu (suverenumu).

Spaudimas pasireiškė;

- 1) Normatyviniu/tarptautiniu aspektu – apeliuojant į sudėtingą ir dažnai nevieningą Europos Sąjungos valstybių santykį su prieglobsčio prašytojais Europoje, ypač atsispindėjusį per Sirijos pabėgėlių krizę 2015 m. Baltarusijos operacija siekta kurstyti nesantaiką tarp Latvijos, Lietuvos, Lenkijos bei Europos Sąjungos dėl migrantų/pabėgėlių klausimo. Teigiama, kad inicijuodami krizę Baltarusijos lyderiai tikėjosi „apjuodinti“ Lietuvą ir Lenkiją, ir apskritai – visą Europos Sąjungą, jog šios šalys ir blokas nesilaiko žmogaus teisių įsipareigojimų. Į diskusiją įsitraukė tiek supranacionalinės (Europos Komisija, Jungtinės Tautos) institucijos, tiek nacionalinės institucijos (vidaus reikalų ministerija).
- 2) Teisiniu/valstybės suverenumo aspektu: Nacionalinių sienų apsauga nacionalinėje ir viršvalstybinėje jurisdikcijoje (Šengenas) (1985 m. birželio 14 d. Šengene pasirašytas susitarimas) yra būtina valstybės suverenumo sąlyga. Šio tarptautinio teisinio principo nepaisymas veda prie nacionalinio suvereniteto ir tapatybės erozijos, bei pačios Šengeno erdvės disfunkcijos. Vietoje „hibridinio karo“ siūloma „teisinės kovos“ arba „teisinio karo“ (angl. lawfare) sąvoka. Teisiniame kare agresorius bando sukarinti teisę ir manipuliuoti, bei pakeisti esamas tarptautines teises paradigmas⁶⁸. Teisinis karas apibrėžiamas kaip „*ginklas skirtas sunaikinti priešą, naudojantis ir piktnaudžiaujant teisine sistema, ir žiniasklaida siekiant sukelti sukeltą visuomenės pasipiktinimą priešų*“. Vadovaujantis šiuo apibrėžimu siekiama ne karinių, bet politinių tikslų, kuriais norima paveikti kognityvines, psichologines, motyvacines, ideologines tikslines auditorijos charakteristikas⁶⁹.

⁶⁸ Piotr Łubiński, 2021. “Hybrid Warfare or Hybrid Threat – the Weaponization of Migration as an Example of the Use of Lawfare – Case Study of Poland.” Polish Political Science Yearbook 51: 1–13. <https://doi.org/10.15804/ppsy202209>.

⁶⁹ Ten pat, iš Bachmann, S., & Munoz, A.B. (2016). Lawfare in Hybrid Wars: The 21st Century Warfare. Journal of International Humanitarian Legal Studies. p 70. DOI: <https://doi.org/10.1163/18781527-00701008>

- 3) Sociopolitiniu aspektu/vidaus auditorijos: tiek Lenkijoje, tiek Lietuvoje vyravo diskusijos ir protestai dėl į šalį atvykusių gyventojų priėmimo bei laikymo sąlygų⁷⁰⁷¹.

Nagrindama valstybių atsaką į prieglobsčio prašymus Jacobsen pabrėžia sudėtingą politikos formavimo proceso pobūdį tiek vidaus, tiek tarptautiniu lygmeniu. Ji teigia, kad politika paprastai būna nesuderinta⁷². Be to, migracijos politika neišvengiamai sukelia trintį dėl skirtingų šalių interesų politikoje. Kaip ir Betts, Jacobsen ragina atlikti papildomus mokslinius tyrimus, kad būtų galima geriau suprasti priimančiųjų šalių reakciją į pabėgėlius ir prieglobsčio prašytojus⁷³.

Šiuo atveju siekiama nustatyti, kaip skyrėsi priimančiųjų šalių Lietuvos ir Lenkijos reakcija į Baltarusijos inicijuotą migracijos krizę.

5. Metodologija

Iš šių literatūros apžvalgoje pastebimų įžvalgų darbe daroma prielaida, kad socialiniai fenomenai yra sudėtingi ir kompleksiški. Migracijos instrumentalizacijos poveikis gali būti priklausomas nuo daugelio tarpusavyje susijusių ir sąveikaujančių veiksnių, daugelio veikėjų ir jų grupių. Kokybinių tyrimo metodų pažanga leidžia vis tiksliau atskleisti, kokie priežastiniai mechanizmai veikia tokioje sudėtingoje socialinėje tikrovėje. Vienas iš tyrimo metodų, pritaikytų analizuoti pasekmių priežastis, yra proceso sekimo metodas.

Darbe pasirinktas pastarasis metodas, nes jis „*bando atpažinti priežastinį procesą – priežastinę grandinę ir priežastinį mechanizmą – tarp nepriklausomo kintamojo (ar kintamųjų) ir priklausomo kintamojo pasekmes*“⁷⁴. Taigi, metodas padeda atpažinti visus tarpinius faktorius tarp migracijos krizės (priežasties) ir poveikio politikoje (rezultatas), kuris skelbiamas teorijoje.

⁷⁰ „Delfi“, „LNK“, „*Protestuotojų ir policijos susidūrimas prie Rūdninkų poligono: gyventojų protestas ar organizuota provokacija?*“ Žiūrėta 2022-05-12 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/protestuotoju-ir-policijos-susidurimas-prie-rudninku-poligono-gyventoju-protestas-ar-organizuota-provokacija.d?id=87795603> >

⁷¹ DW “Poland: Thousands Protest against Migrant Pushbacks at Belarus Border“ žiūrėta 2022-05-16 <<https://www.dw.com/en/poland-thousands-protest-against-migrant-pushbacks-at-belarus-border/a-59532143>. >

⁷² Karen Jacobsen, 1996. “Factors Influencing the Policy Responses of Host Governments to Mass Refugee Influxes.” *International Migration Review* 30 (3): 655–78. <https://doi.org/10.1177/019791839603000301>.

⁷³ Betts, Alexander. p 60.

⁷⁴ George, Alexander L, and Andrew Bennett. 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge, Mass.: Mit Press. p 206-7

Paprasčiausias pavyzdys empiriniame politikos mokslų pasaulyje yra bandymas pažvelgti, kaip demokratinė santvarka sąlygoja taiką tarp demokratijų. Atsakant į šį klausimą siūloma ieškoti mechanizmų, kurie lemia priklausimą kintamųjų, paprasčiau tariant „juodąją dėžę“ tarp priklausomo ir nepriklausomų kintamųjų⁷⁵. Bennet tai ėmėsi tirti hipotetiniu – dedukciniu būdu. Jo prieiga prasideda formuluojant teoriją apie rezultato priežastingumą (suskaidant fenomeną į svarbiausių sudėtinių įvykių seką ir parodant, kaip šie įvykiai siejasi tarpusavyje), vėliau formuluojamos specifinės hipotezės apie esmines mechanizmo dalis⁷⁶. Tiriant kompleksinius socialinius fenomenus, sąsajų paprastai ieškoma analizuojant situacijas, su kuriomis susiduria individai ar jų grupės, bei įvertinant skirtingus veikėjų interesus.

Vėlesnėje Beach ir Pedersen knygoje bandoma detaliau paaiškinti šį metodą, autoriams išskirstant jį į tris skirtingas prieigas: teorijos testavimą (angl. theory-testing), teorijos kūrimą (angl. theory-building) bei pasekmės aiškinimą (angl. explaining outcome) (atvejo – centristinis)⁷⁷.

Teorijos testavimas naudoja jau esamą literatūrą konstruoti hipotezes apie mechanizmus. Hipotezės vėliau testuojamos tiriant empirinius pasirinkto atvejo faktus. Ši prieiga dar vadinama centristine teorija ir yra artimiausia Benneto hipotetinei-dedukcinei prieigai. Teorijos kūrimu norima sukurti teorinį paaiškinimą iš empirinių stebėjimų – mechanizmų. Trečiasis – rezultato aiškinimas – populiarus tarp kiekybinio dizaino studijų autorių ir skirta specifiniam ir kontekstiniam atvejui aiškinti⁷⁸.

Mechanizmai – sąveikaujančių dalių sistema, kurios veikia kartu kurdamos rezultatą. Proceso sekimas įprastai remiasi Bayeso logika, kai duomenų kiekis nėra svarbus - kur kas svarbesnė yra jų įvairovė, tarpusavio nepriklausomybė ir aiškinamoji galia⁷⁹.

Priežastiniai mechanizmai turi būti konceptualizuojami, operacionalizuojami ir pagrįsti empiriniais įrodymais siekiant surasti mechanizmą tiriamame atvejyje, ir ar jis funkcionavo taip,

⁷⁵ „Process Tracing with Kristian Stokke - YouTube.“ Žiūrėta 2022-05-12
<https://www.youtube.com/watch?v=XCCXjgsA8MI>.

⁷⁶ George, A. L. ir A. Bennet, ten pat.

⁷⁷ D. Beach, R. B. Pedersen, Process-Tracing Methods, Foundations and Guidelines, USA: University of Michigan Press, 2013, p. 206.

⁷⁸ „Process tracing with Kristian Stokke“

⁷⁹ Andrew Bennet, „Process Tracing: a Bayesian Perspective“, J. M. Box-Steffensmeier, H. E. Brady, D. Collier (ed.), Oxford Handbook of Political Methodology 1, Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 705.

kaip buvo numatyta hipotezėse⁸⁰. Priežastiniai mechanizmai konceptualizuoti kaip veikėjai (nevyriausybines organizacijos, valstybes institucijos, tarptautines organizacijos ir t.t.) ir jų veiksmai, pavyzdžiui, kaip prasidėjus krizei pasikeitė jų rolė, kaip hibridinė ataka (ne)paskatino sąveiką tarp veikėjų. Įvykiai identifikuojami tiek Lietuvoje, tiek Lenkijoje siekiant nuoseklaus palyginimo.

įrodymų rinkimas yra svarbus žingsnis pagrindžiant (įrodant) priežastinius mechanizmus, taigi ir hipotezes. Iš stebėjimų surinkti neapdoroti duomenys turi būti įvertinti tyrėjo pagal jo kontekstines žinias apie problemą, tokiu būdu atsiranda inferencinė vertė⁸¹.

Tyrime naudojami trys įrodymų tipai:

seka - pagal priežastinį mechanizmą numatytų įvykių chronologija laike ir erdvėje⁸². Pvz., nepaprastosios padėties paskelbimas kaip reakcija į migrantų ir pabėgėlių antplūdį;

pėdsakas – įrodymas, kad tam tikras reiškinys įvyko, pavyzdžiui, apklausų palyginimas žymintis visuomenės nuotaikų stabilumą arba pokytį⁸³;

portfelis - empirinės medžiagos turinys⁸⁴, pavyzdžiui, aptarti klausimai per politikos formuotojų ir tyrėjų susitikimus, įrodantis, kad egzistuoja vienas iš rodiklių, esantis teorijoje.

6. Lenkijos ir Lietuvos politinio režimo dinamika

Lenkijos ir Lietuvos atvejis tiriamas nuo 2015 m., kai ES susidūrė su pabėgėlių banga iš Sirijos. JT vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuro (UNHCR) (2018 m.) duomenimis, 2015 m. daugiau kaip 1 mln. žmonių į ES atvyko jūra, penkis kartus daugiau nei 2014 m⁸⁵. Šalims pasiūlyta priimti migrantų priėmimo kvotas. Nors derybose buvo minimi įvairūs skaičiai, Lietuvos buvo paprašyta iš Graikijos ir Turkijos stovyklų per dvejus metus priimti 1105 pabėgėlius. Lietuva galiausiai tokiam pasiūlymui pritarė, nors iki tol tuometis vidaus reikalų ministras Saulius Skvernelis kalbėjo apie „dešimties krikščionių priėmimą“, o premjeras Algirdas Butkevičius – 4-

⁸⁰ D. Beach, R. B. Pedersen, p 14.

⁸¹ Ten pat, p 120.

⁸² Ten pat, p 99.

⁸³ Ten pat, p 14

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ UNHCR. 2020. "Syria Refugee Crisis Explained." Žiūrėta 2022-05-12 < <https://www.unrefugees.org/news/syria-refugee-crisis-explained/>.>

5 kartus didesnę grupę žmonių. Galiausiai į Lietuvą atvyko 430 žmonių⁸⁶. Nors iš pradžių Lenkijos įstatymų projektuose figūravo leidimas į šalį priimti kelis šimtus pabėgėlių, šalies valdančioji Teisės ir Teisingumo partija (TT) nepriėmė nė vieno pabėgėlio pagal Europos Komisijos perskirstymo planą. TT savo poziciją migrantų iš Sirijos atžvilgiu aiškiai išdėstė per 2015 metų parlamento rinkimų kampaniją. Kitaip nei minėtus rinkimus pralaimėjusi Piliečių Platformos (PP) partija, TT partija aktyviai priešinosi kvotų sistemai pabrėždama, kad ši politika prieštarauja „tautos valiai“⁸⁷. Tuometinius politinius debatus stebėję analitikai pabrėžia, kad TT retorika nebuvo neutrali, ir krizė buvo dažnai traktuojama kaip grėsmė nacionaliniam saugumui, viešajame diskurse atvirai buvo dėstomos ksenofobinės, euroskeptiškos ir kartais rasistinės idėjos⁸⁸. J. Kaczyński perspėjo, kad pabėgėliai iš Sirijos neša „parazitus“ ir kad jie naudos Bažnyčias kaip „tualetus“⁸⁹. Izoliacinė ir nacionalistinė užsienio politika lėmė nutolinimą nuo ES, pavyzdžiui, atmetant imigrantų kvotas ar ignoruojat Europos Tarybos institucijos - Venecijos komisijos rekomendacijas. 2017 metais Europos Komisija pradėjo bylą Europos Teisingumo Teisme prieš Lenkiją (taip pat Čekiją ir Vengriją). Šiame laikotarpyje ryškėjo nacionalistinė retorika, pabrėžianti skirtį tarp kitos – daugiausiai islamo – kultūros žmonių ir „europietiškos“ ir „krikščioniškos“ Lenkijos tautos⁹⁰. Ši tema, kartu su bendru euroskeptišku, sudarė vieną esminių TT dešiniojo populizmo diskurso taškų.

Tokios nuostatos laimėjo partijai daug balsų tos elektorato dalies, kuri paprastai nebalsuodavo už TT. Imigrantų iš musulmoniškų šalių baimė vyravo ne tik tarp mažiau išsilavinusių rinkėjų kaimiškose vietovėse, bet ir tarp aukštąjį išsilavinimą turinčių miestiečių⁹¹. Naujoji vyriausybė imigracijos ir prieglobsčio klausimus įtraukė į savo politinę programą kaip svarbiausią nacionalinio saugumo elementą. TT pristatė nemažai iniciatyvų, kuriomis siekiama atimti iš

⁸⁶ Matas Baltrukevičius. „Migracijos Krizės Kaip Solidarumo Egzaminai.“ DELFI. Žiūrėta 2022-05-13 <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/matas-baltrukevicius-migracijos-krizes-kaip-solidarumo-egzaminai.d?id=89909403>.

⁸⁷ Jarosław Kaczyński - Wystąpienie Z 16 Września 2015 R. - YouTube.” žiūrėta 2022 05 13 < <https://www.youtube.com/watch?v=N1A4V2HBZDk>.>

⁸⁸ Renata Podgórzkańska. 2019. “The Issue of Securitization of the Refugee.” Polish Political Science Yearbook 48 (1): 67–89. <https://doi.org/10.15804/ppsy2019104>, P 85.

⁸⁹ Cienski, Jan.. “Migrants Carry ‘Parasites and Protozoa,’ Warns Polish Opposition Leader.” POLITICO. Žiūrėta 2022-05-13 < <https://www.politico.eu/article/migrants-asylum-poland-kaczynski-election/>.>

⁹⁰ Krzysztof Jaskułowski. (2019). The Politics of the “Migration Crisis” in Poland. The Everyday Politics of Migration Crisis in Poland, 31–53. doi:10.1007/978-3-030-10457-3_3

⁹¹ Karolis Janutis „Postdemokratija ir populistiniai diskursai Lietuvoje (2004-2016)“. [Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2019], cituoja iš Sztompka P. 2016. „The “Demand Side” of Populism: The Case of Poland“ in Martinelli A. (ed.) Beyond Trump Populism on The Rise. Milan: Edizioni Epoké, p 89-90

asmenų imigrantų teises (pavyzdžiui, nuo 2016 m. vidurio priimtame naujajame „Antiteroristiniame įstatyme“, kuriuo remiantis kiekvienas užsienio pilietis gali būti stebimas be jokios teismo kontrolės) arba bet koku būdu sustabdyti pabėgėlių antplūdį į Lenkijos teritoriją⁹². Europos vertybių tyrimo duomenys rodo, kad visoje Europoje nenoras turėti kaimynų užsieniečių išaugo nuo 18,5 proc. 2008 m., prieš Sirijos pabėgėlių krizę, iki 23,2 proc. 2017 m. (po krizės)⁹³. Nors priežastinis ryšys tarp viešojoje erdvėje skleidžiamos politinės retorikos ir visuomenės nuotaikų dar turėtų būti atidžiau išanalizuotas, visuomeninės apklausos gali bent iš dalies iliustruoti nuotaikų svyravimą, galop galinčio nuvesti prie visuomenės susiskaldymo ir teorijoje minimų koncentruotų kaštų, mastą. Anti-imigracines nuotaikas per 2021 metų migracijos instrumentalizaciją Lenkijoje išnaudojo Baltarusijos KGB, socialinės žiniasklaidos kampanijomis koordinuotai kurstydamą baimę dėl tariamos migrantų grėsmės⁹⁴. Lenkijos socialinės žiniasklaidos paskyros, sukurtos Baltarusijos KGB, skleidė dezinformaciją ir apie migrantų sunkumus Lenkijoje, ES bei neonacių grėsmę Lenkijoje⁹⁵.

Lenkija buvo apibūdinama kaip konsoliduota liberali demokratija prieš ateinant į valdžią TT partijai 2015 m. Pasikeitus vyriausybei, Lenkijoje (ir Vengrijoje) demokratijos lygis krito sparčiausiai regione. Šalis 2022 m. „Freedom House“ apibūdinta kaip „pusiau konsoliduota demokratija“⁹⁶. Nors kai kurie analitikai teigia, kad Lenkija juda „autoritarizmo“ ar „autoritarinio populizmo“ link⁹⁷. Prie demokratijos silpninimo prisidėjo TT partijos galios konsolidacija prezidento poste – išrinktas partijos kandidatas Andrzej Duda sumažino prezidento veto tikimybę. Po pergalės rinkimuose partija ėmėsi visapusiško liberalių demokratijos institucijų silpninimo: pradėjo keisti Konstitucinio Tribunolo (KT) sudėtį, parlamentas ne kartą keitė teisės aktus, kuriais

⁹² Witold Klaus, 2017. “Security First: The New Right-Wing Government in Poland and Its Policy towards Immigrants and Refugees.” *Surveillance & Society* 15 (3/4): 523–28. <https://doi.org/10.24908/ss.v15i3/4.6627>. 524-525

⁹³ „European Values Study“, žiūrėta 2022-05-14 < <https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/survey-2017/full-release-evs2017/> >

⁹⁴ Isabelle Khurshudyan, „Washington Post“, „Belarus KGB created fake accounts to criticize Poland during border crisis, Facebook parent company says“, žiūrėta 2022-05-14 < https://www.washingtonpost.com/world/europe/meta-belarus-kgb-poland-facebook/2021/12/02/ffaa73f8-534d-11ec-83d2-d9dab0e23b7e_story.html >

⁹⁵ Williams, Matthias, Belarusian KGB Set up Fake Social Media Accounts to Inflame Migrant Crisis, Meta Says.” Reuters, žiūrėti 2022-05-14 <Europe. <https://www.reuters.com/world/europe/belarusian-kgb-set-up-fake-social-media-accounts-inflame-migrant-crisis-meta-2021-12-02/> >

⁹⁶ Freedom House „Poland: Nations in Transit 2022 Country Report.”. Žiūrėta 2022-05-14 <<https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2022>>

⁹⁷ Adam Holesch ir Anna Kyriazi (2022) Democratic backsliding in the European Union: the role of the Hungarian-Polish coalition, *East European Politics*, 38:1, 1-20, DOI: 10.1080/21599165.2020.1865319

buvo siekiama pakenkti KT nepriklausomumui, galiausiai KT tapo valdančiosios partijos instrumentu. Pakeitusi televizijos ir radijo stočių direktorius palankiais kandidatais, TT vyriausybė žiniasklaidą pavertė sau palankios informacijos skleidimo įrankiu transliuojant „iš viršaus nuleistą, nacionalistinių ir krikščioniškų vertybių informaciją“⁹⁸. Dar viena svarbi politinio režimo pokyčių kryptis – kišimasis į rinkimų procesą. 2017 m. TT ėmėsi rinkimų reformos, kurios metu daugiausia dėmesio skyrė Nacionalinės rinkimų komisijos sudėčiai pakeisti, kad ji taptų palankesnė partijai. Galiausiai, Jarosław Kaczyński vedama partija parlamente siekė Vengrijos valdančiosios partijos Fidesz taktikos – mėgino panaikinti didžiąją dalį stabdžių ir atsvarų (angl. checks and balances) sistemos – paversdama parlamentą vykdomosios valdžios priemone, kurioje teisės aktai rengiami paskubomis ir priimami žaibišku greičiu, kai procedūros neleidžia konsultuotis ar diskutuoti su pilietine visuomene ar opozicija. Pagrindinė nesutarimų su ES ašis – teismų nepriklausomumo pažeidimas. Nors Lenkijos Respublikos konstitucijos 45 straipsnyje⁹⁹ pripažįstami tie patys principai, kuriuos gina Briuselis, TT perėmė teismų sistemos kontrolę, manipuliudama jos įgaliojimais politiniams tikslams. KT teisėjai užsipuolė kartinę Europos sistemos akmenį - Europos teisės viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu. Šis principas reiškia, kad Europos teisėjų sprendimai negali būti ginčijami nacionaliniuose teismuose. Be jo ES bendroji rinka ir dauguma bendrų Europos iniciatyvų netektų teisinio svorio. Galiausiai Europos Teisingumo Teismas palaikė EK sprendimą taikyti Lenkijai finansines nuobaudas, vėliau ES išaldė milijonus eurų finansinės paramos Lenkijai, kad padengtų nesumokėtą nuobaudą¹⁰⁰.

Euroskeptiškas diskursas europinių krizių laikotarpiais Lietuvoje, kuri „Freedom House“ apibūdinama kaip konsoliduota demokratija, praktiškai nevaizdino jokio vaidmens. Kaip teigia Karolis Jonutis, „Tvarkos ir teisingumo“ bandymas 2016 m. rinkimuose po imigrantų krizės įtraukti euroskeptiškas idėjas į savo diskursą baigėsi nesėkme. Toks diskurso konstravimas, kai imituojamos kitų šalių populistinės klišės, populiarumo rinkėjų tarpe nesulaukė, o socialdemokratų nesėkme labiausiai pasinaudojo hibridinę populizmo variaciją pasiūliusi Lietuvos valstiečių – žaliųjų sąjunga (LVŽS). 2020 m. rinkimai, kuriuos laimėjo konservatorių partija (TS-LKD),

⁹⁸ Ten pat, iš Surowiec, P., M. Kania-Lundholm, and M. Winiarska-Brodowska. 2020. “Towards Illiberal Conditioning? New Politics of Media Regulations in Poland (2015–2018).” *East European Politics* 36 (1): 27–43. doi:10.1080/21599165.2019.1608826, p 37

⁹⁹ ILO, „Constitution of the Republic of Poland No. 483, žiūrėta 2022-05-14 < https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=48187&p_classification=01. >

¹⁰⁰ Monika Pronczuk, „Europe Cuts Payments to Poland in Court Dispute over Mine.” *The New York Times*, žiūrėta 2022-05-14. < <https://www.nytimes.com/2022/02/08/world/europe/eu-poland-fine.html>. >

Lietuvoje irgi reikšmingai nepakeitė populistinės konfigūracijos, kaip kritiniais šiam aspektui tapę 2015 m. rinkimai Lenkijoje. TS-LKD akcentuoja ne skirtingas ideologines socioekonominės vizijas, o neigia visuomenėje egzistuojantį antagonizmą - ieškoma geresnių „naujų“ technokratiinių ekspertų, kurie sugebėtų išspręsti visuomenę kamuojančias problemas. Anot Jonučio, Lietuvos politikoje neoliberali mintis užėmė pagrindines pozicijas politiniame lauke, iššaukdama nebent gynybines reakcijas, kai atmetus radikaliausius siūlymus, visiškai nebuvo kvestionuojama pati paradigma. Per esminius ES ir Varšuvos konfliktus Lietuvos vyriausybė susilaikydavo nuo retorinės ir politinės paramos Lenkijai. Šiame darbe nebus siekiama išsiaiškinti, kodėl Lietuva ir Lenkija pokomunistinės transformacijos laikotarpiu pasuko skirtingais politinio režimo keliais, kadangi jį pabandė atsakyti Jonutis. (Žr. išnašoje)¹⁰¹.

7. Teisinis - valstybės suverenumo aspektas. Lietuvos ir Lenkijos atvejai, konceptualizavimas.

Pirmiausiai reikėtų pabrėžti, kad Lietuva buvo pirmoji iš trijų valstybių (Lenkijos, Lietuvos, Latvijos), susidūrusi su Baltarusijos „migracijos operacija“. Kritinis taškas buvo pasiektas liepą, kai maždaug per mėnesį 9-iose šalies savivaldybėse atsirado daugiau nei 30 laikino apgyvendinimo taškų. Lietuva pasienio teritorijoje su Baltarusija netrukus paskelbė ekstremaliają padėtį. Antrąją liepos savaitę po Europos Tarybos pirmininko Charles Michel apsilankymo Lietuvos vyriausybė pradėjo statyti fizinį barjerą pasienyje su Baltarusija. Apie „pamokas iš Lietuvos“ rašydami Kłysiński ir Szymański pabrėžia, kad Lenkijoje nepaprastoji padėtis (paskelbta rugsėjo 2 d.) parengta pagal Lietuvos ir Latvijos praktiką. Nepaprastosios padėties tikslas Lenkijoje autorių teigimu buvo visų pirma susilpninti žiniasklaidos, kuri nušvietė situaciją apie nelegaliai į šalį patekusius asmenis ir įvykius šalia Lenkijos – Baltarusijos sienos, poveikį. Autoriai rašo, kad tikslas buvo iš dalies pasiektas, nes priemonė „*numalšino politinių diskusijų temperatūrą <...> ir sumažino Minsko veiksmų veiksmingumą Baltarusijai siekiant destabilizuoti Lenkijos politinę areną ir išprovokuoti įtampą Lenkijos visuomenėje*“¹⁰². Autoriai nepamini, kad Lietuvoje, kitaip nei Lenkijoje, iš pradžių visos šalies mastu paskelbta ekstremalioji, ne

¹⁰¹ Karolis Jonutis, 164

¹⁰² Māris Andžāns, Evija Djatkoviča, and Andris Sprūds (LIIA, Latvia), Post-2020 Belarus: Security and Defence Implications for the Baltic States, Poland, and NATO”, 2021. KAMIL KŁYSIŃSKI, PIOTR SZYMAŃSKI, Perspective from Poland: From an Independent Neighbour to a Satellite of Russia Across the Eastern Border, p 49.

nepaprastoji padėtis. Ekstremalioji padėtis Lietuvos vyriausybei leido sparčiau vykdyti procedūras ir skirstyti lėšas, tačiau konstitucinių žmogaus teisių pasienyje nevaržė taip, kaip nepaprastoji padėtis. Kita vertus, Lietuva be nepaprastosios padėties per beveik visą laikotarpį, per kurį fiksuoti didžiausi migrantų srautai, varžė žiniasklaidos atstovų patekimą prie pasienio zonos, taip galimai pažeisdama pliuralistinės demokratijos pagrindą - Konstitucijos 25 straipsnį, skelbiantį apie žiniasklaidos laisvę¹⁰³. Be to, Lietuvos Seimas liepos mėnesį priėmė rezoliuciją, kad užsieniečiai iš trečiųjų šalių, nelegaliai kirtę Lietuvos sieną ir neturintys asmens tapatybę įrodančių dokumentų (išskyrus moteris su vaikais, nėščiąsias, neįgaliuosius ir vaikus iki 16 metų), kol nebus įrodyta kitaip, būtų traktuojami kaip vykdomos hibridinės atakos galimi aktyvūs dalyviai, todėl jiems turėtų būti taikomos kitos sulaikymo ir gyvenimo sąlygos¹⁰⁴. Lietuvos Raudonasis Kryžius ir kelios žmogaus teisių organizacijos kritikavo įstatymo pataisus, kad jos pažeidžia Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus ir pabėgėlių teises. Kai kurie teisės ekspertai taip pat atkreipė dėmesį į galimą įstatymo pakeitimų prieštaravimą Konstitucijai¹⁰⁵. Ypač daug kritikos sulaukė neužtikrintos teisinės gynybos priemonės po to, kai sprendimas suteikti prieglobstį buvo atmestas¹⁰⁶. Žurnalistai irgi kreipėsi į pagrindinių institucijų atstovus prašydami įleisti į pasienio zoną, panašus prašymas išplatintas ir Lenkijos žurnalistų. Kiti teisės aktų pakeitimai numatė, kad užsieniečių, pateikusių prieglobsčio prašymą, buvimas šalyje iš karto po sienos kirtimo arba tranzito zonose nelaikomas atvykimu į Lietuvos teritoriją, kol nėra priimtas sprendimas dėl prieglobsčio prašytojo priėmimo. Ilgalaikių nesutarimų tarp Prezidento ir Vyriausybės kontekste, Lietuvos prezidentas Gitanas Nausėda pasirašė įstatymo pakeitimų paketą tik po tam tikrų dvejonių - jis ypač kritikavo žmogaus teisių pažeidimus ir ragino parlamentą ištaisyti įstatymo trūkumus. Seimo pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen pažadėjo peržiūrėti įstatymą per rudens sesiją. Premjerė Ingrida Šimonytė taip pat gynė įstatymo pakeitimus teigdama, kad nei Lietuva,

¹⁰³ Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Konstitucija, žiūrėta 2022-05-16 <
<https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos Seimas, „REZOLIUCIJA DĖL HIBRIDINĖS AGRESIJOS ATRĖMIMO 2021 m. liepos 13 d. Nr. XIV-505“, Vilnius. https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=36593 (žiūrėta 2022-05-14)

¹⁰⁵ Laurynas. ir Ivašauskaitė, I. (2021). Lietuvos reakcija į prieglobsčio prašytojų antplūdį tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste. Lietuvos teisė.

¹⁰⁶ LRT, Migracijos Departamento Vadovė Laukia Nausėdos Parašo Po Įstatymu Dėl Migrantų Teisių.” žiūrėta 2022-5-04. < <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1454247/migracijosdepartamento-vadove-laukia-nausedos-paraso-poistatymu-del-migrantu-teisiu>. >

nei nelegaliai atvykę migrantai nėra suinteresuoti pertekline procedūra¹⁰⁷. Lietuva ir Lenkija visą krizės laikotarpį aktyviai bendradarbiavo.

Savo ruožtu Lenkijos vyriausybė nepaprastosios padėties įvedimą motyvavo realiu pavojumi Lenkijos piliečių saugumui ir šalies viešajai tvarkai dėl situacijos Lenkijos ir Baltarusijos pasienyje. Pradinis nepaprastosios padėties įvedimo laikotarpis buvo 30 dienų. Nepaprastosios padėties įstatymas varžė laisvę judėti ir žmogaus teises, pavyzdžiui nepaprastosios padėties teritorijoje numatytu laikotarpiu buvo draudžiama rengti susibūrimus, masinius renginius, filmuoti ir fotografuoti, gauti informaciją apie sienos apsaugos darbuotojų veiklą ir t.t. Šis apribojimas neleido humanitarinėms organizacijoms veiksmingai veikti teritorijoje, kurioje galioja nepaprastoji padėtis, nes jų darbuotojai be valdžios institucijų leidimo negali pasiekti pažeidžiamiausių (tam tikros išimties taikomos vietos gyventojams)¹⁰⁸. Pasibaigus nepaprastosios padėties 30 –iai dienų, ji maksimaliai pratęsta dar 60 dienų. Vėliau inicijuotas valstybės sienos apsaugos įstatymas (galutinai priimtas lapkričio 30 d.), kuris išlaikė nepaprastosios padėties funkciją. Nors šį kartą leista žurnalistams ribojamoje teritorijoje veikti prieš tai sulaukus oficialaus leidimo, šis įstatymas prieštaravo Lenkijos konstitucijai procedūriniu ir materialiniu požiūriu. „Valstybės politinė valdžia sąmoningai nusprendė taip neapibrėžtai (taigi, antikonstituciškai) nustatyti teritorinę ir laikiną draudimo gyventi šalyje taikymo sritį, kad būtų pasiektas atgrasomasis poveikis, ribojant konstitucinę laisvo judėjimo šalyje laisvę“¹⁰⁹.

Liublino universiteto mokslininkas Tomasz Wicha teigia, kad migracijos krizės akivaizdoje diskusijose parlamente didžiausia konflikto ašis tarp vyriausybės ir opozicijos buvo žurnalistų teisės pasienyje su Baltarusija ir apskritai žmogaus teisių problema. Vyriausybė tikino, kad žmonės, kertantys Lenkijos ir Baltarusijos sieną, buvo ekonominiai migrantai, tuo metu kai kurie parlamentarai (daugiausiai iš kairiųjų partijų) traktavo juos kaip pabėgėlius ir pabrėžė, kad Lenkija

¹⁰⁷ BNS, „Turime Gerbti Migrantų Teises, Bet Netapti Pereinamuoju Kiemu – G. Nausėda.“ Žiūrėta 2022-05-14. < <https://news.bns.lt/64238545/>. >

¹⁰⁸ Tomasz Wicha, 2022. “The Imposition of the State of Emergency on the Part of Poland in 2021 due to the Border Migration Crisis with Belarus.” *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, Sectio M – Balcaniensis et Carpathiensis* 6 (January): 83–96. <https://doi.org/10.17951/bc.2021.6.83-96>.,89 iš *Journal of Laws from 2021*, pos. 1613, “Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 2021 r. w sprawie ograniczeń wolności i praw w związku z wprowadzeniem stanu wyjątkowego”.)

¹⁰⁹ Witold., Klaus, Poza prawem. Prawna ocena działań Państwa Polskiego w reakcji na kryzys humanitarny na granicy polsko-białoruskiej, Wydawnictwo INP PAN, Warszawa. Marcin Górski „Nepaprastosios padėties įvedimo teisėtumas ir ja nustatyti pilietinių teisių apribojimai, įskaitant susijusius su judėjimu“, p. 21

pagal tarptautinę teisę jiems išsipareigojusi padėti¹¹⁰. Lenkijos vyriausybė teigė, kad Baltarusijos veiksmai pažeidžia tarptautinę teisę ir nėra moralūs žmogaus teisių kontekste. Daug diskusijų sukėlė ir humanitarinių organizacijų neįsileidimas į nepaprastosios zonos teritoriją, pavyzdžiui Tarptautinės teisės komisijos (TPT) priimtuose straipsniuose dėl asmenų apsaugos nelaimės atveju buvo pabrėžta, kad būtent nukentėjusioji valstybė turi pagrindinę pareigą suteikti apsaugą ir pagalbą konkrečios nelaimės atveju¹¹¹. Taigi, humanitarinės organizacijos (įskaitant Lenkijos Raudonąjį Kryžių) turėjo teisę teikti humanitarinę pagalbą ir nepaprastosios padėties pasienio teritorijose. Lenkijos valdžios institucijos negali savavališkai neleisti humanitarinėms organizacijoms patekti pas krizės paveiktus žmones¹¹².

Lietuva nepaprastąją padėtį paskelbė praėjus daugiau nei dviem mėnesiams (2021 m. lapkričio 10 d.)¹¹³ po atitinkamo sprendimo Lenkijoje. Pasienyje buvo ribojamas judėjimas ir kai kurios konstitucinės teisės, žurnalistams į pasienio su Baltarusija teritoriją buvo draudžiama atvykti, tačiau Lietuvos Raudonojo kryžiaus (LRK) atstovų teigimų – organizacijai nebuvo leista stebėti tik „vienintelio“ Lietuvos Valstybės Sienos Apsaugos Tarnybos (VSAT) veiklos aspekto – apgrėžimo priemonės taikymo pasienyje su Baltarusija¹¹⁴. Apgrėžimo arba atstūmimo praktiką (angl. pushback) verta atidžiau išanalizuoti, kadangi šį itin prieštaringai vertinamą migracijos kontrolės metodą taikė abi šalys. Nors pats LRK pripažino, kad pradėjus taikyti šią praktiką perpildytose Lietuvos migrantų stovyklose padėtis „normalizavosi“¹¹⁵ (nuo apgrėžimų vykdymo pradžios tik 156 užsieniečiai dėl humanitarinių priežasčių buvo įleisti, o per 5000 apgrėžta), tarptautiniu aspektu valstybės sieną kertančių prieglobsčio prašytojų atstūmimas nėra teisėtas. Pareiga priimti ir nagrinėti pabėgėlių prašymus kyla iš Pabėgėlių konvencijos, ES teisės, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos ir daugelio žmogaus teisių sutarčių, kurias išsipareigojusios vykdyti Lenkija ir Lietuva. Žmonės faktiškai gražinami į šalį, iš kurios jie kirto sieną (dažniausiai

¹¹⁰ Tomasz Wicha., 2020. “Overcoming Political Conflicts and Competitions in Favour of International Cooperation – the Project of Europe of the Carpathians and the Project of the Three Seas Initiative.” *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, Sectio M – Balcaniensis et Carpathiensis*, <https://doi.org/10.17951/bc.2020.5.29-40>. 92

¹¹¹ United Nations, „Draft Articles on the Protection of Persons in the Event of Disasters 2016.” Žiūrėta 2022-05-14 < https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/6_3_2016.pdf. >

¹¹² Witold.Klaus, Patrycja Grzebyk. „Czy organizacje humanitarne, np. Polski Czerwony Krzyż, mają prawo działać w strefie stanu wyjątkowego? p.24

¹¹³ BNS „Lietuvos Pasienyje Su Baltarusija Įsigalioja Nepaprastoji Padėtis.” VŽ, žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2021/11/10/lietuvos-pasienyje-su-baltarusija-isi-galioja-nepaprastoji-padetis.>>

¹¹⁴ LRK „LIETUVOS RAUDONOJO KRYŽIAUS STEBĖSENOS ATASKAITA.” Žiūrėta 2022-05-14 < https://www.redcross.lt/sites/redcross.lt/files/2021_metine_lrk_stebesenos_ataskaita.pdf. >

¹¹⁵ Ten pat.

neteisėtai), nesuteikiant jiems galimybės prašyti pabėgėlio statuso ir nepradedant kitų administracinių procedūrų¹¹⁶. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje aiškiai nurodyta, kad kiekvienas žmogus turi teisę prašyti prieglobsčio (14 straipsnio 1 dalis). Reaguodama į didėjantį atvykstančių nelegalių migrantų skaičių, Lietuvos Vidaus reikalų ministerija rugpjūčio 2 d. nusprendė neleisti migrantams kirsti sienos, prireikus - jėga¹¹⁷. Migrantai turi būti nukreipiami į pasienio kontrolės punktus arba Lietuvos ambasadą Minske prašyti prieglobsčio. Tai *de facto* reiškė „atstūmimo“ praktikos įgalinimą. Lietuvos teisininkai daro išvadą, kad Lietuvos apgrėžimo praktika yra panaši į bylos Shahzad prieš Vengriją aplinkybes ir turėtų būti vertinama kaip pažeidžianti EŽTK 4 protokolo 4 straipsnį. Tai, kad asmenų apgrėžimo praktika (kokia taikoma Vengrijoje ir Lietuvoje) yra nesuderinama ir su Europos Sąjungos teise, patvirtina ir ESTT byla Komisija prieš Vengriją¹¹⁸.

Lenkija panašų „deportacijos“ įstatymą priėmė po dviejų mėnesių (spalio mėnesį), tačiau dar prieš tai taikė šią praktiką. Karolina Wierczyńska tai vadina nusikaltimais žmoniškumui. „*Tą patvirtina veikų pobūdis, jų masiškumas ir platumas, taip pat valstybės pareigūnų, kurie sąmoningai ir tyčia realizavo nusikaltimo požymius, dalyvavimas*“¹¹⁹.“ Tai, ar siena buvo kiršta laikantis įstatymų, neturi jokios įtakos tarptautinės apsaugos suteikimo procedūrai. Būtent atstūmimas įgalino „mirties praktikas“, kai teritorijoje, kur ribojamas patekimas ir sustiprintas saugumas, migrantai blaškėsi tarp Baltarusijos ir vakarinių jos kaiminių sienų – abiejų pusių pasieniečiams tiesiogine to žodžio prasme stumiant migrantus vieni kitiems. Objektivių duomenų, kiek žmonių žuvo bandydami pasiekti ES sienas, dėl taikytų suvaržymų žiniasklaidai ir NVO, nėra. Žinoma tik tiek, kad Lenkijos valdžios institucijos neteikė pagalbos sergantiems ir sušalusiems žmonėms, taip pat neleido tokios pagalbos teikti kitiems subjektams. Lenkijos – Baltarusijos pasienyje jau oficialiai patvirtinta 19 arba 17¹²⁰ mirties atvejų (2022 05 16 duomenys) dėl žemos temperatūros, bado,

¹¹⁶Klaus, Witold., Grażyna Baranowska Ar valstybė gali apriboti prieglobsčio prašymų nagrinėjimą (Eksperto įstatymo nuostatų vertinimas), 8-10.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos Seimas „LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERAS, VALSTYBĖS LYGIO EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS OPERACIJŲ VADOVAS, SPRENDIMAS „DĖL MASINIO UŽSIENIEČIŲ ANTPLŪDŽIO PASIENIO RUOŽO TERITORIJOSE PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS SIENOS SU BALTARUSIJOS RESPUBLIKA VALDYMO IR VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS SUSTIPRINIMO“ 2021 m. rugpjūčio 2 d. Nr. 10V-20 Vilnius, žiūrėta 2022-05-14 < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6c0ea3a0f42811ebb4af84e751d2e0c9?jfwid=-19h0wlp20z> >

¹¹⁸ Laurynas Biekša. ir Ivašauskaitė, I., 156-167.

¹¹⁹ Klaus, Witold., Magdalena Półtorak. „Ar gali būti atsakyta patenkinti tarptautinės apsaugos prašymą ir kada jis laikomas pateiktu?“, 5-8.

¹²⁰ Mohannad al-, Najjar, Bashar Deeb, Klaas van Dijken, Christina Hebel, Muriel Kalisch, Steffen Lüdke, Maximilian Popp, Jack Sapoch, Marta Solarz, and Lina Verschwele. “Hypothermia, Drownings and Exhaustion: A

hipotermijos, vaistų trūkumo ir laiku nesuteiktos medicinos pagalbos. Tarptautinė žmogaus teisių organizacija „Human Rights Watch“ (HRW) paskelbė, kad Lenkijai tenka dalis atsakomybės už migrantų „dideles kančias“ pasienyje, ir apkaltino Varšuvą bei Minską „rimtais žmogaus teisių pažeidimais“¹²¹. Lietuva pasirodžiusius Baltarusijos pranešimus apie bent kelias migrantų žūtis Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje neigė, teigdama, kad tai „informacinis karas“¹²². Sulaukta pranešimų apie „badaujančius ir šalančius“ migrantus Lietuvos pusėje, tačiau oficialiai Lietuvos pasienyje mirčių nefiksuota. Žinoma, tokią statistiką dėl informacijos rinkimo ribojimo pasienyje reikėtų vertinti itin kritiškai. Be to, Lenkijoje aktyviau veikė pažeidimus fiksuojančios NVO. Vienintelis bent iš dalies objektyvus informacijos šaltinis Lietuvoje išliko ES pasienio agentūra FRONTEX, kuri apie mirtis Lietuvoje nepranešė, bet fiksavo „bent 20 ES teisės pažeidimų“¹²³.

Valstybės suverenumą abi valstybės bandė užtikrinti pasienyje įgalindamos kariuomenę ir iš savo lėšų statydamos fizinį barjerą ir tvorą. Lenkijos ir Baltarusijos pasienyje, Lenkijos ginkluotųjų pajėgų daliniai ir padaliniai buvo nukreipti paremti pasienio apsaugą. Kariai, ypač iš 16-osios ir 18-osios mechanizuotųjų divizijų bei teritorinės gynybos pajėgų, vykdė įvairias policijos ir žvalgybos užduotis. Tačiau karių užduotys neturėjo aiškaus ir viešai prieinamo teisinio pagrindo jų veiksmams¹²⁴. Lietuvoje iš viso daugiau nei tūkstantis karių pasitelkta padėti VSAT atlikti jai pavestas sienos apsaugos funkcijas¹²⁵. Lenkijoje pasitaikė nemažai incidentų, kai kariuomenė sulaukė žurnalistus ir nevyriausybiinių organizacijų atstovus¹²⁶. Kartu abiejų šalių kariuomenės sėkmingai neįsitraukė į Baltarusijos pasieniečių provokacijas, pavyzdžiui aktyviai Baltarusijos pusei švitinant į akis, liepiant migrantams ardyti barjerus.

Chronicle of the Refugee Deaths along the Border between Poland and Belarus.” Der Spiegel. Žiūrėta 2022-05-16. <https://www.spiegel.de/international/world/a-chronicle-of-refugee-deaths-along-the-border-between-poland-and-belarus-a-de0d7ace-3322-4ac9-9826-9f2774a540ee>.

¹²¹ BNS, „Lenkija pratęs dėl migrantų krizės įvestus suvaržymus prie sienos“. Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.bns.lt/topic/1912/news/65185345/print/true/>. >

¹²² RadioFreeEurope/RadioLiberty. “Lithuania Rejects Claims Iraqi Man Died at Border as Belarusian ‘Disinformation.’” 2022-05-14 < <https://www.rferl.org/a/belarus-dead-iraqi-migrant/31393611.html>. >

¹²³ European Council on Refugees and Exiles (ECRE). “Lithuania: Frontex Serious Incident Reports Multiply, Stranded People Suffer at the Border, Camps Improved with EU Funding, Twelve States Ask EU to Fund Fences | Žiūrėta 2022-05-14. < <https://ecre.org/lithuania-frontex-serious-incident-reports-multiply-stranded-people-suffer-at-the-border-camps-improved-with-eu-funding-twelve-states-ask-eu-to-fund-fences/>. >

¹²⁴ Klaus, Witold., Wojciech Kuźnicki, „Lenkijos ginkluotųjų pajėgų veikla vykstant krizei“, 25-33.

¹²⁵ LRT “Seimas Dar Trims Mėnesiams Pratęsė Kariams Suteiktus Įgaliojimus Pasienyje.” Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1593285/seimas-dar-trims-menesiams-pratese-kariams-suteiktus-igaliojimus-pasienyje>. >

¹²⁶ Polska, Press Club. “Atak Na Fotoreporterów W Miejscowości Wiejki.”. Žiūrėta 2022-05-14 < <https://pressclub.pl/atak-na-fotoreporterow-w-miejscowosci-wiejki/>. >

Reaguodama į tai, kad smarkiai padidėjo prašančiųjų prieglobsčio, Lietuvos Respublika reformavo *ad hoc* savo teisinę prieglobsčio sistemą, ir šie pokyčiai sulaukė daug klausimų ir diskusijų dėl atitikties tarptautinei ir Europos Sąjungos teisei. Seimo kontrolierių įstaigos 2021 m. spalio 7 d. ataskaitoje Nr. NKR-2021/1-3 pateiktas detalus Seimo kontrolieriaus vertinimas, kuriame prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo sąlygos buvo prilygintos nežmoniškam ar žmogaus orumą žeminančiam elgesiui¹²⁷. Pirmą kartą per Lietuvos atkurtos nepriklausomybės istoriją paskelbta nepaprastoji padėtis truko 2 mėnesius. Pasibaigus nepaprastajai padėčiai prezidentas Gitanas Nausėda prieštaravo vidaus reikalų ministrės siūlymui ją pratęsti¹²⁸. Kitaip nei Lenkijoje, Lietuvoje prezidento ir vyriausybės institucijos nebuvo vieningos ir tai lėmė, kad prezidento institucija kvestionavo kai kuriuos Seimo priimtus migracijos kontrolės įstatymus pasirinkdama įtraukti žmogaus teisių klausimą. Lietuvoje nepaprastoji padėtis įvesta po kritinio įvykio – kai beveik 4 tūkst. Baltarusijos pareigūnų atvestų migrantų šturmo Lenkijos sieną prie Kuznicos pasienio kontrolės punkto¹²⁹. Lietuvos vyriausybė leido žurnalistams dirbti 100 metrų atstumu nuo sienos po gerai koordinuotos informacinės operacijos: kai per Lenkijos sienos šturmą Baltarusijos režimas įsileido Vakarų žurnalistus Baltarusijos sienos pusėje, „CNN“ naujienų agentūrai fiksuojant įstrigusius vaikus, kvestionuojant Lenkijos pareigūnų nenorą „įsileisti pabėgėlių“¹³⁰. Lyginant Lietuvos ir Lenkijos nepaprastosios padėties mastą ir trukmę, reiktų paminėti, kad Lenkijoje ji oficialiai truko 90 dienų (maksimalus laikotarpis), tačiau pasibaigus konstituciniam terminui pasienio zonoje *de facto* TT vyriausybė ją pratęsė dar trims mėnesiams. Lenkijos teisininkai daro išvadą, kad įstatymas pažeidžia konstituciją¹³¹. Susirūpinimą išreiškė ir Europos Tarybos žmogaus teisių komisarė: „*Priimtomis Lenkijos sienos apsaugos įstatymo pataisomis faktiškai įtvirtinama daugelis ribojamųjų priemonių, įvestų įvedus šalyje nepaprastąją padėtį, o tai turi neigiamą poveikį judėjimo, susirinkimų ir saviraiškos laisvei rytinėje Lenkijos*

¹²⁷ LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA, „ATASKAITA DĖL UŽSIENIEČIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ IR LAISVIŲ UŽTIKRINIMO VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS TARNYBOS PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS KYBARTŲ UŽSIENIEČIŲ REGISTRACIJOS CENTRE 2022 m. sausio 24 d. Nr. NKP-2021/1-4 Vilnius. Žiūrėta 2022-05-16

¹²⁸ BNS. „Vyriausybė Kol Kas Nesiūlys Pratęsti Nepaprastosios Padėties Baltarusijos Pasienyje.“ Vz.lt. Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2022/01/05/vyriausybe-kol-kas-nesiulys-pratesti-nepaprastaja-padeti-baltarusijos-pasienyje>.>

¹²⁹ ELTA, BNS “Lenkija: Migrantai Šturmo Sieną.” DELFI. Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.delfi.lt/news/daily/world/lenkija-migrantai-sturmavo-siena.d?id=88616375>.>

¹³⁰ CNN, „Water Cannons Aimed at Migrants in Tense Border Standoff , žūrėta 2022-05-16. < <https://www.youtube.com/watch?v=7FDWpPIBss0>.>

¹³¹ Marcin Górski ,21

*pasienyje*¹³². Valdančioji partija taip pat atmetė¹³³ opozicijos įstatymo pataisus, kuriomis siekta leisti pasienyje būti civiliams – pavyzdžiui žurnalistams ir NVO darbuotojams. Žiniasklaidos ir kitų organizacijų darbuotojai turėjo išklaustyti mokymus ir pasirašyti deklaraciją (kurios detalės nežinomos) ir tik po to pasienio apsaugos vadas sprendžia dėl žurnalistų ar NVO įsileidimo¹³⁴.

7.1 Rezultato aiškinimas

Sąlyginai didesnis nei Lietuvoje migrantų srautas iš Baltarusijos Lenkijoje negali pateisinti bandymų apeiti įstatymus tam, kad valstybėje toliau galiotų nepaprastosios padėties formą išlaikantys suvaržymai. Jie Lenkijoje įtvirtino tai, ką Schmittas vadintų suvereno galia veikti už konstitucijos ribų. Eilę metų Lenkijoje dominuojanti kosmopolitizmo ir nacionalizmo priešprieša buvo sustiprina kovos su išorės priešu (Rusija ir jai pavaldžia Baltarusija) antagonizmu. Populistinio autoritarizmo politikos formą įgavusi Lenkijos vyriausybė migracijos politiką nuo 2015 m. grindė saugumizacijos naratyvu, iškeldama kitos kultūros, ypač islamo, grėsmę „europietiškajai“, t.y. – lenkiškajai kultūrai. Susidūrusi su realia grėsme valstybės sienų integralumui, TT šį diskursą kartu su geopolitiniu antagonizmu materializavo kariuomene, nepaprastosios padėties įvedimu, tolesniu spaudimu NVO ir nepriklausomai žiniasklaidai. Atsakant į klausimą, ar euroskeptiško diskurso įsigalėjimas ne tik padėdavo įsitvirtinti populistinėms jėgoms, bet ir legitimizavo migracijos kontrolės mechanizmus visuomenės akyse, bus bandoma atsakyti kitame skyriuje, kuriame detaliau bus analizuojamas visuomenės grupių įsitraukimas. Vis dėlto galima teigti, kad teorijoje minimi veidmainiškumo kaštai tarp politinio elito pasireikšti net negalėjo, nes sulig liberalumo demokratijoje nuosmukiu Lenkija neteko ir vienos pagrindinių veidmainiškumo kaštų operacionalizavimo politikoje sąlygų – tai, kad jos pirmiausiai turi būti įgalinamos viešajame diskurse.

¹³² Commissioner for Human Rights “New Legislation Perpetuates Restrictions and Obstacles to Protection of Human Rights on Poland’s Eastern Border.” Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/new-legislation-perpetuates-restrictions-and-obstacles-to-protection-of-the-human-rights-of-migrants-and-refugees-on-poland-s-eastern-border>.>

¹³³ Thefirstnews „Lower House Scraps Senate’s Plea for Free Media Access to Border Area.” 2022-05-14 < <https://www.thefirstnews.com/article/lower-house-scraps-senates-plea-for-free-media-access-to-border-area-26444>.>

¹³⁴ Roman Imielski, „Rządowe safari dla dziennikarzy. Tak wygląda dostęp do granicy“, Wyboreza, žiūrėta 2022-05-14, < <https://wyborcza.pl/7.75398.27874658.rzadowe-safari-dla-dziennikarzy-tak-wyglada-dostep-do-granicy.html>>

Žvelgiant į Lietuvos atvejį, pastebima, kad valstybės suverenumui užtikrinti Lietuva, turėdama ne tokį konfliktinį santykį su ES, aktyviau bendradarbiavo su jos institucijomis. Apčiuopiama ES pagalba Lietuvai buvo svarbi ir dėl teorijoje minimo „pajėgumų užtvindymo“ (angl. capacity swamping), kai Lietuvoje techninės ir logistinės migrantų apgyvendinimo galimybės buvo beveik išnaudotos dėl pasirinkimo įsteigti migrantų apgyvendinimo centrus. ES technokratinis ir politinis indelis sprendžiant krizę buvo palankus Lietuvai, kuri paprasčiausiai išvengdama tam tikrų klausimų politizavimo juo perkeldavo į aukštesnį, nuo nacionalinės politikos nepriklausomą supranacionalinį lygmenį. Tą patvirtina ir aukšto lygio pareigūnų vizitai šalia Lietuvos pasienio su Baltarusija, kurių esmė – deklaruoti palaikymą sprendžiant „visos ES problemą“¹³⁵. Vilnius kaip pagrindinį sprendimo būdą dažniausiai minėjo diplomatiją su migrantų kilmės šalimis dėl jų repatriacijos, kuris buvo patikėtas ES diplomatinei galiai.

Lietuvoje kosmopolitizmo ir nacionalizmo priešpriešą nustelbė Lietuvos geopolitikos „grėsmės iš Rytų“ archetipas – deklaruojant Baltarusijos, kaip grėsmės Lietuvai, pavojų – tai lėmė prezidento ir vyriausybės konsensusą neiti į derybas su Baltarusijos prezidentu, kurio Lietuva po suklastotų rinkimų nepripažino. Matyti, kad Lietuvoje instrumentinės migracijos kontrolės procesas vyko etapais ir politikos priėmimas nebuvo toks staigus ir veinareikšmiškas kaip Lenkijoje. Kadangi Baltarusijos režimas pirmiausiai pasirinko migracija provokuoti vienu Baltarusijos pilietinės bendruomenės centru tapusią Lietuvą, tokiam procesui įtakos galėjo turėti ir netikėtumo faktorius. Prasidėjus antplūdžiams Lenkijoje ir Latvijoje, trys valstybės glaudžiau koordinavo veiksmus. Rašydamas apie pirmuosius masinės migracijos ženklus Estijoje ir pirminę reakciją M. Hurt teigia, kad situaciją apsunkino tai, kad iš esmės masinės migracijos klausimai yra politizuoti. Todėl vyriausybės agentūros, tiek politikai nenoriai ruošėsi galimam migrantų priėmimui, nes tai galėjo pasinaudoti opozicija, pirmiausia kraštutinių dešiniųjų Estijos konservatorių liaudies partija (EKRE), kuri išlieka populiari Estijoje. „*Estai sugebėjo išmokti Lietuvos pamokas, ypač apie socialinio susiskaldymo problemą, kylančią dėl migrantų išlaikymo lauko stovyklose prieš vietos gyventojų valią ir išnaudojamą populistinių partijų*“¹³⁶. Lietuvoje tuo pasinaudojo LLRA-KŠS

¹³⁵ BNS, „Austrijos Ministras Apie ES Reakciją į Migrantų Krizę Lietuvoje: Tai Absoliučiai Neteisingas Signalas.“ DELFI. Žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/austrijos-ministras-apie-es-reakcija-i-migrantu-krize-lietuvoje-tai-absoliuciai-neteisingas-signalas.d?id=87790109.>>

¹³⁶ Martin Hurt, „Perspective from Estonia: Suspense From an (Unsafe) Distance“, International Centre for Defence and Security (ICDS), iš Māris Andžāns, Evija Djatkoviča, and Andris Sprūds, p 8, cituoja iš Ratings: EKRE gains narrow lead over Reform“, September 29, 2021, BNS, ERR News, < [>](https://news.err.ee/1608353285/ratings-ekre-gains-narrow-lead-over-reform)

lyderis Valdemaras Tomaševskis, kuris kritikavo griežtą Lietuvos valdžios poziciją autoritarinio Baltarusijos režimo atžvilgiu ir premjerės I. Šimonytės teigimu sąmoningai kurstė aistras dėl migrantų apgyvendinimo Šalčininkų rajone¹³⁷. Atsakant, ar artėjančiuose Lietuvos rinkimuose anti-imigracinis diskursas šios krizės etapuose prisidės prie LVŽS - Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos elektorato sustiprėjimo (jos ideologinis lyderis Ramūnas Karbauskis nepritarė nepaprastajai padėčiai baimindamasis, kad ji gali sustabdyti prieš migrantus nukreiptus protestus), reikėtų atsižvelgti į šios partijos vieno iš vedlių Sauliaus Skvernelio atsiskyrimą. Jo naujai suburta partija „Vardan Lietuvos“ pagal reitingus rašant šį darbą pirmoje vietoje¹³⁸, o pats Skvernelis dažniau dėstė ideologiškai nuosaikesnę poziciją pirmiausiai pabrėždamas techninius-logistinius iššūkius (valstybės „ūkvedžio“ vaidmuo).

8. Sociopolitinis aspektas. Lietuvos ir Lenkijos atvejai, konceptualizavimas.

Daugeliui žmonių bet kokia imigracija kelia susirūpinimą dėl darbo vietų, socialinių išmokų ir jų bendruomenės tapatybės. Šie nuogastavimai gali pasireikšti vietiniu lygmeniu, kai keičiasi demografinė padėtis, arba nacionaliniu lygmeniu, kai demografiniai, ekonominiai ar socialiniai pokyčiai kelia grėsmę nacionalinei tapatybei. Pagal minėtas teorines prielaidas šios numanomos visuomenės grėsmės dažniausiai pasireiškia „koncentruotų kaštų“ išraiška, kai tam tikros socialinės grupės priešinasi būtent dėl patiriamos migracijos ekonominės ir socialinės kainos. Lietuvoje ši visuomenės grupė pirmiausiai protestavo prieš migrantų apgyvendinimą Rūdininkų poligone – fiksuoti protestai ir smurtiniai susirėmimai su migrantų apgyvendinimo centrą saugančiais pareigūnais, vėliau šalia pasienio protestuoti rinkosi prieš tos pačios lyties asmenų partnerystės įstatymą nusistatę „Šeimų Maršo“ dalyviai, kurie be kitą ko savo antiimigracines pozicijas dėstė ir socialiniuose tinkluose. Nevyriausybinė organizacija „Diversity Development Group“, Lietuvos socialinių mokslų centro Sociologijos instituto Etninių tyrimų skyrius bei žiniasklaidos monitoringo ir žurnalistikos inovacijų programa „Media4change“ pristatė, kad

¹³⁷ Vaidotas Beniušis, „I.Šimonytė: Įtampą Šalčininkų Krašte Kursto V.Tomaševskis.“ 15min.lt. žiūrėta 2022-05-14, < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/i-simonyteitampa-salcininku-kraste-kursto-v-tomasevskis-56-1541072.>>

¹³⁸ LRT. „Reitinguose Aiškios Favoritės: Lyderio Pozicijos Neužleidžia Skvernelio Suburta Partija, TS-LKD Įstrigo Trečioje Vietoje.“ žiūrėta 2022-05-14, < <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1692895/reitinguose-aiskios-favorites-lyderio-pozicijos-neuzleidzia-skvernelio-suburta-partija-ts-lkd-istrigo-trecioje-vietoje.>>

palyginus su 2020 m., Lietuvos gyventojų socialinė distancija pabėgėlių atžvilgiu išaugo pastebimai. 2021 m. 47 proc. apklausoje dalyvavusių Lietuvos gyventojų nurodė, kad nenorėtų su pabėgėliais gyventi kaimynystėje (2020 m. – 27 proc. respondentų), 28 proc. – kad nenorėtų dirbti vienoje darbovietėje (2020 m. – 19 proc. respondentų) ir 48 proc. – kad nenorėtų pabėgėliams išnuomoti būsto (2020 m. – 27 proc.). Tyrimo išvados nurodo, kad Lietuvos gyventojai nuomonę apie imigrantus paprastai susikuria ne iš asmeninės patirties, o įvairių žiniasklaidos priemonių pagrindu. Daugiau nei du trečdaliai tyrimo respondentų įvardino, kad apie ne Europos Sąjungos (ES) piliečius, kurie Lietuvoje pasiprašė prieglobsčio (61 proc.) ir kuriems šalyje suteiktas prieglobstis (65 proc.), taip pat – apie migrantus, kurie į Lietuvą atvyko neteisėtai (64 proc.), žino iš žiniasklaidos. Šias įžvalgas papildė ir programos „Media4change“ žiniasklaidos stebėsenos rezultatai. Vasarą žurnalistų darbuose aptikti ryškūs visuomenės panikos kurstymo elementai: dominavo pranešimai apie atvykusių žmonių sulaikymus, atkartotos skambios prieš migrantus nukreiptos politikų frazės, o patiems migrantams balsas buvo suteikiamas itin retai. Žiniasklaidos stebėseną atskleidžia, kad žurnalistai darbuose apie migraciją dažniausiai kalbina politikus ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnus. Birželio mėnesį politikai buvo cituoti 40 proc., o pasienyje dirbantys pareigūnai – 16 proc. tokių publikacijų. Žmogaus teisių ekspertų, nevyriausybinų organizacijų atstovų pozicijos šiame kontekste išgirstamos rečiausiai¹³⁹. Lenkijoje identišką apklausos nerasta, pastebima, kad iki 2021 metų pabaigos per tris mėnesius lenkų, nenorinčių, kad migrantai iš Baltarusijos gautų prieglobstį išaugo 6 procentais – iki 58 proc.¹⁴⁰. Dauguma (54 proc.) respondentų Lenkijos institucijų veiksmus pasienyje vertina teigiamai¹⁴¹. Atsakydami, kuris neteisėtų migrantų krizės sprendimas yra geriausias, daugiausiai (33 proc.) respondentų Lietuvoje pasisakė fizinę tvorą ar sieną su Baltarusija. Mažiausias palaikymas buvo derybomis su Lukašenka (10 proc.) ir migrantų integracijai (3 proc.)¹⁴². Lenkijoje pasisakančiųjų už tvorą pasienyje su Baltarusijoje skaičius (47 proc.) panašus į nepritariančių

¹³⁹ „Manoteises“, „Visuomenės Nuostatų Apklausos: Ar Keičiasi Požiūris į Migrantus?“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://manoteises.lt/straipsnis/visuomenes-nuostatu-apklausa-ar-keiciasi-pozziuris-i-migrantus/>.

¹⁴⁰ Dominika Wielowieyska, „Kantar dla "Wyborczej". Rząd ma wsparcie na granicy. Większość Polaków za murem i przeciwko uchodźcom“, žiūrėta 2022-05-14, < <https://wyborcza.pl/7,75398,27836057,kantar-dla-wyborczej-rzad-ma-wsparcie-na-granicy-polacy.html>>

¹⁴¹ „Thefirstnews“, „No' to Asylum in Poland for Migrants Say Majority of Poles - Study. žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.thefirstnews.com/article/no-to-asylum-in-poland-for-migrants-say-majority-of-poles---study-26863>. >

¹⁴² LRT „Apklausa: Gyventojai Pasisako Už Sienos Su Baltarusija Statybą, Priimti Migrantų Nenori.“ Žiūrėta 2022-05-15 < <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1475823/apklausa-gyventojai-pasisako-uz-sienos-su-baltarusija-statyba-priimti-migrantu-nenori>.>

respondentų skaičių (44 proc.) šiai idėjai¹⁴³. Lenkijos žiniasklaidoje, ypač TT instrumentu tapusioje valstybinėje televizijoje TVP, dažnai migrantai vaizduoti kaip grėsmė nacionaliniam saugumui, neteisėti sienos pažeidėjai ir ekonominiai pabėgėliai, kuriems ne vieta Lenkijoje ar Europoje¹⁴⁴.

Lenkijoje pagrindiniai žmonės, kurie teikė realią pagalbą miškuose atsidūrusiems migrantams, buvo aktyvistai ir vietos gyventojai. Tarp smerkiančiųjų šią grupę buvo valdžios institucijų (tiek pasienio apsaugos, tiek kitų tarnybų) atstovų, kurie grasino baudžiamąja atsakomybe. Dažniausiai jie rėmėsi dviem Baudžiamojo Kodekso nuostatomis: pagalba padedant neteisėtai atsidūrusiems Lenkijoje ir pagalba organizuojant neteisėtą sienos kirtimą¹⁴⁵. Lenkijoje susiformavo aktyvistus jungianti žmogaus teisių/nevyriausybinė organizacija „Grupa Granica“. Grupė savo leidiniuose aiškiai pabrėžia, kad aprašomas atvejis nėra migrantų krizė, o humanitarinė krizė „*gimusi dėl Lenkijos vyriausybės strategijos, pasirinktos atsakui į Aleksandro Lukašenkos veiksmus. Į šią strategiją įeina sieną kirtusių žmonių atstūmimas bet kokia kaina, kad jie būtų grąžinti į Baltarusiją kuo greičiau*“¹⁴⁶. Grupė pripažįsta, kad krizė sugeneruota Baltarusijos režimo, tačiau atsakomybė jų teigimu krenta ir sprendimų priėmėjams. Savo pranešimuose grupė pažymi migrantų perspektyvas ir koncentruojasi ties humanitarinių normų ir individo orumo išlaikymu, ES teisinės apsaugos prieglobsčiui perspektyvomis. Aktyvistai taip pat praktiniais būdais, pavyzdžiui, brošiūromis, susitikimais su vietos gyventojais, skatino pasienio bendruomenių įsitraukimą į pagalbą sieną kirtusiems migrantams. „*Vietos gyventojai taip pat atkreipia dėmesį į nenuoseklų pareigūnų, atliekančių patikrinimus ir areštus, elgesį, kad neleidžia teisininkams susisiekti su sulaikytaisiais. Kai kurie pareigūnai įžeidžiamai atsiliepė apie gyventojų dalyvavimą teikiant pagalbą. Visa tai mažina gyventojų pasitikėjimą valdžios institucijų veiksmis šioje teritorijoje ir teisinės valstybės principais.*“¹⁴⁷. Lietuvoje susikūrusi NVO „Sienos grupė“ ir migrantams bandantys padėti pavieniai asmenys irgi skleidė panašias žinutes viešojoje erdvėje,

¹⁴³ Daniel Tilles, “Most Poles Opposed to Accepting Refugees and Half Want Border Wall: Poll.” Notes from Poland. žiūrėta 2022-05-14 < <https://notesfrompoland.com/2021/08/26/most-poles-opposed-to-accepting-refugees-and-half-want-border-wall-poll/>.>

¹⁴⁴ DW “Belarus-Poland Crisis: Death and Misery at the Border“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.dw.com/en/belarus-poland-crisis-death-and-misery-at-the-border/a-59850493>.>

¹⁴⁵ Klaus, Witold. iš Witold „Bausmės už pagalbą arba ar asmenys, padedantys priverstiniai migrantams ir migrantams pasienyje, gali būti patraukti baudžiamajon atsakomybėn? 29-33

¹⁴⁶ „Grupa Granica“ „Humanitarian Crisis at the Polish-Belarusian Border Report by Grupa Granica.“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.grupagranica.pl/files/Grupa-Granica-Report-Humanitarian-crisis-at-the-Polish-Belarusian-border.pdf>.>

¹⁴⁷ Grupa Granica.

tačiau jų mastas ir kritika migracijos politikai reikšmingai švelnesnė. Viena savanorė sakė nepritarianti vidaus reikalų ministrės Agnės Bilotaitės kartojamam teiginiui, kad situacija prie sienos – stabilizuota. *“R. Škriadaitė-Vrubliauskė apgailestavo, kad valstybė nenori bendradarbiauti su gyventojais, siūlančiais įvairias iniciatyvas, kaip humanitariškai padėti migrantams. Ji sakė mėginusi organizuoti pagalbą migrantams – kreipėsi į institucijas, pasieniečius, bet tai vaisių nedavė.”* Socialinė darbuotoja pabrėžė koordinuojanti veiksmus su Lenkijos nevyriausybinėmis organizacijomis¹⁴⁸. Lenkijos teisininkai daro išvadą, kad remiantis į Lenkijos teisės aktus įtrauktomis tarptautinės teisės gairėmis (Europos Komisija ir Jungtinės Tautos)¹⁴⁹ su sienų kirtimu ir tokios veiklos organizavimu susijusios veikos kriminalizavimas jokia būdu negali reikšti humanitarinės pagalbos ar bet kokios humanitarinės veiklos kriminalizavimo¹⁵⁰. Iš nevyriausybinių organizacijų pranešimų, protestų dėl ribojimų sąlygų veikti ir migrantų palaikymo akcijų kiekio darytinos išvados, kad Lenkijoje NVO opozicija vyriausybės instrumentinės migracijos valdymo politikai buvo didesnė, nei Lietuvoje, visai kaip bandymai pagalbą tiekti nepaprastosios padėties zonoje. Atsakydama Lenkijos policija surengė reidą netoli sienos veikiančios humanitarinės pagalbos grupės - Katalikų inteligentijos klubo - patalpose. 2021 m. gruodžio 15 d. policija apklausė keturis jos savanorius, konfiskavo grupės telefonus ir nešiojamuosius kompiuterius. Šis reidas buvo laikomas humanitarinės pagalbos aktyvistų bauginimo operacija¹⁵¹.

8.1 Rezultato aiškinimas

Teorijoje minima, kad vienas iš pagrindinių migracijos instrumentalizacijos tikslų – visuomenės poliarizacija, kuri turėtų paskatinti vyriausybės nusileisti agresoriui. Lenkijos atveju didesnė

¹⁴⁸ TV3 „Aktyvistė Bėda Pirštu į Valdančiuosius Dėl Migrantų: Kodėl Jie Nemato, Kaip Žmonės Alksta, Ar Nuo Išsekimo Miršta?“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/aktyviste-beda-pirstu-i-valdanciuosius-del-migrantu-kodel-jie-nemato-kaip-zmones-alksta-ar-nuo-issekimo-mirsta-n1121828>. >

¹⁴⁹ European Commission, „COMMUNICATION FROM THE COMMISSION. Commission Guidance on the implementation of EU rules on definition and prevention of the facilitation of unauthorised entry, transit and residence“, Brussels, 23.9.2020 C(2020) 6470 final (žiūrėta 2022-05-14) <

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/commission-guidance-implementation-facilitation-unauthorised-entry_en.pdf) ir Jungtinės Tautos, The Concept of “Financial or Other Material Benefit” in the Smuggling of Migrants Protocol, Issue Paper, New York, 2017, žiūrėta 2022-05-14 < https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Migrant-Smuggling/IssuePapers/UNODC_Issue_Paper_The_Profit_Element_in_the_Smuggling_of_Migrants_Protocol.pdf>

¹⁵⁰ Witold Klaus, 29-33

¹⁵¹ A. B. C News, „Polish Charity near Belarus Border Protests Police Raid.“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://abcnews.go.com/International/wireStory/polish-charity-belarus-border-protests-police-raid-81812410.>>

humanitarinių ir nevyriausybinų organizacijų priešprieša su valstybe gimė dėl vyriausybės draudimo neįsileisti NVO bei žiniasklaidos į pasienio zoną, todėl jį galima vadinti kontrproduktyviu ir skatinančiu socialines įtampas. Šios įtampos negimė akimirksniu, bet buvo formuojamos nuo pat 2015 m. kai Lenkijos valdančioji partija sistemiškai silpnino demokratiją ir siekė įvesti didesnę kontrolę šalyje veikiančioms NVO taip sukeldama nemažą opozicijos ir visuomeninių, už žmogaus teises kovojančių organizacijų pasipriešinimą¹⁵². Tačiau kartu Varšuvos principinis pasirinkimas nebendradarbiauti su ES, staigus ir bekompromisis griežtos pasienio kontrolės taikymas, temos nukreipimas į išorės priešus gali konsoliduoti tą rinkėjų ratą, kuris per Sirijos migrantų krizės demonizavimą pasirodė ištikimas. Kaip teigia Anne Appelbaum: vidaus politikos požiūriu tai gali būti sėkminga: „atrodo, kad militarizuota karo, invazijos ir kovos retorika, dabar nuolat skambanti per valstybinę televiziją, padeda sustiprinti krentančius valdančiosios partijos apklausų rezultatus“¹⁵³. Taigi, atsakant į klausimą, ar euroskeptiško diskurso įsigalėjimas ne tik padėdavo įsitvirtinti populistinėms jėgoms, bet ir legitimavo migracijos kontrolės mechanizmus visuomenės akyse, atsakymas būtų neigiamas. Vien tai, jog patenkinti „koncentruotų kaštų“ grupės interesai nebūtinai reiškia, kad „koncentruotos naudos“ grupė išliks pasyvi. Lenkijos atveju pastebimas suaktyvėjęs migrantų teises arba paprasčiausiai orias sąlygas ginančių grupių ir asmenų įsitraukimas – šie veikėjai dažnai veikia ir po kitomis vėliavomis, pavyzdžiui LGBTQ+ ar moterų teisių judėjimo.

Lietuvos visuomenės apklausos duomenys leidžia teigti, kad Lietuvos visuomenės nuomonė imigrantų atžvilgiu dar prieš krizę buvo neigiama. Baltarusija organizuodama šią operaciją pasinaudojo šiuo ir taip jautriu klausimu, kad padidintų Lietuvos visuomenės nerimą. Pastebimas esminis skirtumas Lietuvos ir Lenkijos atvejuose: Lenkijoje pagrindinė koncentruotų kaštų grupė buvo pati nacionalistinė vyriausybė, kuri taikė griežtą migracijos kontrolės režimą ir baudė, persekiojo pasienyje įstrigusiems migrantams pagalbą teikiančias organizacijas ir asmenis, per kontroliuojamą žiniasklaidą skleidė sau palankias žinutes. Galima daryti prielaidą, kad tokiu būdu vyriausybė „integravo“ prieš migrantus pasisakančias socialines „koncentruotų kaštų“ grupes – nacionalistines grupes, kurios pritaria griežtai imigracijos politikai ir baiminasi prarasti socialinį, kultūrinį ar politinį dominavimą dėl skirtingos migrantų kultūrinės tapatybės. Reikėtų pabrėžti,

¹⁵² Ciobanu, Claudia ir Wojciech Kość. „Warsaw Grabs Purse Strings of Polish NGOs.. POLITICO. žiūrėta 2022-05-14 <https://www.politico.eu/article/pis-polish-ngos-fear-the-governments-embrace/>.

¹⁵³ Anne Applebaum. „A Dictator Is Exploiting These Human Beings.” The Atlantic. žiūrėta 2022-05-14 <<https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2021/11/belarus-eu-poland-migrants-refugees-border/620700/>. >

kad TT opozicija parlamente, ypač PP¹⁵⁴, griežtai kritikavo valdančiosios partijos priemones ir pabrėžė žmogaus teisių problemą. Opozicijos retoriką aktyviai gynė platus ir aktyvus NVO tinklas Lenkijoje, priešpriešą dar labiau sustiprino pranešimai apie migrantų mirtis Lenkijos – Baltarusijos pasienyje, fiksuoti masiniai protestai gatvėse, todėl galima teigti, kad už migrantų teises pasisakančių grupių (koncentruotos naudos) mobilizacijos lygis buvo didesnis. Lietuvoje, kitaip nei Lenkijoje „koncentruotų kaštų“ grupė aktyviau veikė socialiniame lauke: didesni protestai prieš migrantų apgyvendinimą fiksuoti Šalčininkuose, Dieveniškėse, kur buvo iškelti ir antivalstybiniai šūkių. Kariniame poligone Rūdininkuose apie 150 protestuotojų užblokavo įėjimą į karinę teritoriją ir uždegė laužus. Policija protestuotojus išvaikė panaudodama ašarines dujas, buvo sužeisti du policijos pareigūnai¹⁵⁵. Lietuvos Valstybės Saugumo Departamentas (VSD) antivalstybinių jėgų protestuose nepastebėjo ir atkreipė dėmesį, kad nuotaikų Lietuvos visuomenėje radikalizacija ir situacijos eskalavimas gali atitikti priešišku valstybių interesus¹⁵⁶. Po minėtų socialinių įtampų Lietuvos vidaus reikalų ministrė siūlė svarstyti konstitucines teises ribojančios nepaprastosios padėties įvedimą, tačiau pasiūlymą atmetė tiek valdančiosios TS-LKD partijos kolegos, pavyzdžiui krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas, tiek prezidentas Gitanas Nausėda, kalbėjęs, kad nepaprastoji padėtis – tik kraštutinė priemonė. Lietuvos vyriausybė neapsiėjo be opozicijos raginimo įsitraukti į dialogą su Lukašenka, bet Jakob Wöllenstein, Elisabeth Bauer ir Fausta Šimaitytė daro išvadą, kad Lietuvos vyriausybės strategija „bendradarbiauti su kilmės šalimis, siekiant nustatyti [migrantų] tapatybę ir galbūt apriboti kelionių galimybes, bei remtis informacinėmis kampanijomis, siekiant kovoti su ten skleidžiama dezinformacija ir klaidinga informacija“¹⁵⁷. Apibendrinus, Lenkija pagal teorines prielaidas savo politinio režimo forma yra labiau centralizuota ir artimesnė „kietosios valstybės“ koncepcijai, tačiau valstybės autonomija čia pasižymėjo tik santykyje su koncentruotos naudos grupe. Į humanitarinę krizę pasienyje reaguojantys visuomeniniai veikėjai tik dar labiau atitolo nuo valstybės dėl jos taikomų baudžiamųjų priemonių ir spaudimo NVO, migrantų mirčių pasienyje.

¹⁵⁴ Politico, „The Politics behind Poland’s Border Crisis.“ Žiūrėta 2022-05-15 <<https://www.politico.eu/article/poland-belarus-migrant-border-crisis/>.>

¹⁵⁵ BNS. „Protestuotojų Ir Policijos Susidūrimas Prie Rūdninkų Poligono: Gyventojų Protestas Ar Organizuota Provokacija?“ DELFI. Žiūrėta 2022-05-14 < [¹⁵⁶ BNS, „VSD: Protestuose Prieš Migrantus Nefiksuojama Antivalstybinių Grupių Veiklos.“ Kauno Diena. Žiūrėta 2022-05-14 < \[¹⁵⁷ Jakob Wöllenstein, Elisabeth Bauer and Fausta Šimaitytė, „Illegale Migration als politische Waffe: Zur Lage an der belarusisch-litauischen Grenze“. Reaserch report. Konrad Adenauer Stiftung, 2021.p 8.\]\(https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/vsd-protestuose-pries-migrantus-nefiksuojama-antivalstybiniu-grupu-veiklos-1036013.></p></div><div data-bbox=\)](https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/protestuotoju-ir-policijos-susidurimas-prie-rudninku-poligono-gyventoju-protestas-ar-organizuota-provokacija.d?id=87795603.></p></div><div data-bbox=)

Lietuvos atveju spaudimas iš visuomenės veikėjų laikytis endogeninių ir ne endogeninių normų pasienyje įstrigusią migrantų atžvilgiu nebuvo reikšmingas, pastebėti tik keli konfliktai tarp valstybės pareigūnų ir migrantams pasienyje norinčių padėti NVO, bet į didesnius protestus ar nepasitenkinimo akcijas tai neišaugo: tai gali būti susiję su keliais faktoriais, kuriuos reiktų suprasti kaip tam tikras tendencijas, mažinančias koncentruotos naudos grupės koncentraciją, o ne kauzalius determinuojančius procesus: pirma, Lietuvos pasienio teritorijoje oficialiai nefiksuota migrantų mirčių, antra, Lietuvos nevyriausybinėms organizacijoms, pavyzdžiui Lietuvos raudonajam kryžiui, teko rūpintis migrantų priėmimo centruose esančių migrantų sąlygomis (pajėgumų trūkumas), trečia – aktyvūs visuomenės veikėjai neturėjo tokio antagonistinio santykio su valdančiąja partija kaip Lenkijoje.

9. Normatyvinis - tarptautinis aspektas. Lietuvos ir Lenkijos atvejai, konceptualizavimas.

EK 2021 rugsėjo 29 d. išleido „Atnaujintą ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planą (2021-2025 m.)“. Šis planas įtraukė ir „valstybės inicijuotą migracijos instrumentalizaciją. Po pirmojo Europos Vadovų Tarybos susitikimo 2021 m. birželio 25 d. išvadų pažymėta, kad ES Taryba *„atmeta bet kokias trečiųjų šalių pastangas panaudoti migrantus kaip priemonę politiniams tikslams pasiekti“*. Atnaujintame veiksmų plane dabar dėl to kaltė priskiriama Baltarusijai. Jame taip pat aiškiau apibrėžiama valstybės vykdoma migracijos instrumentalizacija - kaip *„neteisėtos migracijos vykdymas ir žmonių išnaudojamas siekiant daryti spaudimą prie ES išorės sienų“* ir *„naudojant migracijos srautus kaip priemonę politiniams tikslams pasiekti“*. Europos Komisijos pirmininkė Ursula von der Leyen, Europos Parlamentas ir Europos Taryba smerkia šiuos veiksmus kaip „hibridinį išpuolį“ prieš ES. Būtina palyginti, kaip Europos Komisija, kaip normatyviškai ir instituciškai saistanti viršnacionalinė organizacija, bendradarbiavo su Lenkija ir Lietuva. Atnaujintame veiksmų plane minima, kad į valstybės vykdomą migracijos instrumentalizaciją reaguojama *„finansine parama, skirta padėti Lietuvai trumpalaikiams poreikiams patenkinti, kad būtų užtikrintos orumo nežeminančios priėmimo sąlygos politiniais tikslais naudojamiems migrantams“*, iš viso 36,7 mln. eurų. Lenkijai finansinė parama neminama. Lietuva taip pat paprašė skubios pasienio intervencijos, todėl į Lietuvą ir Latviją nusiųsti 103

FRONTEX pareigūnai, Lietuvai padėjo ir 56 Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros (EUAA) ekspertai¹⁵⁸. Be to, Lietuva gavo papildomą techninę ir logistinę paramą iš naujai įsteigto Sąjungos civilinės saugos mechanizmo. EK pabrėžia, kad Komisijos paramos galimybė išlieka atvira Lenkijai.

Kodėl Lenkija, susidūrusi su sąlyginai didesniu migrantų iš Baltarusijos skaičiumi nei Lietuva, neprašė Europos Komisijos pagalbos, visų pirma FRONTEX intervencijos, bei kodėl EK nenumatė finansinės paramos Varšuvai? Pirmiausiai, FRONTEX pasienio apsauga nėra privalomas ES išorės sienų priežiūros ir kontrolės mechanizmas, vis dėlto Europos Sąjungos pareigūnai ne kartą ragino Varšuvą įsileisti ES pasienio apsaugą, kurios būstinė yra pačioje Varšuvoje. Nors pati Lenkija pabrėždavo, kad šalis turi pakankamus pasienio apsaugos pajėgumus krizei tvarkytis. Raginimai ypač sustiprėjo 2021 m. rugsėjį, kai Lenkijos ir Baltarusijos pasienyje fiksuotos pirmosios migrantų mirtys¹⁵⁹. Komisijos atstovas spaudai tikino pripažįstantis, jog Lenkija sudėtingoje situacijoje, bet ji „*privalo vykdyti savo sienų valdymo pareigas nesukeldama pavojaus žmonių gyvybei ir neatsisakydama suteikti žmonėms būtinos priežiūros*“. Rugsėjo pabaigoje susitikus su Lenkijos vidaus reikalų ministru, už vidaus reikalus atsakinga Europos Komisijos narė Ylva Johansson atkreipė dėmesį į skaidrumo Lenkijos pasienyje trūkumą. Ji ragino Lenkijos institucijas užtikrinti, kad bet kokie teisės aktai, politika ar praktika, taikomi Lenkijos ir Baltarusijos pasienyje, visiškai atitiktų ES taisykles¹⁶⁰. Be to, Komisijos atstovai, paklausti apie „atstūmimo“ praktiką Lietuvoje ir Lenkijoje tikino, kad daugiau klausimų dėl priimtų apgręžimo taisyklių turi Lenkijai, nors ir Lietuva faktiškai atstūminėjo migrantus į Baltarusijos pusę¹⁶¹. Anot Johansson, pagrindinė problema Lenkijos pasienyje yra menkas skaidrumas. Instrumentalizaciją Lietuvoje stebėjusi FRONTEX operacija rekomendavo Lietuvai atsisakyti atstūmimo praktikos,

¹⁵⁸ European Commission, „Fighting migrant smuggling: 2021-2025 EU action plan“, žiūrėta 2022-05-14 < https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12724-Fighting-migrant-smuggling-2021-2025-EU-action-plan_en >

¹⁵⁹ Reuters, EURACTIV. “EU to Poland: Protect Human Lives, Allow Frontex to Belarus Border.” Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.euractiv.com/section/politics/news/eu-to-poland-protect-human-lives-allow-frontex-to-belarus-border/> >

¹⁶⁰ Kaczyński, Piotr Macej “Commissioner Johansson Failed to Convince Poland on Pushbacks.” Euractiv. 2022-05-14 < https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/commissioner-johansson-failed-to-convince-poland-on-pushbacks >

¹⁶¹ EUobserver „EU Commission Evasive on Polish/Lithuanian Pushbacks. Žiūrėta 2022-05-14 < <https://euobserver.com/migration/153075> >

bet Europos Komisija teisinių veikslių prieš Ženevos konvenciją ir ES teisę akivaizdžiai pažeidusias Lenkiją ir Lietuvą neinicavo¹⁶².

Europos Komisija 2021 m. pabaigoje pristatė siūlomus teisės aktus, skirtus migrantų instrumentalizacijos situacijoms spręsti, ir peržiūrėtą Šengeno sienų kodeksą. Su instrumentalizacija susidūrusios ES narės pagal planą galėtų taikyti kitokio pobūdžio prieglobsčio režimą - visiems atvykstantiems asmenims būtų taikoma pasienio prieglobsčio procedūra su ribotomis procedūrinėmis garantijomis ir jie gali būti sulaikyti pasienyje. Anot Europos pabėgėlių ir ištremtųjų tarybos organizacijos (skėtinės NVO), pasiūlymu sukuriama lygiagreti sienų ir prieglobsčio valdymo sistema, leidžianti nukrypti nuo prieglobsčio teisyno instrumentalizavimo atvejais. Pabrėžiama, kad nuolatinė galimybė taikyti nuo įprastų nuostatų leidžiančias nukrypti praktikas yra pavojinga, kai valstybės narės nesilaiko reikalavimų. Pasiūlymu išplečiamos sąvokos ir praktika, kuriomis pažeidžiama teisė į prieglobstį ES. Minimimi negražinimo, geriausių vaiko interesų, teisės į šeimos gyvenimą ir sveikatos apsaugos principai: tačiau nėra garantijų, užtikrinančių, kad šios teisės būtų prieinamos praktiškai. „Pasiūlymu tęsiama neveiksminga žmonių sulaikymo prie išorės sienų strategija, todėl didėja ir pasienio valstybių atsakomybė, ir tikimybė, kad nebus leista patekti į šalį“¹⁶³.

9.1 Rezultato aiškinimas

Santykiyje su ES susiduriama su tam tikra atskaitomybės problema. Viena vertus, paveiktos šalys kaip Lietuva ir Lenkija retorikoje kartodavo, kad Baltarusija taiko hibridinę ataką prieš ES taip eksternalizuodamos atsakomybę ES. Su šiuo požiūriu sutinka ir Vokietijos, į kurią norėjo bėgti daugelis iš migrantų iš Baltarusijos, vidaus reikalų ministras. Teigdamas, kad „Lenkija siekia ne tik savo interesų, bet veikia pagal visos ES interesus“¹⁶⁴. Tačiau kritika dėl normatyvinių ir teisinių pažeidimų kliūdavo atskiroms valstybėms narėms, ypač Lenkijai. Galima sakyti, kad ES taikė „kelių rankų“ strategiją, kai viena vertus užsiimdavo principinę poziciją dėl sienų

¹⁶² LRT „Frontex Says Lithuania Should Scrap Pushback Policy, as It Violates Migrants’ Rights.” Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1572019/frontex-says-lithuania-should-scrap-pushback-policy-as-it-violates-migrants-rights>. >

¹⁶³ ECRE, “ECRE Comments: EC Proposal on Emergency Measures Latvia, Lithuania and Poland | European Council on Refugees and Exiles” Žiūrėta 2022-05-14 < . <https://ecre.org/ecre-comments-ec-proposal-on-emergency-measures-latvia-lithuania-and-poland/>.>

¹⁶⁴ Reuters, „Germany Won’t Admit Refugees from Belarus-Polish Border -Interior Minister.” Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.reuters.com/world/europe/germany-wont-admit-refugees-belarus-polish-border-interior-minister-2021-11-18/>.>

nefinansavimo¹⁶⁵, pabrėždavo Lenkijos ir Lietuvos pažeidimus pasienyje, kita ranka stiprindamos išorinės Šengeno sienos kontrolę ir didesnę atsakomybę migracijos instrumentalizacijos atvejais perduodama sieną su provokatore turinčioms valstybėms. Tai tik patvirtina Gkliati ir Kilpatrick teiginius, kad ES politika kiekviena proga šaukiasi vilko¹⁶⁶. Pasiūlymai pritaikomi prie naujausios krizės, o saugumizacijos naratyvas pasitelkiamas siekiant įteisinti FRONTEX agentūros veiksmus, pateisinti jos augimą, įgalinant praktiką nesidalinti informacija su visuomene, Konsultaciniu forumu ir Parlamentu. Dėl to atsiranda atsakomybės spragų, o šis vakuumas turi įtakos ne tik valstybių narių ir ES veiklai, bet ir tam, kaip jos sprendžia su migrantais, piliečiais bei jų pagrindinei teisei į tinkamą valdymą ir informacijos laisvę susijusius klausimus. Atsakant, ar ES dėl to gresia migracijos politikos institucinė krizė, autorius linkęs teigti, kad greičiau ne nei taip. ES laikui bėgant integravo saugumizacijos naratyvą¹⁶⁷ į savo politiką, o prie to prisidėjo ir trečiosios šalys kaip Libija, Marokas, Sirija, Turkija. Be to, valstybėse narėse vyksta trumpalaikių atstovaujamosios demokratijos politikos ciklą „kultūros karai“, kai imigrantai rinkimų kampanijose, pavyzdžiui Prancūzijoje, užima didelę dešiniųjų populistų darbotvarkės dalį ir dažnai „išaldo“ šį politiškai jautrų klausimą jų varžovams centristiniams prezidentams, todėl įvairūs ES mechanizmai veikia kaip naudingas kaštus išskaidantis kintamasis. Šiame darbe daroma išvada, kad būtent „kaštų išskaidymas“ arba paprasčiausiai šio klausimo eksternalizacija į techninį lygmenį labiau pastebima Lietuvoje: finansinė parama bei nekonfliktiškas santykis su ES, įvairūs Europos Komisijos pareigūnų, Vakarų Europos šalių kaip Austrijos užsienio reikalų ministrų vizitai Lietuvoje, jų pasirodymai viešajame diskurse leido išskaidyti atsakomybės grandines. Paradoksalu, kad tos atsakomybės grandinės buvo dar labiau pasklidusios ES lygmeniu. ES šiuo atveju neveikė kaip normatyvinė „stabdžių ir atsvaros“ sistema ne tik todėl, kad migracijos politikoje iš esmės dominuoja valstybių narių vidaus reikalų ministrai¹⁶⁸, bet ir dėl istoriškai

¹⁶⁵ InfoMigrants “EU Refuses to Fund Border Walls against Migrants Entering from Belarus.” Žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.infomigrants.net/en/post/35990/eu-refuses-to-fund-border-walls-against-migrants-entering-from-belarus>.>

¹⁶⁶ Mariana Gkliati, Jane Kilpatrick. (2022). Crying Wolf Too Many Times: The Impact of the Emergency Narrative on Transparency in FRONTEX Joint Operations. *Utrecht Law Review*, 17(4), 57–72. DOI: <http://doi.org/10.36633/ulr.770>

¹⁶⁷ Sarah Léonard & Christian Kaunert (2022) De-centring the Securitisation of Asylum and Migration in the European Union: Securitisation, Vulnerability and the Role of Turkey, *Geopolitics*, 27:3, 729-751, DOI: 10.1080/14650045.2021.1929183

¹⁶⁸ Virginie. Guiraudon, 2017. „The 2015 Refugee Crisis Was Not a Turning Point: Explaining Policy Inertia in EU Border Control.” *European Political Science* 17 (1): 151–60. <https://doi.org/10.1057/s41304-017-0123-x>, 151–160.

susiformavusių tapatybės įtampų. ES nėra integravusi etatistinės, normatyvinės ir rinkos galios į nuoseklią politikos formą. Į imigraciją, juolab instrumentinę, visų pirma, žiūrima per teritorinę, sienų kontrolės perspektyvą, kaip į vidaus saugumo problemą¹⁶⁹. Bendros rinkos kūrimas pirmiausiai reikalavo stiprios išorės sienos.

Vokietijos vyriausybė nebuvo suinteresuota dar vienu politiškai skaldančiu migracijos klausimu po Sirijos pabėgėlių krizės ir siekė užtikrinti didesnę migracijos kontrolę Vokietijos pasienyje su Lenkija. Būtent po tuometinės Vokietijos kanclerės Angelos Merkel skambučio Lukašenkai migrantų srautai pradėjo mažėti. Per pokalbį kanclerė pabrėžė būtinybę įtraukti JT migracijos tarnybą ir pabėgėlių agentūrą, bendradarbiaujant su EK, kad žmonėms būtų suteikta humanitarinė pagalba ir galimybė grįžti. Netrukus po to baigėsi Lenkijos sienos šturmas, migrantai padėti repatriuoti į kilmės šalis, ES aktyviai dirbant su kilmės šalių vyriausybėmis. Nors Lietuvos užsienio reikalų ministras ir „nematė jokio reikalo“¹⁷⁰ kalbėtis su neprižištamu Baltarusijos prezidentu, su vyriausybe konfliktuojantis prezidentas Gitanas Nausėda ragino pasekti kanclerės Merkel pavyzdžiu: „mes turime kalbėtis su žmogumi apie tai, kas vyksta pasienyje“¹⁷¹, prieš tai šią galimybę atmetęs. Vertinant bendrai, dažnai skirtingą nei Vyriausybės Prezidento poziciją galima apibūdinti kaip konkurencijos tarp dviejų vykdomos valdžios šakų išraišką, o ne politikos integralumo pavyzdį sprendžiant migrantų gerovę ir valstybės suverenitetą sąlygojančius klausimus. Autorius daro prielaidą, kad dėl šio nesusikalbėjimo galėjo pasidaryti patrauklesnė ES parama. Tokiu būdu viršnacionaliniai postdemokratiniai procesai įtakoja demokratijos virtumą į savotišką priežiūros politinį režimą.

Instrumentinė migracija – tarptautinio spaudimo forma ir savo esme prilygsta antagonistiniams tarptautiniams santykiams. Kaip rašo Nash ir Douzinas – didžiausia dilema vyriausybėms pasireiškia tada, kai jos bando išsaugoti savo valstybės sienų integralumą nepažeisdamos

¹⁶⁹ Sandra Lavenex. Common market, normative power or super-state? Conflicting political identities in EU asylum and immigration policy. In: Comparative European Politics, 2019, vol. 17, n° 4, p. 567-584. doi: 10.1057/s41295-019-00175-4 <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:123082>

¹⁷⁰ LRT, „I See No Point in Talking with Him’ – Lithuanian FM Baffled by Merkel-Lukashenko Call.” Žiūrėta 2022-05-16. < <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1542838/i-see-no-point-in-talking-with-him-lithuanian-fm-baffled-by-merkel-lukashenko-call.>>

¹⁷¹ 15min.lt „S.Cichanouskaja: Skambutis Nereiškia A.Lukašenkos Pripažinimo.” Žiūrėta 2022-05-15 < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/s-cichanouskaja-skambutis-nereiškia-a-lukasenkos-pripazinimo-57-1598626.>>

tarptautinių žmogaus teisių¹⁷². Bet susitelkimas ir skelbiami žmogaus teisių principai nebūtinai išauga į konkrečią migracijos politiką: tai gali būti tik režimo tarptautinių santykių strategija (pavyzdžiui, Lietuva nacionalinio saugumo politiką grindžia NATO ir ES vienijančiomis vertybėmis).

10. Pagrindinės išvados: hipotezių tikrinimai

Bandant atsekti mechanizmus valstybės teisiniame/teritorinio suverenumo, sociopoliniame ir tarptautinių santykių, ypač su santykių su ES, procesuose, darytinos šios išvados:

- 1) Lenkijos politikos autoritarinio populizmo forma atsispindėjo jos migracijos instrumentalizacijos valdyme, visų pirma bandant apeiti konstituciją, ryškinant konfliktą su koncentruotos naudos grupe bei ignoruojant ES įsikišimą. Valdančioji TT partija išvengė teorijoje dėstomų koncentruotos naudos ir koncentruotų kaštų sąstūmų realizuodama pastarosios grupės interesus per specifinę politikos sferą – per 2015 m. rinkimus patikrintą antagonizmą su kosmopolitizmu, žmogaus teisių diskursu, o šį konfliktą pateisinti leido ir pirmutinis geopolitinis priešas – krizę iniciavęs Baltarusijos režimas ir iš jo grėsmės kylantys iššūkiai valstybės suverenumui. Minėta integracija ne tik nenuslopino konflikto tarp koncentruotų kaštų (šiuo atveju pačios valstybės) ir koncentruotos naudos (humanitarinių ir nevyriausybinų organizacijų, aktyvistų ir teisininkų), o sustiprino nuo 2015 m. formuotą priešpriešą. Taip Lenkijos vyriausybė galimai užsitikrino tvirtesnę savo elektorato palaikymą, bet pagilino ideologinį konfliktą su pro-europietiškomis jėgomis (galbūt dėl to ir vengė įtraukti ES pagalbą). Taigi, **Lenkijos atveju pirmoji hipotezė pasitvirtina, kadangi šalies politinis režimas pakeitė liberalioms demokratijoms būdingą visuomeninių grupių konfliktą į konfliktą tarp valstybės ir koncentruotos naudos grupių ir tuo manipuliavo siekdamas užsitikrinti savo išlikimą ilguoju laikotarpiu.**
- 2) Lietuvoje pastebimas silpnesnis antagonizmas tarp koncentruotų kaštų ir koncentruotos naudos grupės, bet kitaip nei Lenkijos atveju vyriausybė nebuvo linkusi (nepaisant kelių TS-LKD narių pastangų) integruoti koncentruotų kaštų grupės dėl skirtingo

¹⁷² Kate Nash., 2011. 'States of Human Rights'. Sociologica 1: 1–20. <https://doi.org/10.2383/34620> ir Douzinas, Costas. 2007. Human Rights and Empire: The Political Philosophy of Cosmopolitanism. London: Routledge

socioekonominių ir idėjinių politinių diskursų trajektorijų. Lietuvos politinio režimo kintamojo vertė yra silpnesnė, nes aiškinant jo atsaką į instrumentinę migraciją mechanizmą įsiterpia papildomas ir jį slopinantis kintamasis – santykis su ES. Šioje vietoje reiktų paminėti, kad Greenhill teorijoje neskiriamas didelis analitinis dėmesys tam, kaip koncentruota nauda ir koncentruoti kaštai yra išskaidomi. Taigi, teoriją galima praplėsti teigiant, kad veidmainiškumo kaštus ar normas valstybė gali išskaidyti meta lygmeniu: politinio lauko apribojimu, šiuo atveju perleidžiant reikšmingą dalį politinių kompetencijų ES. Taip pasielgusi Lietuva pirmiausiai sumažino veidmainiškumo kaštus (ir visų pirma pačios ES kritiką dėl skaidrumo ir migrantų mirčių pasienyje). Jei ES funkcionuotų kaip normatyvinė „stabdžių ir atsvaros“ sistema – veidmainiškumo kaštų Lietuva neišvengtų, nes šalies vyriausybė (ne taip įsidėmėtina kaip Lenkija) vis dėlto nesugebėjo apginti visų deklaruojamų normų. **Taigi, tai kartu patvirtina antrąją hipotezę ir atmeta trečiąją hipotezę, bet nusilpnina pirmosios hipotezės nepriklausomojo kintamojo reikšmingumą Lietuvos atveju ir įveda daugiau nežinomybės.** Įsileidusi ES pagalbą Lietuva nebuvo reikšmingai varžoma „atstumdama“ migrantus į Baltarusijos pusę. Paradoksaliai, ideologinė Lenkijos valdančiosios partijos pozicija „glaudesnės sąjungos“ klausimu, ES teisės viršenybės, imigrantų ir seksualinių mažumų demonizavimas galų gale įgavo tokią antagonistinio santykio su liberaliomis visuomenės jėgomis trajektoriją, kad žmogaus teisių normos, įsipareigojimai dėl teisės į prieglobstį, nediskriminacijos principas ideologiškai atskirtoms Lenkijos visuomenėms grupėms pasidarė svarbesnis nei technokratiniai sprendiniai siūlančiam Briuseliui. Kitaip tariant, Lenkijos visuomenines grupes šie principai įgalino kontroliuoti vyriausybę ir užtikrinti, kad jų veiksmai praktiškai atitiktų dokumentuose ir retorikoje dėstomus normatyvinius įsipareigojimus labiau nei tai būtų padariusi tapatybių krizę išgyvenanti Europos Sąjunga. Ar šios įtampos Lukašenkai padėjo įtikėti savo „migracijos operacijos“ sėkmingumu Lenkijoje po to, kai tokį spaudimą jis pirmiausiai pritaikė Lietuvoje? Šis klausimas lieka retorinis.

- 3) Vertinant Lukašenkos operacijos sėkmingumą pirmiausia turėtume atsakyti į šiuos teorinius klausimus: ar Lietuvoje ir Lenkijoje pastebėta režimo ir jo rėmėjų santykio erozija, ar visuomenėse įžiebtas nepasitenkinimas, ar apskritai valstybės buvo destabilizuotos (pastarieji du padariniai susiję). Jei Lukašenkos veiksmus vertintume kaip šantažą, šią strategiją reikėtų vadinti nepasisekusi vien dėl to, kad sankcijos Minskui

panaikintos nebuvo, Lenkija ir Lietuva oficialiai netaikė nuolaidų, ES režimui nesumokėjo. Lietuvos atveju, jei užsienio reikalų ministerija (URM) nebūtų nuo pat pradžių kartojusi mitinių ir tik pasirinktinai realizuojamų „vertybinės politikos“ lozungų, vyriausybės veidmainiškumo kaštai ko gero būtų sumažėję. Per „karštuosius“ migracijos mėnesius Lietuvoje TS-LKD reitingai nuo gegužės iki rugpjūčio mėnesio smuko nuo pirmos vietos¹⁷³ iki trečios¹⁷⁴, respondentams kritikuojant vyriausybę ir dėl migrantų politikos. Prasidėjus Rusijos karui Ukrainoje skirtingų tyrėjų duomenimis partija liko trečioje vietoje¹⁷⁵, arba pakilo į pirmąją¹⁷⁶. Dėl to partijų reitingus reikėtų vertinti kritiškai, tačiau esminių tendencijų, kad TS-LKD prarado savo rinkėjų bazę – nepastebima (vis dėlto šis teiginys autoriaus išreikštas pabrėžiant nežinomą – neįtraukti ekonominiai faktoriai, darbuotojų atleidimai valstybinėse įstaigose kaip „Lietuvos Geležinkeliai“, Klaipėdos uosto krovos sumažėjimas dėl paskelbto sankcijų karo Baltarusijai – tikėtina, kad šis klausimas bus konkuruojančių partijų išnaudotas artėjančiuose rinkimuose kaip neapgalvoto valdančiųjų konflikto su Baltarusija rezultatas). Taip pat Lenkijos ir Lietuvos atvejuose matyti aiškios šių valstybių visuomenės nerimo ir atsivėrusios radikalizacijos prieš migrantus galimybės indikacijos. Migracijos instrumentalizacija pirmiausiai taikomasi į sociopolitinius reiškinius: nuo įžiebto konflikto visuomenėje priklauso, kiek vyriausybė bus suvaržyta tvarkytis su iššūkiais suverenitetui. Tikrinant ketvirtąją hipotezę ir bandant atsakyti, koks tokio konflikto lygis buvo Lietuvoje, daroma išvada, kad Lietuvoje pastebima išskaidyta nauda, didesnė koncentruotų kaštų grupės mobilizacija, bet pastarosios įtaka nebuvo tokia poliarizuojanti. Taigi, **ketvirtoji hipotezė patvirtinta tik iš dalies**. Galima kelti retorinį klausimą, ar poliarizacijos lygis būtų didesnis, jei, pavyzdžiui,

¹⁷³ DIENA.lt. „Naujausi Partijų Reitingai: Pirmąja TS-LKD, „Vardan Lietuvos“ Ir LSDP“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/naujausi-partiju-reitingai-pirmauja-ts-lkd-varдан-lietuvos-ir-lsdp-1077213>.>

¹⁷⁴ 15min.lt „Partijų Reitinguose į Pirmąją Vietą Išsiveržė Socialdemokratai.“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/partiju-reitinguose-i-pirmaja-vieta-issiverze-socialdemokratai-56-1549564>.>

¹⁷⁵ DELFI, „Nauji Partijų Reitingai Gerokai Atitrūko Nuo Užsakytų TS-LKD: Paaiškinio, Kas Tai Lemia.“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nauji-partiju-reitingai-gerokai-atitruko-nuo-uzsakytu-ts-lkd-paaiskino-kas-tai-lemia.d?id=90198889>.>

¹⁷⁶ DIENA.lt „Naujausi Partijų Reitingai: Pirmąja TS-LKD, „Vardan Lietuvos“ Ir LSDP.“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/naujausi-partiju-reitingai-pirmauja-ts-lkd-varდან-lietuvos-ir-lsdp-1077213>.>

Lietuvos vyriausybė būtų taip ryžtingai ir garsiai stojusi į koncentruotų kaštų grupės sudėtį kaip kaimyninės šalies valdantieji.

Lenkijoje fiksuotas stipresnis nepasitenkimo lygis dėl aptartos „koncentruotos naudos“ grupės įtakos, tačiau vertinant režimo santykį su jo rėmėjais autorius daro išvadą, kad palaikymas TT dėl partijos migracijos politikos tik sutvirtino 2015 m. už juos balsavusių rinkėjų paramą. Kita vertus, Lenkijos valstybės veikimas specifiniuose socialiniuose (žr. įvade minimą Bourdieu) laukuose nepadėjo numalšinti pavojingos ir toliau brandinamos įtampos su opozicijos paramą turinčiomis liberaliomis visuomenės jėgomis.

Žvelgiant iš tarptautinių santykių filosofijos perspektyvos - režimo strategiją galima vertinti kaip sėkmingą: normų instrumentalizacija pasireiškė destabilizuojančiu ir save stiprinančiu poveikiu – įsitvirtino griežtesnis migracijos kontrolės režimas¹⁷⁷, Vakarų sistema į tariamai jos saugomas pamatines žmogaus teises ir laisves atsakė humanitarinių ir teisinių įsipareigojimų pažeidimais, Lenkijos ir ES konfliktą papildė dar viena vinis, o autokratiškos Baltarusijos ir Rusijos informacinėms kampanijoms susidarė papildoma galimybė kvestionuoti liberalios sistemos nestabilumą.

10.1 Diskusija, pasiūlymai tolesniems tyrimams

Pradedant diskusiją verta dar kartą išskelti šio darbo eigoje lydėjusius pagrindinius klausimus: pirma, ar neatskiriama demokratijų stiprybė – tai yra, jų į konsensusą orientuotas politikos funkcionavimas bei pliuralizmas, taip pat normatyvinis, į žmogaus teises orientuotas veikimo modelis išties išauga į bejėgiškumą susidūrus su instrumentine migracija ir suvaržo valstybes. Darbo pabaigoje matyti, kad šis Greenhill teorijoje iškeltas klausimas yra pernelyg platus ir reikalaujantis atidžiau pažvelgti į tokio tipo spaudimui „pažeidžiamų“ demokratijų vidų. Dėl to kritiškai kvestionuoti autorę būtų netikslinga, nes kurdama teoriją mokslininkė privalėjo įvesti „liberalių demokratijų“ kategoriją jas lyginant su tokiomis valstybėmis kaip Kinija ar net nevyriausybiniais veikėjais. Pastebima, kad susidūrus su tokio tipo krize, didesnis konfliktas

¹⁷⁷SchengenVisaInfo, „Poland Proceeds with Barrier-Building on Border with Belarus despite Welcoming Ukrainians.“, žiūrėta 2022-05-15 < <https://www.schengenvisa.info/news/poland-proceeds-with-barrier-building-on-border-with-belarus-despite-welcoming-ukrainians/>. >

visuomenėje nebūtinai priklauso nuo teorijoje dėstomo valstybės decentralizacijos ar pliuralizmo lygmens, bet gali priklausyti ir nuo istoriškai susiformavusio režimo santykio su tam tikromis visuomeninėmis grupėmis. Pokomunistinių demokratijų ypatybės (socialinė poliarizacija, nepasitenkinimas veikiančia demokratija, ekonominių, socialinių struktūrinių bei kultūrinių demokratijos tvarumo sąlygų deficitas¹⁷⁸) gali pakeisti atsako į „sukarintus migrantus“ trajektoriją keliomis kryptimis: pirmoji pastebėta Lenkijoje, kur 2015 m. pasiektas kritinis taškas, reiškiantis tam tikrą politinio netikrumo situaciją, kurios metu svarbūs politiniai aktoriai pasirenka vieną arba kitą politinio vystymosi kelią, kuris turi ilgai trunkančių priešastinių pasekmių tolimesniam politinės sistemos vystymuisi¹⁷⁹. „Post-demokratinio“ populizmo vedama Lenkija iš esmės pasiekė viršnacionalinių normų eroziją nacionaliniame lygmenyje šios krizės akivaizdoje. Lietuvoje mažėjant nacionalinėms vyriausybėms prieinamų politinių pasirinkimų ir problemų, kurias jos gali spręsti, skaičiui, pastebima ES priežiūros galia ir sprendimų vertinimas. Šiuo atveju tai suveikė kaip problemos eksternalizavimas į techninį lygmenį (dominavo diskusijos dėl tvoros (ne)finansavimo, techninė ir logistinė parama). Nereikėtų suprasti, jog techniniai sprendimai nepadedą. Instrumentinės migracijos krizei įsismarkavus - norint sėkmingai įgyvendinti prisitaikymo strategiją, reikėtų išvalgaus ir aktyvaus politinio valdymo ir, platesne prasme, pastangų keisti nepalankiai nusiteikusių rinkėjų požiūrį į migrantus. Lygiai taip pat svarbu greitai suteikti finansinę ir kitokią pagalbą bendruomenėms, regionams ar valstybėms, kurios priima atvykėlius. Vis dėlto normatyviniu lygmeniu vyriausybės juda priešinga kryptimi, toliau griežtindamos savo imigracijos įstatymus, prieglobsčio politiką ir ribodamos savo teisinius įsipareigojimus pažeidžiamiausių pasaulio gyventojų apsaugai (arba net nemėgindamos nustatyti, ar jie pažeidžiami, ar tiesiog oportunistai). Nepanašu, kad ši tendencija artimiausiu laiku keisis. Kartu reiktų parašyti, kad teorijoje minimi valstybių provokatorių tikslai apibrėžti kaip pernelyg ambicingi ir nagrinėti atvejai leidžia juos išplėsti diskutuojant, pavyzdžiui, ar Baltarusijos režimo motyvaciją galėjo palaikyti paprasčiausias kerštas už sankcijas, o „teisinis karas“ ir migrantų instrumentalizacija tą pasiekti leidžia, nes yra paprasčiausiai pigesnis, nei konvencinių prievartos ir konflikto formų taikymas.

¹⁷⁸ Norkus Z. 2008. Kokia demokratija, koks kapitalizmas? Pokomunistinė transformacija Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. p 447

¹⁷⁹ Jonutis, 138

Net jei teigtume, kad migracijos kontrolės politikos kursas šiandien bent kiek konsoliduojasi – galima konstatuoti, kad tikrai ne į liberaliąją pusę. Migrantus tarptautinės politikos spaudimui išnaudojančios valstybės prie šios saugumizacijos tik prisideda. Apie įsigaliojančią ES migracijos politikos saugumizacijos trajektoriją rašė nemažai mokslininkų, tačiau tolesni darbai galėtų apibrėžti šios viršnacionalinės saugumizacijos įtaką valstybėms narėms pirmiausiai per antropologinį tašką. Šiame darbe akcentuota valstybė ir jos veikėjai, tačiau neįtrauktos pačių migrantų patirtys. Tolesni tyrimai galėtų papildyti šį trūkumą per horizontaliąją veikėjų tinklą teoriją, taip įtraukdami skirtingas migracijos kontrolės perspektyvas.

Literatūros sąrašas:

15min.lt „Partijų Reitinguose į Pirmąją Vietą Išsiveržė Socialdemokratai.“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/partiju-reitinguose-i-pirmaja-vieta-issiverze-socialdemokratai-56-1549564>. >

15min.lt „S.Cichanouskaja: Skambutis Nereiškia A.Lukašenkos Pripažinimo.“ Žiūrėta 2022-05-15 < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/s-cichanouskaja-skambutis-nereiskia-a-lukasenkos-pripazinimo-57-1598626>.>

A. B. C. News „Polish Charity near Belarus Border Protests Police Raid.“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://abcnews.go.com/International/wireStory/polish-charity-belarus-border-protests-police-raid-81812410>.>

Agamben Giorgio. 1995. Homo Sacer : Sovereign Power and Bare Life. Stanford, Calif.: Stanford University Press.

Alexander George, L, Andrew Bennett. 2005. Case Studies and Theory Development in the Social Sciences. Cambridge, Mass.: Mit Press.

Amnesty International, „What’s Happening at the Greek Borders?“ 2020. Žiūrėta 2022-05-13 < <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/03/greece-turkey-refugees-explainer/>.>

Anderson, Greg, John L Brooke, and Julia C Strauss. 2018. *State Formations : Global Histories and Cultures of Statehood*. Cambridge ; New York, Ny, Usa: Cambridge University Press, .

Andersson, Ruben. 2016. "Europe's Failed 'Fight' against Irregular Migration: Ethnographic Notes on a Counterproductive Industry." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 42 (7): 1055–75. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2016.1139446>.

Andžāns Māris, Evija Džatkoviča, and Andris Sprūds (LIIA, Latvia), *Post-2020 Belarus: Security and Defence Implications for the Baltic States, Poland, and NATO*", 2021. KAMIL KŁYSIŃSKI, PIOTR SZYMAŃSKI, *Perspective from Poland: From an Independent Neighbour to a Satellite of Russia Across the Eastern Border*.

AP, „Russia has issued 720,000 fast-track passports in separatist-held areas of eastern Ukraine“, žiūrēta 2022-02-17, < <https://www.euronews.com/2022/02/17/russia-has-issued-720-000-fast-track-passports-in-separatist-held-areas-of-eastern-ukraine> >

Applebaum, Anne. "A Dictator Is Exploiting These Human Beings." *The Atlantic*. žiūrēta 2022-05-14 <<https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2021/11/belarus-eu-poland-migrants-refugees-border/620700/>. >

Arendt Hannah, *Totalitarizmo ištakos*. Vilnius: Tyto alba, 2001.

Bachmann, Sascha-Dominik Oliver Vladimir and Paphiti, Anthony, *Mass Migration as a Hybrid Threat? – A Legal Perspective* (June 30, 2021). *Polish Political Science Yearbook*, vol. 50(1), 2021, <https://ssrn.com/abstract=3897464>.

Baltrukevičius Matas. „Migracijos Krizės Kaip Solidarumo Egzaminai.“ DELFI. Žiūrēta 2022-05-13 <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/matas-baltrukevicius-migracijos-krizes-kaip-solidarumo-egzaminai.d?id=89909403>. BBC „Belarus Border Crisis: How Are Migrants Getting There?“ žiūrēta 2022-05-16. < <https://www.bbc.com/news/59233244>.>

Beniušis Vaidotas, "I.Šimonytė: Įtampą Šalčininkų Krašte Kursto V.Tomaševskis." 15min.lt. žiūrēta 2022-05-14, <. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/i-simonyteitampa-salcininku-kraste-kursto-v-tomasevskis-56-1541072>.>

Bennet, Andrew, „Process Tracing: a Bayesian Perspective“, in: J. M. Box-Steffensmeier, H. E. Brady, D. Collier (ed.), Oxford Handbook of Political Methodology 1, Oxford: Oxford University Press.

Betts Alexander, 2009. Forced Migration and Global Politics. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell ; Malden, Ma.

Biekša, Laurynas ir Ivašauskaitė, I. (2021). Lietuvos reakcija į prieglobsčio prašytojų antplūdį tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste. Lietuvos teisė.

BNS, „Austrijos Ministras Apie ES Reakciją į Migrantų Krizę Lietuvoje: Tai Absoliučiai Neteisingas Signalas.“ DELFI. Žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/austrijos-ministras-apie-es-reakcija-i-migrantu-krize-lietuvoje-tai-absoliuciai-neteisingas-signalas.d?id=87790109.>>

BNS, „Lenkija pratęs dėl migrantų krizės įvestus suvaržymus prie sienos“. Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.bns.lt/topic/1912/news/65185345/print/true/.>>

BNS, „Turime Gerbti Migrantų Teises, Bet Netapti Pereinamuoju Kiemu – G. Nausėda.“ Žiūrėta 2022-05-14. < <https://news.bns.lt/64238545/.>>

BNS, „VSD: Protestuose Prieš Migrantus Nefiksuojama Antivalstybinių Grupių Veiklos.“ Kauno Diena. žiūrėta 2022-05-14 < <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/vsd-protestuose-pries-migrantus-nefiksuojama-antivalstybiniu-grupiu-veiklos-1036013.>>

BNS, „Lietuvos Pasienyje Su Baltarusija Įsigalioja Nepaprastoji Padėtis.“ VŽ, žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2021/11/10/lietuvos-pasienyje-su-baltarusija-isigalioja-nepaprastoji-padetis.>>

BNS. „Protestuotojų Ir Policijos Susidūrimas Prie Rūdninkų Poligono: Gyventojų Protestas Ar Organizuota Provokacija?“ DELFI. žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/protestuotoju-ir-policijos-susidurimas-prie-rudninku-poligono-gyventoju-protestas-ar-organizuota-provokacija.d?id=87795603.>>

BNS. „Vyriausybė Kol Kas Nesiūlys Pratęsti Nepaprastosios Padėties Baltarusijos Pasienyje.“ Vz.lt. Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2022/01/05/vyriausybe-kol-kas-nesiuly-pratesti-nepaprastaja-padeti-baltarusijos-pasienyje.>>

Bourdieu Pierre,. 1977. Outline of a Theory of Practice. Cambridge: Cambridge University Press.

Brunsdon, Jim. 2017. "Europe Refugee Policy Is 'Trojan Horse of Terrorism', Says Orban." Financial Times, Kovo 30, 2017., žiūrėta 05 13 2022 <<https://www.ft.com/content/538b2a0a-154e-11e7-80f4-13e067d5072c>>

Chetail Vincent, The Transnational Movement of Persons Under General International Law - Mapping the Customary Law Foundations of International Migration Law (June 26, 2014). Research Handbook on International Law and Migration

Ciobanu Claudia, r Wojciech Kość. „Warsaw Grabs Purse Strings of Polish NGOs.. POLITICO. žiūrėta 2022-05-14 <https://www.politico.eu/article/pis-polish-ngos-fear-the-governments-embrace/>.

CNN, „Water Cannons Aimed at Migrants in Tense Border Standoff , žūrėta 2022-05-16. <<https://www.youtube.com/watch?v=7FDWpPIBss0>>

CNN, Priscilla Alvarez. "Federal Judge Temporarily Blocks Biden Administration from Ending Title 42." CNN. Žiūrėta 05 13 2022. < <https://edition.cnn.com/2022/04/25/politics/title-42-blocked/index.html>>

Commissioner for Human Rights „New Legislation Perpetuates Restrictions and Obstacles to Protection of Human Rights on Poland's Eastern Border.“ Žiūrėta 2022-05-14 <<https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/new-legislation-perpetuates-restrictions-and-obstacles-to-protection-of-the-human-rights-of-migrants-and-refugees-on-poland-s-eastern-border>>

David Scott FitzGerald,. 2019. "Remote Control of Migration: Theorising Territoriality, Shared Coercion, and Deterrence." Journal of Ethnic and Migration Studies 46 (1): 1–19. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2020.1680115>.

Delfi, „Landsbergis: Lukašenka Atvirai Grasina Siųsti Narkotikus Ir Nelegalius Migrantus Mūsų Link." žiūrėta 2022-13-05. < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/landsbergis-lukasenka-atvirai-grasina-siusti-narkotikus-ir-nelegalius-migrantus-musu-link.d?id=87297357>>

DELFI, „Nauji Partijų Reitingai Gerokai Atitrūko Nuo Užsakytų TS-LKD: Paaiškino, Kas Tai Lemia.” žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nauji-partiju-reitingai-gerokai-atitruko-nuo-uzsakytu-ts-lkd-paaiskino-kas-tai-lemia.d?id=90198889>.>

Delfi“, „LNK“, „Protestuotojų ir policijos susidūrimas prie Rūdninkų poligono: gyventojų protestas ar organizuota provokacija? Žiūrėta 2022-05-12 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/protestuotoju-ir-policijos-susidurimas-prie-rudninku-poligono-gyventuju-protestas-ar-organizuota-provokacija.d?id=87795603>>

DIENA.lt „Naujausi Partijų Reitingai: Pirmauja TS-LKD, „Vardan Lietuvos“ Ir LSDP.” žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/naujausi-partiju-reitingai-pirmauja-ts-lkd-vardan-lietuvos-ir-lsdp-1077213>. >

DIENA.lt.“Naujausi Partijų Reitingai: Pirmauja TS-LKD, „Vardan Lietuvos“ Ir LSDP“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/naujausi-partiju-reitingai-pirmauja-ts-lkd-vardan-lietuvos-ir-lsdp-1077213>.>

DW “Belarus-Poland Crisis: Death and Misery at the Border“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.dw.com/en/belarus-poland-crisis-death-and-misery-at-the-border/a-59850493>.>

DW “Poland: Thousands Protest against Migrant Pushbacks at Belarus Border“ žiūrėta 2022-05-16 <<https://www.dw.com/en/poland-thousands-protest-against-migrant-pushbacks-at-belarus-border/a-59532143>. >

ECCHR. Push-back, 07-26-2001 , žiūrėta 05-13-2022 <<https://www.ecchr.eu/en/glossary/push-back/>>

ELTA, BNS “Lenkija: Migrantai Šturmavo Sieną.” DELFI. Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.delfi.lt/news/daily/world/lenkija-migrantai-sturmavo-siena.d?id=88616375>. >

Estevens, João. 2018. “Migration Crisis in the EU: Developing a Framework for Analysis of National Security and Defence Strategies.” *Comparative Migration Studies* 6 (1). <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0093-3>.

Euractiv „Bulgaria, Czechia, Slovakia Recall Ambassadors from Belarus.” Žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/bulgaria-czechia-slovakia-recall-ambassadors-from-belarus/>. >

Euractiv. "Belarus Quits EU's Eastern Partnership Initiative." Žiūrēta 2022-05-16 < <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/belarus-quits-eu-s-eastern-partnership-initiative/>.>

Euronews „Belarus Toughens Laws against Protesters and ‘Extremism.’” Žiūrēta 2022-05-16 < <https://www.euronews.com/2021/06/08/belarus-toughens-laws-against-protesters-and-extremism>. >

European Comision, „Fighting migrant smuggling: 2021-2025 EU action plan“, žiūrēta 2022-05-14 < https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12724-Fighting-migrant-smuggling-2021-2025-EU-action-plan_en>

European Commission, „COMMUNICATION FROM THE COMMISSION. Commission Guidance on the implementation of EU rules on definition and prevention of the facilitation of unauthorised entry, transit and residence“, Brussels, 23.9.2020 C(2020) 6470 final (žiūrēta 2022-05-14) < https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/commission-guidance-implementation-facilitation-unauthorised-entry_en.pdf

European Council on Refugees and Exiles (ECRE).”“Lithuania: Frontex Serious Incident Reports Multiply, Stranded People Suffer at the Border, Camps Improved with EU Funding, Twelve States Ask EU to Fund Fences | Žiūrēta 2022-05-14. < <https://ecre.org/lithuania-frontex-serious-incident-reports-multiply-stranded-people-suffer-at-the-border-camps-improved-with-eu-funding-twelve-states-ask-eu-to-fund-fences/>. >

European Values Study, žiūrēta 2022-05-14 < <https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/survey-2017/full-release-evs2017/>>

Europos Komisija, „Chronologija. ES ribojamosios priemonės Baltarusijai“ < <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/sanctions/restrictive-measures-against-belarus/belarus-timeline/>>

Europos Komisija, „Priversitė migracija“ <https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/forced-migrant_en> [žiūrēta 2022-02-01]

Freedom House „Poland: Nations in Transit 2022 Country Report.”. Žiūrēta 2022-05-14 <<https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2022>.>

Frontex, Migratory Routes: Eastern Borders Route. < <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-borders-route/> >

George, A. L. ir A. Bennett, 2005. Case Studies and Theory Development in the Social Sciences. Cambridge: MIT Press.

Gkliati Mariana, Jane Kilpatrick (2022). Crying Wolf Too Many Times: The Impact of the Emergency Narrative on Transparency in FRONTEX Joint Operations. Utrecht Law Review, 17(4), 57–72. DOI: <http://doi.org/10.36633/ulr.770>

Gokalp Aras, N.E. (2019), Coercive Engineered Syrian Mass Migration in the EU-Turkey Relations: A Case Analysis for Future Reference. Int Migr, 57: p. 186-199. <https://doi.org/10.1111/imig.12566>.

Greenhill, Kelly, Foreign Affairs. 2022. “When Migrants Become Weapons,” žiūrēta 2022-05-13. < <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2022-02-22/when-migrants-become-weapons.>>

Grupa Granica „Humanitarian Crisis at the Polish-Belarusian Border Report by Grupa Granica.” žiūrēta 2022-05-14 < <https://www.grupagranica.pl/files/Grupa-Granica-Report-Humanitarian-crisis-at-the-Polish-Belarusian-border.pdf.>>

Gudavičius Stasys „Verslo žinios“, „Vyriausybė uždraudė į ir iš Lietuvos skrendantiems lėktuvams skristi virš Baltarusijos, ES iškvietė Baltarusijos ambasadorių“, žiūrēta 2022-05-13 < <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2021/05/24/es-lyderiai-rinksis-spresti-atsako-baltarusijos-rezimui-jav-smerkia-a-lukasenkos-veiksmus> >

Guiraudon, Virginie. 2017. „The 2015 Refugee Crisis Was Not a Turning Point: Explaining Policy Inertia in EU Border Control.” European Political Science 17 (1): 151–60. <https://doi.org/10.1057/s41304-017-0123-x.>,151–160.

Higgins, Andrew, and Anton Troianovski. 2021. “Live Updates: A Crisis the West Says Belarus Engineered Turns Dire for Migrants.” The New York Times, žiūrēta 2022-05-12 < <https://www.nytimes.com/live/2021/11/11/world/belarus-poland-border-migrants.>>

Holesch Adam, Anna Kyriazi (2022) Democratic backsliding in the European Union: the role of the Hungarian-Polish coalition, East European Politics, 38:1, 1-20, DOI: 10.1080/21599165.2020.1865319

Houtum, Henk van, and Rodrigo Bueno Lacy. 2020. „The Autoimmunity of the EU’s Deadly B/Ordering Regime; Overcoming Its Paradoxical Paper, Iron and Camp Borders.” *Geopolitics* 25 (3): 706–33. <https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1728743>,

Human Rights Watch. 2019. “Human Rights Watch Submission to the Special

Human Rights Watch“, *World Report 2021*, < https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2021/01/2021_hrw_world_report.pdf> p, 84-92

Hurt, Martin „Perspective from Estonia: Suspense From an (Unsafe) Distance“, *International Centre for Defence and Security (ICDS)*, iš Māris Andžāns, Evija Djatkoviča, and Andris Sprūds, *Post-2020 Belarus: Security and Defence Implications to the Baltic states, Poland, and NATO*. *Latvian Institute of international affairs*. < https://www.liia.lv/en/publications/post-2020-belarus-security-and-defence-implications-for-the-baltic-states-poland-and-nato-949?get_file=1>

ILO, „Constitution of the Republic of Poland No. 483, žiūrēta 2022-05-14 < https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=48187&p_classification=01. >

Imielski Roman, „Rządowe safari dla dziennikarzy. Tak wygląda dostęp do granicy“, *Wyborcza*, žiūrēta 2022-05-14, < <https://wyborcza.pl/7,75398,27874658,rzadowe-safari-dla-dziennikarzy-tak-wyglada-dostep-do-granicy.html>>

Infomigrants „EU Concludes €6 Billion Contract for Refugees in Turkey“. Žiūrēta 2022-05-13 <https://www.infomigrants.net/en/post/29205/eu-concludes-%E2%82%AC6-billion-contract-for-refugees-in-turkey>.

InfoMigrants „EU Refuses to Fund Border Walls against Migrants Entering from Belarus.” Žiūrēta 2022-05-16 < <https://www.infomigrants.net/en/post/35990/eu-refuses-to-fund-border-walls-against-migrants-entering-from-belarus>.>

Jacobsen, Karen. 1996. “Factors Influencing the Policy Responses of Host Governments to Mass Refugee Influxes.” *International Migration Review* 30 (3): 655. <https://doi.org/10.2307/2547631>.

Jacobsen, Karen. 1996. “Factors Influencing the Policy Responses of Host Governments to Mass Refugee Influxes.” *International Migration Review* 30 (3): 655–78. <https://doi.org/10.1177/019791839603000301>.

Jan.. Cienski, „Migrants Carry ‘Parasites and Protozoa,’ Warns Polish Opposition Leader.” POLITICO. Žiūrėta 2022-05-13 < <https://www.politico.eu/article/migrants-asylum-poland-kaczynski-election/>>

Jaskułowski Krzysztof. (2019). The Politics of the “Migration Crisis” in Poland. The Everyday Politics of Migration Crisis in Poland, 31–53. doi:10.1007/978-3-030-10457-3_3

Jonutis Karolis „Postdemokratija ir populistiniai diskursai Lietuvoje (2004-2016)“. [Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2019].

Jusionyte, Ieva. (2018), Called to “Ankle Alley”: Tactical Infrastructure, Migrant Injuries, and Emergency Medical Services on the US–Mexico Border. *American Anthropologist*, 120: 89-101. <https://doi.org/10.1111/aman.12967>,

KAARE DAHL MARTINSEN (2002) The Russian Takeover of Belarus, *Comparative Strategy*, 21:5, 401-416, DOI: 10.1080/01495930290043119

Kaczyński Jarosław - Wystąpienie Z 16 Września 2015 R. „YouTube.” žiūrėta 2022 05 13 < <https://www.youtube.com/watch?v=N1A4V2HBZDk>>

Kelly M. Greenhill, *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement, Coercion and Foreign Policy*, Ithaca, NY: Cornell Studies in Security Affairs, Cornell University Press, 2010.

Khurshudyan Isabelle, „Washington Post“, „Belarus KGB created fake accounts to criticize Poland during border crisis, Facebook parent company says“, žiūrėta 2022-05-14 < https://www.washingtonpost.com/world/europe/meta-belarus-kgb-poland-facebook/2021/12/02/ffaa73f8-534d-11ec-83d2-d9dab0e23b7e_story.html >

Klaus, Witold. 2017. “Security First: The New Right-Wing Government in Poland and Its Policy towards Immigrants and Refugees.” *Surveillance & Society* 15 (3/4): 523–28. <https://doi.org/10.24908/ss.v15i3/4.6627>. 524-525

Klaus, Witold., *Poza prawem. Prawna ocena działań Państwa Polskiego w reakcji na kryzys humanitarny na granicy polsko-białoruskiej*, Wydawnictwo INP PAN.< <https://www.migracje.uw.edu.pl/publikacje/poza-prawem-prawna-ocena-dzialan-panstwa-polskiego-w-reakcji-na-kryzys-humanitarny-na-granicy-polsko-bialoruskiej/> >

Korosteleva Elena A. (2016) The European Union and Belarus: democracy promotion by technocratic means?, *Democratization*, 23:4, 678-698, DOI: 10.1080/13510347.2015.1005009

Lavenex, Sandra. Common market, normative power or super-state? Conflicting political identities in EU asylum and immigration policy. In: *Comparative European Politics*, 2019, vol. 17, n° 4, p. 567-584. doi: 10.1057/s41295-019-00175-4 <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:123082>

Léonard Sarah, Christian Kaunert (2022) De-centring the Securitisation of Asylum and Migration in the European Union: Securitisation, Vulnerability and the Role of Turkey, *Geopolitics*, 27:3, 729-751, DOI: 10.1080/14650045.2021.1929183

Leukavets, Alla „Crisis in Belarus: Main Phases and the Role of Russia, the European Union, and the United States“, KENNAN CABLE, No. 74. 2022-01. < https://diplomacy21-adelphi.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/KI_220125%20Crisis%20in%20Belarus_Cable%2074-V1r1.pdf >

Lietuvos Respublikos Seimas „LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTRAS, VALSTYBĖS LYGIO EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS OPERACIJŲ VADOVAS, SPRENDIMAS „DĖL MASINIO UŽSIENIEČIŲ ANTPLŪDŽIO PASIENIO RUOŽO TERITORIJOSE PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS SIENOS SU BALTARUSIJOS RESPUBLIKA VALDYMO IR VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS SUSTIPRINIMO“ 2021 m. rugpjūčio 2 d. Nr. 10V-20 Vilnius, žiūrėta 2022-05-14 < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6c0ea3a0f42811ebb4af84e751d2e0c9?jfwid=-19h0wlp20z> >

Lietuvos Respublikos Seimas, „REZOLIUCIJA DĖL HIBRIDINĖS AGRESIJOS ATRĖMIMO 2021 m. liepos 13 d. Nr. XIV-505“, Vilnius. https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=36593 (žiūrėta 2022-05-14)

Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Konstitucija, žiūrėta 2022-05-16 < <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA, „ATASKAITA DĖL UŽSIENIEČIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ IR LAISVIŲ UŽTIKRINIMO VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS TARNYBOS PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ

MINISTERIJOS KYBARTŲ UŽSIENIEČIŲ REGISTRACIJOS CENTRE 2022 m. sausio 24 d.
Nr. NKP-2021/1-4 Vilnius. Žiūrėta 2022-05-16

Lietuvos respublikos vidaus reikalų ministerija, „A. Bilotaitė: Baltijos šalys koordinuoja veiksmus hibridinės atakos akivaizdoje“, žiūrėta 05-13-2022 < <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/a-bilotaite-baltijos-salys-koordinuoja-veiksmus-hibridines-atakos-akivaizdoje>>

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, „FREQUENTLY ASKED QUESTIONS ABOUT IRREGULAR MIGRANTS DETAINED AT THE BORDER WITH BELARUS.“
Žiūrėta 2022-05-16 < <https://vrm.lrv.lt/en/information-on-irregular-migration.>>

Lottholz Philipp, Nicolas Lemay-Hébert. 2016. “Re-Reading Weber, Re-Conceptualizing State-Building: From Neo-Weberian to Post-Weberian Approaches to State, Legitimacy and State-Building.” Cambridge Review of International Affairs 29 (4): 1467–85.
<https://doi.org/10.1080/09557571.2016.1230588>

LRK, „LIETUVOS RAUDONOJO KRYŽIAUS STEBĖSENOS ATASKAITA.“ Žiūrėta 2022-05-14 < https://www.redcross.lt/sites/redcross.lt/files/2021_metine_lrk_stebesenos_ataskaita.pdf.>

LRT “Seimas Dar Trims Mėnesiams Pratęsė Kariams Suteiktus Įgaliojimus Pasienyje.” Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1593285/seimas-dar-trims-menesiams-pratese-kariams-suteiktus-igaliojimus-pasienyje.>>

LRT „Apklausa: Gyventojai Pasisako Už Sienos Su Baltarusija Statybą, Priimti Migrantų Nenori.“ Žiūrėta 2022-05-15 < <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1475823/apklausa-gyventojai-pasisako-uz-sienos-su-baltarusija-statyba-priimti-migrantu-nenori.>>

LRT, „I See No Point in Talking with Him’ – Lithuanian FM Baffled by Merkel-Lukashenko Call.“ Žiūrėta 2022-05-16. < <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1542838/i-see-no-point-in-talking-with-him-lithuanian-fm-baffled-by-merkel-lukashenko-call.>>

LRT, Migracijos Departamento Vadovė Laukia Nausėdos Parašo Po Įstatymu Dėl Migrantų Teisių.” 2021. Lrt.lt. žiūrėta 2022-5-04. <

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1454247/migracijosdepartamento-vadove-laukia-nausedos-paraso-poistatymu-del-migrantu-teisiu>. >

LRT. “Ruanda Ir JK Pasirašė Susitarimą Dėl Prieglobsčio Prašytojų Priėmimo.”, žiūrėta 2022-05-15 <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1674098/ruanda-ir-jk-pasirase-susitarima-del-prieglobscio-prasytoju-priemimo>.>

LRT. „Reitinguose Aiškios Favoritės: Lyderio Pozicijos Neužleidžia Skvernelio Suburta Partija, TS-LKD Įstrigo Trečioje Vietoje.” žiūrėta 2022-05-14, < <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1692895/reitinguose-aiskios-favorites-lyderio-pozicijos-neuzleidzia-skvernelio-suburta-partija-ts-lkd-istrigo-trecioje-vietoje>. >

Łubiński, Piotr. 2021. “Hybrid Warfare or Hybrid Threat – the Weaponization of Migration as an Example of the Use of Lawfare – Case Study of Poland.” Polish Political Science Yearbook 51: 1–13. <https://doi.org/10.15804/ppsy202209>.

Lucan A. Way. (2012). Deer in Headlights: Incompetence and Weak Authoritarianism after the Cold War. *Slavic Review*, 71(3), 619–646. <https://doi.org/10.5612/slavicreview.71.3.0619>, 639

Mabee, Bryan. 2009. *The Globalization of Security : State Power, Security Provision and Legitimacy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Mabee, Bryan. 2009. *The Globalization of Security : State Power, Security Provision and Legitimacy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan..

Manoteisės, „Visuomenės Nuostatų Apklausą: Ar Keičiasi Požiūris į Migrantus?“ žiūrėta 2022-05-14 < <https://manoteises.lt/straipsnis/visuomenes-nuostatu-apklausa-ar-keiciasi-pozioris-i-migrantus/>.

Matthias Williams, , Belarusian KGB Set up Fake Social Media Accounts to Inflammate Migrant Crisis, Meta Says.” Reuters, žiūrėti 2022-05-14 <Europe. <https://www.reuters.com/world/europe/belarusian-kgb-set-up-fake-social-media-accounts-inflammate-migrant-crisis-meta-2021-12-02/>.>

Milada Anna Vachudova. 2006. *Europe Undivided : Democracy, Leverage, and Integration after Communism*. Oxford: Oxford University Press.

Müller-Funk, Lea & Fröhlich, Christiane & Bank, André. (2020). State(s) of Negotiation: Drivers of Forced Migration Governance in Most of the World. GIGA Working Paper 323. Hamburg,. 1.

Najjar, Mohannad al-, Bashar Deeb, Klaas van Dijken, Christina Hebel, Muriel Kalisch, Steffen Lüdke, Maximilian Popp, Jack Sapoch, Marta Solarz, and Lina Verschwele. “Hypothermia, Drownings and Exhaustion: A Chronicle of the Refugee Deaths along the Border between Poland and Belarus.” Der Spiegel. Žiūrėta 2022-05-16. <https://www.spiegel.de/international/world/a-chronicle-of-refugee-deaths-along-the-border-between-poland-and-belarus-a-de0d7ace-3322-4ac9-9826-9f2774a540ee>.

Nash, Kate. 2011. ‘States of Human Rights’. Sociologica 1: 1–20. <https://doi.org/10.2383/34620>
ir Douzinas, Costas. 2007. Human Rights and Empire: The Political Philosophy of Cosmopolitanism. London: Routledge

Norkus Zenonas. 2008. Kokia demokratija, koks kapitalizmas? Pokomunistinė transformacija Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla

Osborn, Andrew, Dmitry Antonov. 2021. “Russia Floats Idea of EU Paying Belarus to Stop Migrant Flows.” Reuters, žiūrėta 2022-05-13, <https://www.reuters.com/world/europe/russia-floats-idea-eu-paying-belarus-stop-migrant-flows-2021-11-09/>.

Pavel Koslowski, “Białorus, Biedny bufor”, Polska Zbrojna, no. 49. 12 1999.

Podgórzńska, Renata. 2019. “The Issue of Securitization of the Refugee.” Polish Political Science Yearbook 48 (1): 67–89. <https://doi.org/10.15804/ppsy2019104>,. 85.

Politico, „The Politics behind Poland’s Border Crisis.” Žiūrėta 2022-05-15 <<https://www.politico.eu/article/poland-belarus-migrant-border-crisis/>. >

Polska Press Club.“Atak Na Fotoreporterów W Miejscowości Wiejki“ Žiūrėta 2022-05-14 <<https://pressclub.pl/atak-na-fotoreporterow-w-miejscowosci-wiejki/>. >

Portela, Clara. 2011. “The European Union and Belarus: Sanctions and Partnership?” Comparative European Politics 9 (4-5): 486–505. <https://doi.org/10.1057/cep.2011.13>.

Process Tracing with Kristian Stokke - YouTube.” Žiūrėta 2022-05-12 <https://www.youtube.com/watch?v=XCCXjgsA8MI>.

Pronczuk, Monika. "Europe Cuts Payments to Poland in Court Dispute over Mine." The New York Times, žiūrėta 2022-05-14. < <https://www.nytimes.com/2022/02/08/world/europe/eu-poland-fine.html>. >

RadioFreeEurope/RadioLiberty, "Lithuania Rejects Claims Iraqi Man Died at Border as Belarusian 'Disinformation.'" 2022-05-14 < <https://www.rferl.org/a/belarus-dead-iraqi-migrant/31393611.html>. >

Rapporteur's Report on Pushback Practices and Their Impact on the Human Rights of Migrants", žiūrėta 05-13-2022 < <https://www.hrw.org/news/2021/02/01/human-rights-watch-submission-specialrapporteurs-report-pushback-practices-and>>

Reuters, „Germany Won't Admit Refugees from Belarus-Polish Border -Interior Minister." Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.reuters.com/world/europe/germany-wont-admit-refugees-belarus-polish-border-interior-minister-2021-11-18/>.>

Reuters, EURACTIV. "EU to Poland: Protect Human Lives, Allow Frontex to Belarus Border." Žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.euractiv.com/section/politics/news/eu-to-poland-protect-human-lives-allow-frontex-to-belarus-border/>.>

SchengenVisaInfo, „Poland Proceeds with Barrier-Building on Border with Belarus despite Welcoming Ukrainians.", žiūrėta 2022-05-15 < <https://www.schengenvisa.info.com/news/poland-proceeds-with-barrier-building-on-border-with-belarus-despite-welcoming-ukrainians/>. >

Schmitt, Carl. 2005. Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty. Chicago: University Of Chicago Press.

Shepherd Robin. "Belarus Issues Threat to EU over Summit." Žiūrėta 05-13-2022, < <https://www.thetimes.co.uk/article/belarus-issues-threat-to-eu-over-summit-z3r3xj2sbvp> >

Thefirstnews „Lower House Scraps Senate's Plea for Free Media Access to Border Area." 2022-05-14 < <https://www.thefirstnews.com/article/lower-house-scraps-senates-plea-for-free-media-access-to-border-area-26444>.>

Thefirstnews, „No' to Asylum in Poland for Migrants Say Majority of Poles - Study. žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.thefirstnews.com/article/no-to-asylum-in-poland-for-migrants-say-majority-of-poles---study-26863>

Tilles, Daniel “Most Poles Opposed to Accepting Refugees and Half Want Border Wall: Poll.” Notes from Poland. Žiūrēta 2022-05-14 < <https://notesfrompoland.com/2021/08/26/most-poles-opposed-to-accepting-refugees-and-half-want-border-wall-poll/>.>

Topak, Özgün E., 2014. “The Biopolitical Border in Practice: Surveillance and Death at the Greece-Turkey Borderzones.” Environment and Planning D: Society and Space 32 (5): 815–33. <https://doi.org/10.1068/d13031p>.

TV3 „Aktyvistė Beda Pirštu į Valdančiusius Dėl Migrantų: Kodėl Jie Nemato, Kaip Žmonės Alksta, Ar Nuo Išsekimo Miršta?” žiūrėta 2022-05-14 < <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/aktyviste-beda-pirstu-i-valdanciuosius-del-migrantu-kodel-jie-nemato-kaip-zmones-alksta-ar-nuo-issekimo-mirsta-n1121828>. >

UNHCR. 2020. “Syria Refugee Crisis Explained.” Žiūrėta 2022-05-12 < <https://www.unrefugees.org/news/syria-refugee-crisis-explained/>.>

United Nations, „Draft Articles on the Protection of Persons in the Event of Disasters 2016.” Žiūrėta 2022-05-14 < https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/6_3_2016.pdf. >

United Nations, The Concept of “Financial or Other Material Benefit” in the Smuggling of Migrants Protocol, Issue Paper, New York, 2017, žiūrėta 2022-05-14 < https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Migrant-Smuggling/IssuePapers/UNODC_Issue_Paper_The_Profit_Element_in_the_Smuggling_of_Migrants_Protocol.pdf >

Walker Shaun, „The Guardian“, „Tens of thousands gather in Minsk for biggest protest in Belarus history“, žiūrėta 2022-05-13 < <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/16/belarus-prepares-for-biggest-protest-yet-after-week-of-anger>>

Weber, Max, , A M Henderson, and Talcott Parsons. (1947) 2012. Max Weber : The Theory of Social and Economic Organization. Mansfield Centre, Ct: Martino Publishing.

Weiner, Myron. 1992. Security, Stability, and International Migration. International Security 17 (3): 91–126

Wicha, Tomasz. 2020. "Overcoming Political Conflicts and Competitions in Favour of International Cooperation – the Project of Europe of the Carpathians and the Project of the Three Seas Initiative." *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, Sectio M – Balcaniensis et Carpathiensis*, <https://doi.org/10.17951/bc.2020.5.29-40>. 92

Wicha, Tomasz. 2022. "The Imposition of the State of Emergency on the Part of Poland in 2021 due to the Border Migration Crisis with Belarus." *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, Sectio M – Balcaniensis et Carpathiensis* 6 (January): 83–96. <https://doi.org/10.17951/bc.2021.6.83-96>, 89 iŝ *Journal of Laws from 2021*, pos. 1613, "Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 2021 r. w sprawie ograniczeń wolności i praw w związku z wprowadzeniem stanu wyjątkowego".)

Wielowieyska Dominika, „Kantar dla "Wyborczej". Rząd ma wsparcie na granicy. Większość Polaków za murem i przeciwko uchodźcom“, *žiūrėta* 2022-05-14, <<https://wyborcza.pl/7,75398,27836057,kantar-dla-wyborczej-rzad-ma-wsparcie-na-granicy-polacy.html>>

Wöllenstein Jakob, Elisabeth Bauer and Fausta Šimaitytė, „Illegale Migration als politische Waffe: Zur Lage an der belarusisch-litauischen Grenze“. Reaserch report. Konrad Adenauer Stiftung, 2021.